

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนสังคมศาสตร์)

ปริญญา

พัฒนสังคมศาสตร์

โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง

วิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาชัย้อย จังหวัดเพชรบุรี

The Way of Life of Thaisongdam in Tambon Nongchumpon Amphoe Khao Yoi,
Changwat Phetchaburi

นามผู้วิจัย

นางสาวรัชณี คุ้มสวัสดิ์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์สากล สถิตวิทยานันท์, วท.ด.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภกานูจน์ พงศ์ยี่หล้า, Ph.D.)

ประธานสาขาวิชา

(รองศาสตราจารย์สากล สถิตวิทยานันท์, วท.ด.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญจนา ชีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

วิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

The Way of Life of Thaisongdam in Tambon Nongchumpon
Amphoe Khao Yoi, Changwat Phetchaburi

โดย

นางสาวรัชณี คุ้มสวัสดิ์

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนสังคมศาสตร์)

พ.ศ. 2554

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รัชนี คุ่มสวัสดิ์ 2554: วิถีชีวิตชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอ
เขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนสังคมศาสตร์)
สาขาพัฒนสังคมศาสตร์ โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์หลัก: รองศาสตราจารย์สากล สถิตวิทยานันท์, วท.ด. 127 หน้า

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล
อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ กลุ่มผู้สูงอายุชาวไทยทรงดำ
ในเขตตำบลหนองชุมพลที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป ทั้งหมด 7 หมู่บ้าน จำนวน 14 คน ด้วยวิธีการ
สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือในการเก็บ
รวบรวมข้อมูล

ผลการการวิจัยพบว่า ชาวไทยทรงดำได้มีรูปแบบวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
ในด้านรูปแบบที่อยู่อาศัย การแต่งกาย การเกษตรและคริวเรือน และพิธีกรรม โดยสาเหตุของ
การเปลี่ยนแปลงเกิดจากกระบวนการพัฒนาประเทศของรัฐที่เร่งให้มีกระจายความเจริญสู่ชนบท
โดยเน้นความเจริญทางด้านอุตสาหกรรมและการสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ ในชุมชน เพื่อเอื้อต่อ
การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้ชาวไทยทรงดำต้องมีการปรับรูปแบบวิถีชีวิต โดยประยุกต์
การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นให้เข้ากับวิถีชีวิตดั้งเดิมของตน

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Ratchanee Koomsawat 2011: The Way of Life of Thaisongdam in Tambon Nongchumpon Amphoe Khao Yoi, Changwat Phetchaburi. Master of Arts (Development Social Sciences), Major Field: Development Social Sciences, Interdisciplinary Graduate Program. Thesis Advisor: Associate Professor Sakol Satitwityanan, Ph.D. 127 pages.

The objective of this research is to study. The way of life of Thaisongdam in Tambon Nongchumpon Amphoe Khao Yoi, Chanwat Phetchaburi. The data were collected by using both of in-depth interview method and participatory observation method. The group of interviewee consisted of 14 Thaisongdam people at the age 65 up.

The findings of the study indicated that Thaisongdam people have changed the way of life in case residential pattern, dressing, agriculture and family and ceremony. Processing Development of country by government that rapidly bring to rural area especially industrial and infrastructure for growth economy cause adapting the way of life.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี ด้วยความกรุณาอย่างสูงจากประธานกรรมการ
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สากร สติติวิทยานันท์ ซึ่งได้ให้คำแนะนำและ
ข้อคิดเห็นตลอดจนให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆเพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
มีความสมบูรณ์และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภกาญจน์ พงศ์ยี่หล้า กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์สาขาวิชาพัฒนสังคมศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้ถ่ายทอดความรู้
และประสบการณ์อันมีค่า ทำให้ผู้วิจัยสามารถมองสังคมในแง่มุมที่หลากหลายได้มากขึ้น

ขอขอบคุณชาวบ้านในเขตตำบลหนองชุมพลทุกท่าน ได้เสียสละเวลาในการให้ข้อมูลแก่
ผู้วิจัย รวมทั้งพี่ๆ เพื่อนๆ ร่วมรุ่นทุกท่านที่ส่งความห่วงใยตลอดเวลาที่ทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
ตลอดจนเพื่อนร่วมงานทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ

ขอบคุณสำหรับปู่ ย่า และชาวไทยทรงดำประเทศไทยรวมทั้งชาวไทยดำประเทศเวียดนาม
ที่เป็นแรงบันดาลใจสำหรับการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้

สุดท้ายขอกราบขอบพระคุณมารดาผู้ซึ่งเป็นกำลังใจตลอดจนการให้ความช่วยเหลือข้อมูล
ในด้านต่างๆและครอบครัวซึ่งคอยช่วยเหลือทั้งกำลังกายและกำลังใจในยามที่มีอุปสรรค

รัชณี คุ้มสวัสดิ์

พฤษภาคม 2554

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(4)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
นิยามศัพท์	4
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	5
ประวัติชาวไทยทรงดำ	5
การเปลี่ยนแปลงบริบทสังคมไทย	18
แนวคิดทางวัฒนธรรม	24
การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม	28
แผนการพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	47
กรอบแนวคิดในการวิจัย	51
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	52
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	52
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	52
การเก็บรวบรวมข้อมูล	53
การวิเคราะห์ข้อมูล	53
บทที่ 4 ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์	55
ผลการวิจัย	55
ข้อวิจารณ์	108

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	111
สรุปผลการวิจัย	111
ข้อเสนอแนะ	114
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	116
ภาคผนวก	120
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	121
ภาคผนวก ข บุคคลที่ได้รับการสัมภาษณ์	124
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	127

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงจำนวนประชากรของตำบลหนองชุมพล	59
2	แสดงจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ในตำบลหนองชุมพล	60
3	สรุปลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านที่อยู่อาศัยของชาวไทยทรงดำ	69
4	สรุปลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านการแต่งกายของชาวไทยทรงดำ	78
5	สรุปการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ของชาวไทยทรงดำในปัจจุบัน	85

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แสดงลักษณะพื้นที่โดยรวมภายในตำบลหนองชุมพล	57
2	แสดงการแบ่งเขตการปกครองของจังหวัดเพชรบุรี	58
3	แผนที่แสดงอาณาเขตติดต่อของตำบลหนองชุมพล	59
4	แสดงลักษณะของบ้านชาวไทยทรงดำ	62
5	แสดงรูปทรงของบ้านชาวไทยทรงดำ	63
6	แสดงพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านของชาวไทยทรงดำ	64
7	แสดงลักษณะของยุงข้าวที่พบภายในตำบลหนองชุมพล	65
8	แสดงรูปทรงของบ้านชาวไทยทรงดำในตำบลหนองชุมพลปัจจุบัน	67
9	แสดงเส้นทางคมนาคมภายในตำบลหนองชุมพลในช่วงปี พ.ศ. 2519	68
10	แสดงเส้นทางคมนาคมภายในตำบลหนองชุมพลในปัจจุบัน	69
11	แสดงการแต่งกายของผู้ชายชาวไทยทรงดำ	72
12	แสดงการแต่งกายของผู้หญิงไทยชาวทรงดำ	74

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
13	แสดงการใช้สะพานคสล้องเด็ก	75
14	แสดงการแต่งกายของชาวไทยทรงดำในการร่วมพิธีบวชช่วงปี พ.ศ. 2519	77
15	แสดงการแต่งกายในชุดไทยทรงดำในการร่วมพิธีไทยทรงดำของตำบล	79
16	แสดงเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวไทยทรงดำ	82
17	แสดงเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวไทยทรงดำที่พบภายในตำบล	85
18	แสดงพิธีกรรมเสนเรือนภายในตำบล	108

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีความหลากหลายทั้งทางด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อและพิธีกรรมดั้งเดิมอยู่มากมาย ซึ่งแต่ละกลุ่มได้พยายามที่จะอนุรักษ์มรดกของตนเหล่านี้ไว้ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน

ไทยทรงดำเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยอยู่ในหลายจังหวัดของประเทศไทย นับว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของกลุ่มเป็นอย่างดีและเป็นถิ่นฐานเดิมของชาวไทยทรงดำตั้งอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทหรือสิบสองเจ้าไท (ปัจจุบันอยู่ในการปกครองของประเทศเวียดนาม) ได้แก่ เมืองแถง เมืองไล เมืองควาย เมืองเตียนหรือเมืองสอ เมืองทาน เมืองลอ เมืองมัว เมืองลา เมืองม่วย เมืองสาในจำนวนเมืองดังกล่าว เมืองแถง ซึ่งปัจจุบันคือเมืองเตียนเบียนฟูในเขตจังหวัดไลโจวอันนั้น น่าจะเป็นเมืองที่มีประวัติความเป็นมาที่เก่าแก่และโบราณที่สุด (บุญยงค์ เกศเทศ, 2546) โดยกลุ่มชาวไทยทรงดำนอกจากจะมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีเป็นของตนเองแล้วยังมีการคิดค้นอักษรเป็นของตนเองเรียกว่า อักษรหางหนู ซึ่งได้มีการค้นพบเอกสารโบราณที่เรียกว่าความโทเมือง ที่จารึกด้วยอักษรไทดำแสดงให้เห็นถึงความมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำที่มีมาอย่างยาวนาน

สำหรับการอพยพเข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทยของชาวไทยทรงดำนั้น จากหลักฐานพบว่าเนื่องจากแคว้นสิบสองจุไทหรือสิบสองเจ้าไทต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรอื่นๆ อยู่ตลอดเวลา บางช่วงตกอยู่ในการปกครองของเวียดนามและอาณาจักรหลวงพระบาง จนกระทั่งยุคที่อาณาจักรหลวงพระบางตกอยู่ภายใต้การปกครองของสยาม เมืองสิบสองจุไทจึงต้องตกเป็นอาณานิคมของสยามไปโดยปริยาย จากหลักฐานพบว่าได้มีการกวาดต้อนชาวไทยทรงดำมาไว้ในราชอาณาจักรสยามหลายครั้งด้วยกัน ได้แก่

ครั้งที่ 1 ในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อปี พ.ศ. 2322

ครั้งที่ 2 ในสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อปี พ.ศ. 2335

และครั้งที่ 3 ในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปี พ.ศ. 2378, 2379 และ พ.ศ. 2381

ในปัจจุบันแม้ว่าชาวไทยทรงดำจะยังคงพยายามอนุรักษ์วิถีชีวิตทางด้านวัฒนธรรมและประเพณีของตนไว้ แต่แนวทางการพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมา นั้น รัฐพยายามนำกระบวนการนวัตกรรมที่ทันสมัยขึ้นเป็นแกนหลักในการพัฒนาประเทศ โดยใช้แนวทางการพัฒนาตามแบบอย่างประเทศโลกที่สามนิยมใช้ภายหลังกุศสงครามเย็น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นภายในสังคมส่วนใหญ่ในประเทศ โดยการพัฒนาที่เน้นทางด้านเศรษฐกิจจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1-3 (พ.ศ. 2504-2519) ได้ก่อให้เกิดความทันสมัยหลายด้านในชุมชนชนบท โดยได้มีการสร้างสาธารณูปโภคขึ้นเพื่อรองรับความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น เงินได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศซึ่งจากการที่รัฐพยายามสร้างความทันสมัยให้เกิดขึ้นภายในชุมชนได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมาก การสร้างทุน การผลิตแบบใหม่ ค่านิยมและความรู้ทางวิชาการที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับการสกัดกั้นความรู้ ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชุมชนซึ่งถือว่าสิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า จากกระบวนการทำให้เกิดความทันสมัยทางด้านเศรษฐกิจซึ่งก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและการคมนาคมภายใต้ระบบทุนนิยมได้เป็นเครื่องมือในการส่งผ่านประสบการณ์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมวัตถุนิยมจากสากลผนวกรวมเข้ากับท้องถิ่น ก่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ค่านิยมและระบบคุณค่าต่างๆ ในสังคมซึ่งสอดคล้องกับค่านิยมความหมายของโลกาภิวัตน์ไว้ว่าคือพัฒนาการขั้นสุดท้ายของทุนนิยมที่เปลี่ยนสิ่งต่างๆ ให้เป็นสื่อของการซื้อขายแลกเปลี่ยนจากเดิมที่เป็นทรัพยากรแรงงานมาดักดวงเอาแม้กระทั่งวัฒนธรรม ความรู้สึก คุณค่าและจิตใจของผู้คนให้เป็นสินค้าไปด้วย (นิษฐา หรุ่นเกษม, 2547)

ผลจากกระแสดังกล่าวนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิถีชีวิต การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งแนวทางการสืบทอดวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งผลของการศึกษาในครั้งนี้จะได้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิตให้คงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงซึ่งจะก่อให้เกิดภาวภูมิใจในวิถีชีวิตของ

คนซึ่งมีความหมายมากต่อการพัฒนาของชุมชนที่จะเข้าใจและรักษาอัตลักษณ์ของตนไว้เพื่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการสืบทอดวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาเฉพาะชาวไทยทรงดำที่อยู่ในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี โดยศึกษาถึงลักษณะวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำ สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งแนวทางในการสืบทอดวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำ โดยกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้คัดเลือกจากกลุ่มของประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำได้ครบถ้วนรวมทั้งสิ้น 7 หมู่บ้าน โดยเก็บข้อมูลในช่วงเดือน เมษายน 2552 ถึง เดือน สิงหาคม 2552 ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อความละเอียดในการเก็บข้อมูลทั้งหมด

ประโยชน์คาดว่าจะได้รับ

เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายในชุมชนเพื่อก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและหวงแหนอัตลักษณ์ของตนไว้ รวมทั้งเป็นตัวอย่างในการศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในชุมชนอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนสืบไป

นิยามศัพท์

วิถีชีวิต หมายถึง การดำเนินชีวิตประจำวันของชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาชัย จังหวัดเพชรบุรี โดยจำแนกวิถีชีวิตออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ที่อยู่อาศัย การแต่งกาย การเกษตรและคร่ำเรือน และพิธีกรรม

ชาวไทยทรงดำ หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์โบราณที่มีถิ่นที่อยู่บริเวณสิบสองจุไทย ถูกอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทยสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และตั้งถิ่นฐานในจังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี เป็นต้น ในที่นี้หมายถึง ชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาชัย จังหวัดเพชรบุรี

การเปลี่ยนแปลง หมายถึง การปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวไทยทรงดำ ในด้านที่อยู่อาศัย การแต่งกาย การเกษตรและคร่ำเรือน และพิธีกรรม ที่อยู่ในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาชัย จังหวัดเพชรบุรี

แผนพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึง แผนการพัฒนาประเทศที่รัฐบาลได้กำหนดไว้เป็นกรอบในการพัฒนาประเทศ

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำ ตรวจเอกสาร รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำ ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. ประวัติของชาวไทยทรงดำ
2. การเปลี่ยนแปลงบริบทสังคมไทย
3. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม
4. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม
5. แผนการพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประวัติของชาวไทยทรงดำ

ยุคก่อนการอพยพเข้าสู่ประเทศไทย

จากการวิจัยของ ภัททิยา ยิมเรวัต (2544) ทำให้ทราบว่าในการศึกษาประวัติศาสตร์สังคม และวัฒนธรรมของชาวไทยดำต้องย้อนกลับตั้งแต่ครั้งยุคก่อนประวัติศาสตร์ โดยมีตำนานของคนไทยกล่าวไว้ว่า เริ่มตั้งแต่แถบหลวงส่งน้ำเต้าปู้ที่บรรจุสิ่งต่างๆไว้เต็มลงมาสู่พื้นโลกที่เมืองแถน ผู้คนตลอดจนสิ่งสารพัดพืชพันธุ์ไม้ต่างๆ จึงถือกำเนิดขึ้นมา ผู้คนที่ออกมาจากน้ำเต้าปู้จะอาศัยอยู่ในดินแดนนี้ และเป็นบรรพบุรุษของผู้คนที่มีชีวิตอยู่จนถึงทุกวันนี้ ซึ่งน่าจะเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมที่มีชีวิตขึ้นอยู่กับธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นที่พักพิง หรืออาหารการกินเพื่อให้ชีวิตดำรงต่อไปได้ ระบบเศรษฐกิจของผู้คนในสังคมยุคนั้นจะเป็นระบบดั้งเดิมที่เรียกว่า หาของป่าล่าสัตว์ เพื่อนำมาเป็นอาหารในการที่จะดำรงชีวิตต่อไปได้ การเก็บของป่าที่สำคัญในยุคนั้น คือ การเก็บเมล็ดข้าวตามธรรมชาติ รวมทั้งพืชพันธุ์อื่นๆเช่น หัวเผือกหัวมันและลูกเดือยหรือพืชอื่นๆที่จะนำมาเป็นอาหารได้ รวมทั้งการจับปลา ในช่วงแรกคงยังไม่มีเครื่องมือใดๆ คงเป็นการจับปลาแบบใช้มือเปล่าๆ

จนกระทั่งต่อมาได้เรียนรู้และรู้จักที่จะพัฒนาสร้างเครื่องมือเครื่องใช้แบบต่างๆจากวัสดุต่างๆตามธรรมชาติ ซึ่งเครื่องมือจับปลาของคนไทยจะมีอยู่ด้วยกันหลายชนิด เช่น แห ไห ข้อง หรืออื่นๆ

การล่าสัตว์เพื่อนำมาเป็นอาหารของผู้คนในสมัยดั้งเดิมนั้น ไม่ได้มีเฉพาะการจับปลาเท่านั้น ยังมีการจับสัตว์ต่างๆในป่ามาเป็นอาหารด้วย เช่น วัว ควาย หมู เก้ง ฟาน เป็นต้น เนื่องจากสัตว์เหล่านี้มีขนาดใหญ่ จึงต้องร่วมมือกันในการดักจับตอนแรกผู้คนที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเดียวกันไม่ว่าจะหญิงหรือชายคงจะต้องมีหน้าที่ร่วมกันในการล่าสัตว์ดังกล่าวนี้ ทั้งในด้านการผลิตเครื่องมือและการล่าสัตว์ในแต่ละครั้ง

ผู้คนในยุคดั้งเดิมเหล่านี้ต่อมาได้เกิดการเรียนรู้ มีพัฒนาการด้านต่างๆเพิ่มขึ้น รู้จักที่จะอยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์กันจากยุคบุพกาลที่อยู่คนใช้ชีวิตเร่ร่อนอาศัยตามชะง่อนผาหรือตามถ้ำได้เริ่มเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักสร้างที่พักอาศัยขึ้นรวมทั้งเริ่มมีการผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ในการที่จะช่วยชีวิตสะดวกขึ้น ดังนั้นจากระบบเศรษฐกิจยังมีชีพแบบเก็บของป่า ล่าสัตว์ จับปลา ต่อมาได้มีพัฒนาการเป็นเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรม รู้จักที่จะปลูกข้าว มีการคิดค้นเทคนิควิธีการปลูกข้าวรวมทั้งการปักดำ การหว่านข้าว รวมทั้งการปลูกพืชชนิดอื่นๆ เช่น หัวเผือก หัวมัน นอกจากนี้ยังเรียนรู้ที่จะปลูกข้าวไว้ในพื้นที่โคกที่คดอยอีกด้วย ในยุคนี้มีการผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปลูกข้าว โดยเฉพาะเครื่องมือในการเตรียมดิน ไม่ว่าจะเป็นไถ คราด นอกจากนี้ผู้คนยังรู้จักพัฒนาระบบการกักเก็บน้ำที่เรียกว่า “เหมืองฝายหลายริน” เพื่อใช้ในการปลูกข้าวอีกด้วย สำหรับการล่าสัตว์นั้นเมื่อจับได้จำนวนมาก เริ่มรู้จักที่จะนำมาเลี้ยงไว้เพื่อใช้แรงงานและเป็นอาหาร ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนก็เริ่มเป็นระเบียบขึ้น ผู้คนที่อยู่ร่วมกันในตอนแรกอาจจะอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มตามเพศ คือ กลุ่มเพศหญิง กลุ่มเพศชาย แต่ต่อมากลุ่มดังกล่าวนี้ก็คงจะเปลี่ยนไป ผู้คนจะอยู่ร่วมกันตามความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางสายโลหิต สืบเชื้อสายเดียวกันมา ซึ่งแต่ละคนจะมีหน้าที่ต่อกลุ่มของตนแตกต่างกันออกไป การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มของผู้ในยุคบุพกาลนี้เองที่จัดเป็นยุคหนึ่งที่สำคัญในการศึกษาความเป็นมาของไทยดำ ที่เรียกว่า ยุคดำ

คำนี้มีทั้งคำหญิงและคำชายตามกลุ่มเพศของตน แต่ต่อมาเมื่อเกิดการแลกเปลี่ยนสมาชิกระหว่างสองกลุ่ม จากการศึกษาจะอาศัยอยู่กับคำของตนเช่นเดิมก็เปลี่ยนไป เมื่อหญิงและชายต่างกลุ่มมีความสัมพันธ์ทางเพศกัน ในตอนแรกต่างฝ่ายต่างก็ยังคงอยู่กับคำของตนและเมื่อมีลูกก็จะอยู่กับคำของแม่ จนต่อมาพ่อก็อยากจรรู้จักลูกจึงย้ายเข้ามาอยู่กับฝ่ายภรรยา เพื่อจะได้อยู่กับ

ลูกของคุณ พ่อจึงต้องละทิ้งคำของตนเองมาอยู่กับลูกเมีย ซึ่งตามธรรมเนียมไทดำแล้วถือว่าเป็น การผิดศีตคอง ในที่สุดพ่อก็ต้องพาลูกเมียกลับไปสู่คำของตนเอง ธรรมเนียมไทดำในยุคนี้นี้ จึงกลายเป็นว่า หญิงเมื่อแต่งงานแล้วจะไปอยู่กับลูกและสามีของตนที่เรือนของพ่อแม่ของสามี แต่เพื่อจะรักษาศีตคองดั้งเดิมที่ผู้ชายจะต้องมาอยู่ในบ้านของผู้หญิง ดังนั้นก่อนที่ฝ่ายชายจะพา ภรรยากลับไปเรือนของตน จะต้องเข้ามาอยู่ที่บ้านเรือนของฝ่ายหญิงสักระยะหนึ่งก่อน เรียกว่า “อยู่เขย” ส่วนผู้หญิงนั้นเมื่อต้องออกไปอยู่เรือนของสามีก็จะเป็นการละทิ้งคำของตนเอง อย่างไรก็ตาม สังคมก็สร้างธรรมเนียมปฏิบัติต่างๆที่จะช่วยให้ฝ่ายหญิงได้อยู่กับห้องของตนเองแม้จะย้ายไปอยู่ บ้านสามีแล้วก็ตาม เพื่อจะไม่ละเมิดศีตคองที่ถ่ายทอดกันมา

ชาวไทในสิบสองจุไทแต่ดั้งเดิมจะยึดถือปฏิบัติตามศีตคองสืบต่อกันมาอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะธรรมเนียมการเคารพบูชาบรรพบุรุษของฝ่ายชายและการสืบทอดคำฝ่ายพ่อ ยุคคำนี้เอง เป็นยุคที่กลุ่มชนเริ่มพัฒนารูปแบบการปกครองเป็นแบบแผนขึ้นจนบางกลุ่มมีสมาชิกจำนวนมาก หัวหน้ากลุ่มที่เรียกว่า ยาเจียงกก ก็จะตั้งตนขึ้นเป็นผู้นำกลุ่ม มีหน้าที่นำสมาชิกในกลุ่มของตน ในการเสาะแสวงหาพื้นที่ทำกินและดูแลความเป็นอยู่ตลอดจนการทำมาหากินของสมาชิกในคำของตนให้อยู่กันอย่างสงบสุขหรือเมื่อมีกลุ่มอื่นมารุกราน ยาเจียงกกก็จะนำผู้คนไปต่อสู้ขับไล่ผู้รุกราน ออกไป

ในยุคต่อมาเริ่มมีการบันทึกเรื่องราวประวัติความเป็นมาของกลุ่มชนเป็นลายลักษณ์อักษร เมื่อมีคนไทอพยพจากดินแดนจีนเข้ามาสู่ดินแดนสิบสองจุไท เข้าแย่งชิงที่ดินเพื่อตั้งบ้านเมืองทำมาหากินขึ้นในหลายๆพื้นที่ พวกที่อพยพเข้ามาใหม่นี้ก็คงจะได้พบคนไทหรือชนเผ่าอื่นๆที่อยู่มาก่อน จึงเกิดการต่อสู้แย่งชิงพื้นที่กันขึ้น ชนดั้งเดิมที่ไม่ใช่คนไท บางพวกก็เข้ามาเป็นพวกเดียวกันกับคน ไทอยู่ภายใต้การปกครองของผู้นำชาวไทคนเดียวกัน ยุคนี้ผู้นำจะจัดเป็นชนชั้นปกครอง เรียกว่า ท้าว หรือ เพี้ย ในขณะที่เดียวกันผู้คนทั่วไปจัดเป็นประชาชนทั่วไป เรียกว่า ไป หรือ ไพร เป็นชน ที่ถูกปกครองโดยเพี้ยท้าว เพี้ยท้าวก็จะพาผู้คนขยายดินแดนตั้งบ้านเมืองให้กว้างขวางออกไป ยุคนี้ จัดเป็นยุค ท้าวต่อเมือง ซึ่งพบว่า กษัตริย์ผู้ปกครอง(ชาวไทยทรงดำเรียกว่าปู่จ้าวท้าวหนึ่งเมือง) คือท้าวลอ ซึ่งเป็นบุตรชายของท้าวสรวงที่อพยพมาจากอาณาจักรน่านเจ้า(ปัจจุบันคือมณฑลยูน นานของจีน) โดยท้าวลอได้ปกครองเมืองลอซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางการปกครองของชาวไทยทรงดำ ทุกเมืองอารักขาต้องขึ้นกับเมืองลอทั้ง ท้าวลอได้ให้กำเนิดบุตรชายทั้งสิ้น 7 คน ได้แก่ ปู่ตาดุก ปู่ตาดุลา ปู่ลือบลิ่ ปู่ลือบลิ่ ปู่ล้างง่าง ปู่ล้างกว้างและปู่ล้านเจื่อง บรรดาลูกทั้ง 6 คนนั้นมีเมือง ที่ท้าวลอได้จัดแบ่งได้ปกครองยกเว้นปู่ล้านเจื่องคนสุดท้ายที่ไม่มีเมืองปกครอง ปู่ล้างเจื่องจึงขอกำลังพล

และเสบียงอาหารพร้อมอาวุธออกตระเวนตามหัวเมืองน้อยใหญ่เพื่อขยายอาณาเขตเมืองล่อให้กว้างขวางขึ้น ได้เมืองไหนที่ปู่ล้างเจิ้งไม่พอใจจะมอบให้ทหารที่ไว้ใจได้ปกครองแทนจากนั้นจึงตีหัวเมืองไปเรื่อยๆ จนกระทั่งได้ยินคนพูดกันว่ามีเมืองหนึ่งเป็นทุ่งนากว้างขวางสุดลูกหูลูกตามีแม่น้ำไหลผ่านกลางทุ่งนาจากเหนือลงไปยังใต้ ปู่ล้างเจิ้งจึงลงไปดูเมื่อพบปรากฏว่าเป็นไปเช่นดังที่คนได้พูดกันมา จึงได้สั่งให้ไพร่พลสร้างบ้าน สร้างเมืองที่ทุ่งกว้างแห่งนั้น เมื่อกระบวนการสร้างเมืองเสร็จสิ้นลงปู่ล้างเจิ้งจึงได้ตั้งชื่อเมืองนั้นว่า เมืองแฉงและประกาศยกเมืองแฉงเป็นเมืองหลวง ทุกเมืองที่อยู่ในบริเวณอาณาเขตใกล้เคียงเมืองแฉงต้องขึ้นกับเมืองแฉงและต้องส่งเครื่องบรรณาการให้แก่เมืองแฉง นับตั้งแต่นั้นมาเมืองแฉงจึงเป็นศูนย์กลางการปกครองของดินแดนสิบสองจุไท ซึ่งจากเอกสารตำนานไทยพวน(โพธิ์ แซ่มล่าเจียก, 2537) พบว่ามีตำนานการสร้างบ้านเมืองในดินแดนสิบสองจุไทดังนี้

...ตามประวัติอิงนิยาย เมื่อครั้งสมัยโบราณนานมาแล้วโน้น แผ่นดินที่เราอยู่อาศัยนี้คงเป็นหญ้า มีฟ้ามีแผ่นดิน แผ่นดินเที่ยวไปมาหากันบ่ขาด คนเราก็ก่อสร้างบ้านเมืองลุ่ม กินปลาเห็ดนาเมืองลุ่ม กินข้าว คราวเดียวกันนั้น แฉง คือฟ้า หรือเทพเจ้าสิงสถิตอยู่บนฟ้า ได้มาบอกเล่ากล่าวกับคนทั้งหลายว่า ในเมืองลุ่มนี้ กินข้าวให้บอกให้หมาย กินแลงกินงายก็ให้บอกแก่แฉง ให้กินขึ้นก็ให้ส่งขา ให้กินปลาให้ส่งฮอยแก่แฉง คนทั้งหลายเหล่านั้นยังไม่เคยมีความคิดอ่านในเรื่องเทพเจ้าและวิญญาณหรือภูติผีสังเทวดาตลอดจนเรื่องราวอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์อันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจเหมือนสมัยนี้ เมื่อแฉงหรือคนดีพิเศษมาแนะนำสั่งสอนอย่างไร ก็คงเฉยเมยหาเชื่อฟังไม่ บ้านเมืองจึงเกิดอาเพศ มีน้ำท่วมใหญ่เราหมายถึงอุทกภัยนั่นเอง บ้านเรือนที่อยู่อาศัยถึงความพินาศล่มหายไปตามกระแสน้ำจนหมดสิ้น ถ้าจะพิจารณาตามความนี้สันนิษฐานว่าบ้านเมืองสมัยนั้นคงจะเกิดเพราะดินฟ้าวิปริต บันดาลให้เกิดอุทกภัย ชาวบ้านที่ไม่มีอะไรยึดเหนี่ยวทั้งร่างกายและทางใจ ก็เลยนึกว่าแฉงโกรธบันดาลโทษซะ แต่ยังไม่รู้ว่าจะเอาใจแฉงทางใด ไหนๆบ้านเรือนก็พังทลายไปตามกระแสน้ำแล้วอาจเป็นเพราะพวกตนพากันมาอยู่ที่ลุ่มที่ลึกเกินไป ชาวบ้านเหล่านั้นจึงพากันหนีตายโดยพากันหนีตายโดยพากันสร้างแพไม้ไผ่ขึ้นนำครอบครัวลูกเต้าหนีขึ้นไปเมืองบน(ที่โลกสูง) พระยาแฉงจึงถามว่า สู้จักมาเมืองฟ้าดูที่เฮ็ดสัง พวกที่หนีน้ำท่วมมาก็เล่าเหตุการณ์ให้ฟัง พระยาแฉงยอมรับฟัง ให้อยู่ที่สูงที่เนินได้แต่พออยู่ๆ ใต้น้ำจะเป็นเพราะมีนิสัยเกียจคร้านมากกว่า เอาเข้าจริงๆก็อยู่ท่ามาหากินกันไม่เป็นแก่นไม่เป็นพวกแฉง (น่าจะเป็นคนเก่าอันเป็นที่เคารพนับถือของพวกอพยพมาก่อน) เห็นท่าจะไม่ได้อะไรเรื่องได้งานแน่ จึงพาลงไปส่งในที่หนึ่ง พร้อมกับนั้นก็ให้ควายเขาถูไปเพื่อให้ทำไรไถนา

กินกันต่อไป บริเวณที่อยู่นั้นเรียกว่า นาน้อย อ้อยหนู ซึ่งเป็นที่คอนปลุกข้าวก็ไม่งาม
ได้ผลผลิตน้อย ครั้นปลุกอ้อยก็ได้แต่ลำไม่งาม เข้าทำนองว่า สร้างบ้านเมืองก็เปลือง
สร้างเมืองก็บ่กว้าง ชูมือชูวัน นานมาไพร่ค้ำทุกข์ค้ำยากก็บ่ดูนา ต่อมามีคนเป็นศรี
แก่บ้านแก่เมืองเกิดขึ้น ท่านผู้นั้นก็คือ ท้าวผู้มีบุญชื่อขุนบุญม หรือขุนบรมราชาธิราชหรือ
ขุนบัลลีนันท์ ชักชวนแนะนำชาวบ้านให้รู้จักวิธีทำไรไถนา ปลุกผักปลุกหญ้า ปลุกผลหมากร
รากไม้ หัวมันทั้งมวลอันควรกินควรเก็บจึงมีพันธุ์พืช ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ผู้คนและ
บ้านเมืองค่อยพัฒนา มีความสุข ความสะดวกสบาย มีลูกเต็มบ้านมีหลานเถื่อนเมืองเกิด
มีคหิวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อถือในกลุ่มชนแบบบรรพบุรุษ กล่าวคือผู้คนเริ่มยึดถือ
วิญญาณผีปู่ผีย่า ผีปู่ทวด ตาทวด เรียกว่า เฒ่าเขอ (ผีผู้ชาย) กับเฒ่ายา (ผีผู้หญิง) อันเป็น
เครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจของพวกเขา เมื่อคนเรามีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เนื่องจากแรง
ศรัทธา ความเชื่อถือ การรวมหมู่ทำให้เกิดความสามัคคี บ้านเมืองลูกหลานขุนบรม
สร้างเมืองก็จึงเปลือง สร้างเมืองก็จึงสูง ผุงไพร่ก็อยู่ไถนาตกกล้า ผุงข้าก็อยู่พึ่งพื้นไฮ่เฮ็ด
นากินแล ดินแดนที่ขุนบรม พาผู้คนมาสร้างแปงอยู่นั้นมีชื่อเรียกว่าเมืองแกน บางที่
เรียกว่า แกง ในสมัยต่อมาเรียกตามฉนวนอีกว่า เขียนเบียนฟู...

ชนชั้นปกครองเหล่านี้ เมื่อตั้งบ้านตั้งเมืองได้แล้วก็พยายามจัดการบ้านเมืองให้เป็น
ระเบียบเรียบร้อย แต่ละเมืองก็จะมีกรปกครองของตนเอง ยุคนี้อาจจัดเป็นยุคจัดตั้งเป็นบ้านเป็น
เมืองที่เรียกว่า “ท้าวถิ่นเมือง” อย่างไรก็ตามเนื่องจากเมืองไทยแต่ละเมืองที่มีเพียงท้าวปกครองนั้น
ประชาชนต่างก็เป็นกลุ่มเดียวกัน ดังนั้นเมื่อเมืองใดเมืองหนึ่งมีอำนาจขึ้นก็จะบังคับให้เมืองอื่น
เข้ามาอยู่ภายใต้อำนาจไปด้วย ซึ่งการเข้ามาอยู่ภายใต้เมืองใดเมืองหนึ่งในรูปของสมาพันธ์นี้
เมืองที่ใหม่เมืองหลวงจะมีหน้าที่ส่งส่วยให้แก่เมืองหลวงเท่านั้น การปกครองภายในแต่ละเมือง
เจ้าเมืองของแต่ละเมืองก็จะดูแลจัดการเอง โดยเจ้าเมืองจะแต่งตั้งเพี้ยท้าวอื่นๆในเมืองให้ดำรง
ตำแหน่งเป็นขุนนางของเมือง มีหน้าที่บริหารการเมืองในด้านต่างๆไม่ว่าจะเป็นการดูแลความสงบ
เรียบร้อยภายในเมือง การทำมาหากินของประชาชน การจัดแบ่งที่ดินซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของเมือง
ให้ประชาชนทำกิน การดูแลจัดระบบเหมืองฝาย ตลอดจนดูแลให้ประชาชนของเมืองปฏิบัติตาม
ตามหน้าที่ที่พึงมีต่อเมือง รวมไปถึงการเก็บส่วยและภาษีต่างๆจากประชาชน จำนวนขุนนาง
ของแต่ละเมืองนี้จะแตกต่างกันไปตามแต่ขนาดและการจัดระบบการปกครองภายในของเมือง
โดยทั่วไปกลุ่มขุนนางที่ปฏิบัติราชการงานเมือง ในแต่ละเมืองหลักที่เรียกว่า “เจิวเมือง”
จะประกอบไปด้วย เจ้าเมือง หรือ อัญญาเมือง และ เพี้ยท้าว ที่ปกครองเมืองเล็กๆที่ขึ้นกับ
เมืองหลักนั้น รวมกับบรรดาขุนนางระดับต่างๆ เช่น โหลง แกวน หรือ อง ทั้งนี้แล้วแต่

การแบ่งเขตการปกครองภายในเมือง ขุนนางในแต่ละระดับนี้อาจจะมีหลายคนที่อยู่ในระดับเดียวกัน ซึ่งแต่ละคนก็จะมีหน้าที่ความรับผิดชอบแตกต่างกันไป เช่น องปิ่น องป้อองกาง องห้ามห่อ เป็นต้น นอกจากตำแหน่งขุนนางแล้วก่อนจะถึงกลุ่มประชาชนทั่วไปยังมี หมอและช่าง ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่พิเศษต่อบ้านเมือง โดยปกติหมอและช่างก็คือประชาชนทั่วไปนั่นเอง เพราะไม่ได้เป็นผู้อยู่ในตระกูลเพี้ยท้าว เพียงแต่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางด้านพิธีกรรมของบ้านเมืองจึงดูเหมือนว่าหมอและช่างจะจัดเป็นขุนนางระดับหนึ่งของเมืองไปด้วย

บรรดาขุนนางที่ปฏิบัติราชการงานเมือง ต่างก็ได้รับการจัดแบ่งที่นาให้เป็นการตอบแทน แต่เนื่องจากขุนนางเหล่านี้ต้องไปปฏิบัติราชการ ไม่สามารถไปทำนาด้วยตนเองได้ จึงต้องให้ประชาชน (ซึ่งมีการแบ่งเป็นกลุ่มต่างๆย่อยลงไปอีก) มาทำนาให้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประชาชนทั่วไปที่เรียกว่า ไไป (ไพร่) ยังมีการแบ่งออกได้อีกตามภาระหน้าที่คือ ป้อไฮแม่เนา (หรือป้อฮับแม่แบ้ หรือ ป้อแก้วแม่ฮาก) ซึ่งจะเป็นชาวไร่ ชาวนาทั่วไป มีหน้าที่ทำนาให้เมืองและให้กับครอบครัวตนเองจากส่วนแบ่งที่นาที่ได้รับจัดสรรให้ คนเฮือน (หรือช้อยเหย้าคนเฮือน) คือผู้ที่กินอยู่หลับนอนในเรือนของเพี้ยท้าว มีหน้าที่ทำการท่งนาให้กับเพี้ยท้าวตามแต่จะสั่งมา ก้วง หรือ ยก จะเป็นผู้มีหน้าที่ทำนาให้เพี้ยท้าว และปัวปาย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชนเผ่าอื่นๆ ที่อาจจะถูกกวาดต้อนหรือจับมาเป็นข้าทาสอยู่ในเรือนของพวกเขาเพี้ยท้าว จึงมีชีวิตขึ้นอยู่กับท้าวผู้เป็นเจ้าของเรือน

ระบบการปกครองบ้านเมืองไทที่ได้กล่าวมานี้ จะแยกชนชั้นในสังคมออกอย่างชัดเจนเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ เพี้ยท้าว และ ไไป ซึ่งจะมีชีวิตผูกพันอยู่กับบ้านเมืองและเพี้ยท้าวนั่นเอง การจัดการปกครองของดินแดนสิบสองจุไทแบบเมืองหลวงและเมืองน้อยที่ต้องส่งส่วยสินให้เมืองหลวงนี้ ไม่ได้มีการระบุงไปให้ชัดเจนหรือตกลงเลือกเมืองหนึ่งเมืองใดในบรรดาเจิวเมืองทั้ง 12 เมือง ให้เป็นเมืองหลวง “ถาวร” ของดินแดนนี้เมืองที่จะขึ้นมาเป็นเมืองหลวงได้นั้น เจ้าเมืองจะต้องมีความเข้มแข็งทั้งทางการปกครองและการทหารและยังต้องมีความสัมพันธ์อันดีต่อเจิวเมืองทั้งหลายตลอดจนอาณาจักรใกล้เคียง ดังนั้นจึงมีบางคราวที่เมืองที่มีฐานะเป็นเมืองหลวงอาจจะอ่อนกำลังและเจิวเมืองอื่นเมืองใดเมืองหนึ่งนี้อาจจะสะสมกำลังอำนาจ มีความเข้มแข็ง จนสามารถตั้งตนขึ้นมาเป็นเจ้าเมืองหลวงแทนเมืองหลวงเดิมก็ได้ เจ้าเมืองที่ปกครองเมืองต่างๆของชาวไทนี้ บางเมืองอาจจะเป็นลูกชายของเจ้าเมืองหลวง เป็นพี่น้องหรือเป็นเพียงญาติๆ กัน แต่เจ้าเมืองของบางเมืองก็ไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับเจ้าเมืองใด ดังนั้นจะเห็นว่า ความสัมพันธ์ของบรรดาเจ้าเมืองเหล่านี้ไม่ได้แน่นแฟ้นอะไรนัก ทำให้เมื่อมีโอกาสบางเมืองก็จะตั้งตนเป็นเมืองหลวงขึ้นมาในประวัติศาสตร์สิบสองจุไท เมืองหลวงของคนไท

ในแต่ละเวลา จะเปลี่ยนไปมาระหว่างเมืองต่างๆ เช่น เมืองลอ เมืองแอง เมืองม่วย เมืองสาาง หรือเมืองโล เป็นต้น อย่างไรก็ตามการจะเป็นเมืองหลวงได้นั้นก็ต้องได้รับความช่วยเหลือจาก อาณาจักรอื่นๆรอบๆ ด้วย ดินแดนสิบสองจุไทจึงมีความสัมพันธ์ทั้งกับจีน เวียดนาม และลาว

จนมาถึงในยุคล่าอาณานิคม ฝรั่งเศสเข้ามาในดินแดนแถบนี้ เจ้าเมืองหลวงและเจ้าเมือง อื่นๆของไทยบางคนก็ไปเข้าร่วมกับฝรั่งเศสด้วย จนในที่สุดดินแดนนี้ต้องตกอยู่ภายใต้การปกครอง ของฝรั่งเศสไปด้วยเมื่อชาวฝรั่งเศสเข้ามาสำรวจดินแดนและทำแผนที่เขตแดน ดินแดนสิบสองจุไท ถูกจัดรวมอยู่ในประเทศเวียดนาม เมื่อฝรั่งเศสครอบครองเวียดนามก็เท่ากับว่าได้ครอบครอง ดินแดนสิบสองจุไทไปด้วย ทำให้ชาวไทยในดินแดนนี้ต้องขอความร่วมมือจากเพื่อนบ้าน คือ จีน ให้มาช่วยขับไล่ฝรั่งเศสออกไปจากดินแดนของตน อย่างไรก็ตามดูเหมือนว่า ดินแดนแห่งนี้ จะยอมรับการอยู่ใต้การปกครองของเวียดนามไปโดยปริยาย และถึงแม้ว่าดินแดนแถบจะรวมอยู่ ในประเทศเวียดนาม แต่เนื่องจากลักษณะภูมิศาสตร์เป็นที่ราบในหุบเขา การเดินทางไปมา ค่อนข้างลำบาก ต้องข้ามเทือกเขาเป็นจำนวนมาก สิบสองจุไทจึงยังคงมีการปกครองดินแดน แบบเดิมที่เป็นระบบเพี้ยท้าว โดยที่รัฐบาลเวียดนามไม่ได้มาเปลี่ยนแปลงอะไร ซึ่งการปกครอง แบบเพี้ยท้าวของไทยแต่เดิมนั้นพึ่งล้มเลิกไปอย่างเด็ดขาดหลังการปฏิวัติเวียดนาม

ยุคอพยพเข้าสู่ประเทศไทย

มณู อุดมเวช (2548) ได้อธิบายการอพยพของชาวไทยคำ บรรพบุรุษของชาวไทยทรงดำ ในประเทศไทย พบว่าส่วนใหญ่เข้ามาอยู่ในดินแดนประเทศไทยปัจจุบันตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี สมัยรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ตามลำดับ โดยเข้ามาด้วยอำนาจบังคับ ของกองทัพสยาม การอพยพของชาวไทยทรงดำในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราชได้ปรากฏใน พระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 1 (โพธิ์ แชนล้าเจียก, 2537) ดังนี้

...จุลศักราช 1137 ตรงกับ พ.ศ. 2318 เขมรมีกษัตริย์พระนามว่า สมเด็จพระนารายณ์ แต่ขึ้นต่อกษัตริย์ญวนไกเซินเมืองเว้ พอดีระหว่างสมเด็จพระนารายณ์ ไม่ถูกกันกับนักองโนน ซึ่งพระเจ้ากรุงธนบุรี (พระเจ้าตากสิน) ทรงแต่งตั้งขึ้นเป็นกษัตริย์เขมรครองเมืองกำปอดอยู่ ฝ่ายแรกจะทำอะไรลงไปก็เกรงใจพระเจ้ากรุงธนบุรี เพราะทราบว่ามีฝีมือเชิงรบฉกาจนัก พระนารายณ์จึงเรียกประชุมท้าวพระยา พร้อมทั้งปรึกษากับสมเด็จพระสังฆราชเขมรด้วย ให้ออกไปเจรจาประนีประนอมกับนักองโนนว่า ยอมให้ครองราชย์เมืองเขมร ส่วนตน

จะขอลดลงเป็นแต่อุปโยธาฯ ฝ่ายนักงโณนหรือพระราชธาตทงเห็นชอบ แล้วมีศุกอักษร
 เข้ามากราบทูลพระเจ้ากรุงธนบุรี อยู่ต่อมาปี พ.ศ. 2319 ญวนโกเชินเป็นกบฏกับเจ้าเวียดนาม
 ยกมาตีเมืองไซ่งอนมีหนังสือขอกำลังเขมรให้เตรียมไพร่พลและเสบียงอาหารให้ด้วย
 แต่พระรามาธาตทอบไปว่าเขมรมิได้ขึ้นต่อญวนไม่ขอช่วย ฝ่ายญวนโกธ ชุนนางใน
 ตำนักเขมรระษะนั้นก็วิวาทกันเอง พอดีพระมหาอุปโยธาฯกำลังป่วยอยู่ทราบวาคณของ
 ตนคือมหาอุปราชถูกลอบฆ่าตายจึงอาพาธกำริบถึงแก่พิราลัยทั้งๆที่อายุได้เพียง 39 ปี
 เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีทราบข่าวแต่มิได้สั่งการอะไรเพียงโปรดให้กองทัพไทยขึ้นไปจัดการ
 ติเมืองเขมรตามลำแม่น้ำโขงขึ้นไปถึงเมืองเวียงจันทน์ ครั้นเดือนอ้าย ปีจอ สัมฤทธิศก
 จุลศักราช 1140 (พ.ศ. 2321) เจ้าพระยาสุรสีห์พิชฌนาธาธาธิราช ยกทัพกรุงธนบุรีออกไป
 หมั้นหนึ่งถึงเมืองบันทายเพชร แจงความแก่สมเด็จพระรามาธาธาว่าจะขึ้นไปตีเมืองลาว
 ตามลำน้ำโขง ตลอดไปถึงเมืองเวียงจันทน์ ขอไพร่พลหมั้นหนึ่งกับเสบียงอาหารด้วย
 สมเด็จพระรามาธาธาให้เกณฑ์ข้าคนเมืองกระพงสวาย เมืองสรสุนทร เมืองตะบงคะมูม
 รวมไว้หมั้นหนึ่ง เจ้าพระยาสุรสีห์พิชฌนาธาธาธิราชยกทัพเรือไปทางเมืองทะเลมถึงเมือง
 กระพงสวาย เขียนตีเร่รงค์ให้สีข้าว ทั้งผู้ชายผู้หญิง ลางคนผิวไปทัพเมียดต้องสีข้าว
 ราษฎรได้รับความเดือดร้อนนัก พวกเขมรที่ไปทัพแจ้ดงนั้น ก็หนีมาหาคอบครัวเป็น
 อันมา สมเด็จพระรามาธาธาได้ทราบวาคณหนีตาทัพกลับมา ก็แต่ให้ข้าหลวงที่ยจับตัว
 มาทำโทษ ราษฎรก็กุมกันเข้าจับข้าหลวงกับพระยาพระคลังฆ่าเสีย แล้วสมเด็จพระรามา
 ธาธาให้ไปเอาตัวพระยาเดโช ชื่อแทน พระยาแสนท้องฟ้า ชื่อเปียง พระยามนตรี เสน่หา
 ชื่อโส ซึ่งหนีตาทัพนั้นมาเมืองบันทายเพชรให้ฆ่าพระยามนตรี เสน่หาเสีย แต่พระยา
 แสนท้องฟ้าน้องพระยาเดโชนั้นให้เขียน 50 ที ถอดเสียจากที่ พระยาเดโชนั้นคงที่เดิม
 แล้วคืนไปอยู่เมืองกระพงสวายดงเก่า ในจุลศักราช 1141 ปีกุลเอกศก (พ.ศ. 2322)
 พระยาเดโช (แทน) พระยาแสนฟ้าผู้น้องอพยพครอบครัวหนีไปอยู่แดนเมืองญวน
 กองทัพสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกและเจ้าพระยาสุรสีห์พิชฌนาธาธาธิราชตีเมืองล้านช้าง
 ได้แล้วให้เก็บปืนใหญ่่น้อยครอบครัวเข้ามา ณ เมืองมอญกันพร้อมแล้วให้กองทัพเมือง
 หลวงพระบางไปตีเมืองทันต์ญวนเรียกว่าเมืองซ้อหวิ เมืองม่วย สองเมืองนี้เป็นลาวทรงดำ
 (ผู้ไทยดำ) อยู่ริมเขตแดนเมืองญวนได้ครอบครัวลาวทรงดำลงเป็นอันมาก พาครอบครัว
 ลาวเวียง ลาวทรงดำลงมาถึงกรุงในเดือนขีปีกุนศก (พ.ศ. 2322) นั้น ลาวทรงดำนั้นโปรด
 ให้ไปตั้งโปรดให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่เพชรบุรี ลาวเวียง ลาวหัวเมืองฝักโขงตะวันออกก็
 โปรดให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่เมืองสระบุรีบ้าง เมืองราชบุรีบ้าง ตามหัวเมืองตะวันตกบ้าง
 อยู่เมืองจันทบุรีบ้าง ก็มีเชื้อสายมาจนทุกวันนี้...

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภัทธิตยา ยิมเรวัต (2544) ที่ได้อธิบายว่า ศัตรูของสิบสองจุไท ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 มีมาจากหลายด้านรวมทั้งสยามด้วย โดยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2369 นั้น ประเทศสยามได้ขยายอำนาจมีอิทธิพลเหนือดินแดนต่างๆในแถบลุ่มน้ำโขง ในเขมนั้นพระเจ้าแผ่นดินไทยทรงดำรงฐานะเป็นเจ้าอธิราชเหนือผู้ครองเขมร คือ เป็นผู้แต่งตั้งพระเจ้าแผ่นดินเขมร และเป็นผู้ประกอบพิธีราชาภิเษกให้เป็นกษัตริย์จนถึง พ.ศ. 2406 สำหรับประเทศลาวหรือ อาณาจักรล้านช้าง (ซึ่งในขณะนั้นอาณาจักรลาว มีกรุงศรีสัตนาคณหุตเป็นเมืองหลวง ถูกแยกเป็น 2 แคว้นใหญ่ๆ คือ เวียงจันทน์ และหลวงพระบาง รวมกับหัวเมืองผู้ไท ได้แก่ แคว้นยวน ซึ่งมีเชียงขวางเป็นเมืองหลวง หัวพันห้าทั้งหก และสิบสองจุไทซึ่งมีเมืองไลและเมืองแกนเป็นเมืองสำคัญ) ในช่วงนั้นอยู่ภายใต้ความคุ้มครองของประเทศสยามตั้งแต่ พ.ศ. 232 แม้ว่าเจ้าอนุ จะพยายามส่งกองทัพมาตีไทยก็ตาม แต่ก็ถูกกองทัพไทยตีพ่ายกลับไปในปีพ.ศ. 2370 ดังนั้น ดินแดนทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงทั้งเวียงจันทน์และหลวงพระบางจึงตกเป็นประเทศราชของสยาม และกองทัพสยามเองก็ได้ช่วยอาณาจักรหลวงพระบางในการขับไล่พวกฮ่อที่มารุกรานออกไป

ส่วนดินแดนไทในเวียดนามหรือสิบสองจุไทก็ถูกสยามรวมเข้าเป็นอาณาเขตของสยาม ไปด้วย เพราะดินแดนไทในเวียดนามนี้ได้ส่งบรรณาการให้กับกษัตริย์ลาว ซึ่งขึ้นอยู่กับอาณาจักร สยาม ทำให้สยามรวมเอาดินแดนไทแถบนี้ไว้ในอาณาเขตของตนด้วย อย่างไรก็ตามกษัตริย์ เวียดนามก็พยายามเรียกร้องสิทธิในดินแดนนี้ด้วย

ในปี พ.ศ. 2430 สยามส่งกองทัพเข้าไปในเมืองแกน (Dien Bien Phu) เพื่อขับไล่กบฏ ฮ่อออกจากดินแดน ในเอกสารบางฉบับ กล่าวว่า “..กองทัพสยามต้องการให้ดินแดนนี้เป็นอิสระ จากอาณาจักรอันนัมและขึ้นต่อกรุงสยาม...” (ภัทธิตยา ยิมเรวัต, 2544)

สอดคล้องกับการอพยพของชาวไทยทรงดำในช่วงเวลาดังกล่าวตรงกับสมัย พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกซึ่งปรากฏในพงศาวดารเมืองหลวงพระบาง (โพธิ์ แชนล้าเจียก, 2537) ดังนี้

...ในศักราช 1154 ปีชวดจัตวาศก พ.ศ. 2335 นั้น อยู่มาเมืองแกลงเมืองพวน ตั้งขัดแข็ง ต่อเมืองเวียงจันทน์ เจ้าเมืองเวียงจันทน์จึงแต่งตั้งกองทัพขึ้นไปตีเมืองแกลงเมืองพวน ได้พวกลาวทรงดำ (ผู้ไทยดำ) ไทยพวนส่งลงมา ณ กรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธ

ยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดให้ลาวทรงดำ (ผู้ไทยดำ) ไปตั้งอยู่เมืองเพชรบุรี ไทยพวนให้ตั้งอยู่
กรุงเทพฯ...

จากนั้นพบหลักฐานว่ามีการอพยพของชาวไทยทรงดำอีก 2 ครั้งในสมัยพระนั่งเกล้า
เจ้าอยู่หัวในพงศาวดารเมืองหลวงพระบาง (โพธิ์ แชมล้าเจียก, 2537) ดังนี้

...ครั้นศักราช 1197 ปีมะแมสัปตศก (พ.ศ. 2378) เจ้าพระยาธรรมมาเป็นทัพคุมพลทหาร
ขึ้นไปตั้งอยู่เมืองหลวงพระบาง แล้วแต่งตั้งให้เจ้าราชภัยอุปราชท้าวพระยาคุมกองทัพขึ้นไป
ตีเมืองพวน แต่ให้เจ้าอุ่นแก้วน้องเจ้าอุปราช เจ้าสัญญาบุตร เจ้าอุปราชนาทที่ 7 เจ้าแก่นคำ
บุตรเจ้าหอหน้าอภัยที่ 2 ขึ้นไปตีเมืองแกลงจับไทยพวน ลาวทรงดำ(ผู้ไทยดำ) ส่งมา ณ
กรุงเทพฯ เจ้าเมืองธาดราชเจ้าเมืองหลวงพระบาง ครองเมืองได้ 20 ปี รวมอายุ 64 ปี
ก็ถึงแก่กรรม ครั้นศักราช 1198 ปีวอกอัฐศก (พ.ศ. 2379) เจ้าอุปราช เจ้าราชวงศ์
มีศุภอักษรแต่งตั้งให้เจ้าอุ่นแก้วคุมดอกไม้เงินทองลงมา ณ กรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าเจ้าอุปราชหรือเจ้าราชวงศ์คงจะตั้งเป็นเจ้าเมืองหลวง
พระบางคนหนึ่ง จึงโปรดตั้งเจ้าอุ่นแก้วบุตรเจ้านครหลวงพระบางอนุรุทที่ 5 เป็นน้อง
เจ้าอุปราชราชไทย เป็นที่ราชวงศ์ขึ้นไปรักษาบ้านเมือง ครั้นเจ้าอุปราชราชวงศ์ปลงศพ
เจ้าเมืองหลวงพระบางเสร็จแล้ว พวกเมืองหิ้ม เมืองคอย เมืองควรถัดขัดแข็งต่อเมือง
หลวงพระบาง เจ้าอุปราชเจ้าราชวงศ์แต่งตั้งให้ท้าวพระยาคุมกองทัพขึ้นไปตีจับได้ลาวทรงดำ
(ผู้ไทยดำ) แต่งให้พระยาศรีมหานามคุมลงมา ณ กรุงเทพฯ อีกครั้งหนึ่ง ศักราช 1200 ปีจอ
สัมฤทธิศก (พ.ศ. 2381) เจ้าอุปราช เจ้าราชวงศ์มีความวิวาทกันลงมา ณ กรุงเทพฯ
เจ้าราชวงศ์ก็คุมลาวทรงดำ (ผู้ไทยดำ) ลงมา ณ กรุงเทพฯ อีกครั้งหนึ่ง”

ต่อมาเมื่อกองทัพสยามยกทัพมาที่เมืองแกลงอีกนั้น แคววันจี (ในช่วงศตวรรษที่ 18
เมืองสำคัญของไทอิก 2 เมืองคือ เมืองไลและเมืองแกลงได้มีการปกครองโดยตระกูลแคว
กล่าวกันว่า ตระกูลแควนี้มีบรรพบุรุษมาจากเมืองจีน ชื่อ ลูตาเอียน ซึ่งเป็นขุนนางชาวจีนจาก
เมืองกวางตุ้งที่มาแต่งงานกับลูกสาวเจ้าเมืองเชียงหาวย เมื่อเจ้าเมืองเชียงหาวยมรณกรรมไป
ลูตาเอียนได้ให้ลูกชายชื่อ แคววันชินห์ ไปดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองแทนและยกเลิกตำแหน่งเจ้าเมือง
เชียงหาวยแต่รวมเป็นเมืองไลและปกครองเป็นเจ้าเมืองไลเพียงตำแหน่งเดียว เมื่อแคววันชินห์
สิ้นชีวิตลง แคววันจี หรือ แคววันตรี บุตรชายก็ขึ้นไปปกครองเมืองไลแทนและได้ขยายอำนาจ
จนเมืองไลกลายเป็นเมืองหลวงที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งในประวัติศาสตร์เมืองไทภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือของเวียดนาม แคว้นจี้ได้รับตำแหน่งเจ้าเมืองหลวงหรืออัญญาเมืองหลวงสืบทอดตระกูลแคว้นแห่งเมืองไค) ไม่ได้อยู่ที่เมืองแถนเพราะกำลังต่อสู้กับฝรั่งเศส แคว้นชินหังจึงให้ลูกชาย ก่าสาม และ ก่าโคย (ลูกเขย) มารวมกันที่เมืองแถนและให้ลูกชายอีก 2 คน คือ ก่าลา และ ก่าฮุย ไปเจรจากับกองทัพสยามซึ่งมีเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีเป็นแม่ทัพ ซึ่งทั้งสองก็ถูกจับเป็นตัวประกัน (เอกสารบางฉบับกล่าวว่า ลูกชายของแคว้นชินหังที่ถูกจับไปเป็นเชลยชื่อแคว้นคำสอง และแคว้นคำสาม) โดยกองทัพสยามกล่าวว่าจะให้อิสระแก่คนทั้งสองเมื่อคืนแดนสิบสองจุไทยอมขึ้นต่อกษัตริย์สยามและได้ยกทัพกลับออกไปจากเมืองแถน

แคว้นจี้ ซึ่งขณะนั้นกำลังต่อสู้กับฝรั่งเศสอยู่ เมื่อทราบเรื่องก็รวบรวมผู้คนและไพร่พลได้ประมาณ 600 คน ยกทัพไปหลวงพระบาง โดยผ่านไประหว่างการเดินทาง แคว้นจี้ได้รับทราบข่าวทั้งสองถูกฆ่าตาย จึงรีบเดินทางไปหลวงพระบางด้วยความแค้น แต่เมื่อเดินทางไปถึงกองทัพไทยก็ออกจากหลวงพระบางไปแล้ว พร้อมกับตัวประกันที่ยังมีชีวิตอยู่ จึงตั้งมั่นอยู่นอกเมืองหลวงพระบาง และส่งแม่ทัพไปเจรจากับกษัตริย์หลวงพระบาง เนื่องจากไม่พอใจที่ชาวลาวเป็นผู้นำทัพไทยเข้าไปถึงเมืองแถน แต่เมื่อไปถึงกลับถูกฝ่ายหลวงพระบางขังไว้ที่หลวงพระบางจนสามารถหนีมาได้ตอนที่ไฟไหม้คุกหลวงพระบาง หลังจากหนีรอดไปได้ก็ได้ออกไปทำลายเมืองหลวงพระบางจนกษัตริย์ต้องหลบหนีไป

หลังจากนั้นฝรั่งเศสได้พยายามเข้ามายึดครองดินแดนแถบนี้ ซึ่งขณะนั้นเอง แคว้นจี้ได้มีสายสัมพันธ์กับจีนซึ่งได้ส่งกองทัพของตนเข้ามาช่วยในการรบ จนกระทั่งกองทัพจีนต้องเดินทางกลับตามคำสั่งของจักรพรรดิจีน เนื่องจากได้มีการเซ็นสัญญาระหว่างจีนและฝรั่งเศสที่ปกครองเวียดนามอยู่ในขณะนั้น คือ สนธิสัญญาเทียนสิน ส่งผลให้ฝรั่งเศสเข้ามาครอบครองดินแดนของสิบสองจุไท อันได้แก่ เมืองวันบ้าน เมืองถาน เมืองสอ(เมืองฟองโต) จนกระทั่งเมืองไคและเมืองฝายฝรั่งเศสยึดเมืองไคได้แล้ว ก็ได้เดินทางต่อไปเพื่อยึดเมืองแถนหรือเมืองเดียนเบียนฟู เมืองม่วง (ต่วนฮ่าว) และเมืองลา (เซินลา) และในที่สุดวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2431 ฝรั่งเศสก็ได้ครอบครองดินแดนสิบสองจุไท หลังจากที่มีการเจรจกันระหว่างเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีและมิสเตอร์ปาวี (มีตำแหน่งเป็นรองกงสุลชั้นสอง ณ หลวงพระบางและหัวหน้าคณะสำรวจชาวฝรั่งเศสเพื่อปักเขตแดนในอินโดจีน) ทั้งๆที่ก่อนหน้านี้คือในปี พ.ศ. 2430 ฝรั่งเศสได้ตกลงกับอาณาจักรสยามที่จะให้มีการปักเขตแดนอย่างยุติธรรม ซึ่งเหตุการณ์ในช่วงนี้ จอมพล เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี ได้มีการบันทึกและกล่าวถึงชาวไทยทรงดำดังนี้ (โพธิ์ แชมลำเจียก, 2537)

...วันจันทร์ ขึ้น 14 ค่ำ เดือนอ้าย เวลาบ่าย มองซิเออร์ปาวีร์ ได้มาหาข้าพเจ้าสนทนากัน ด้วยข้าราชการเรื่องเมืองแกลงเป็นพื้น ข้าพเจ้าได้เล่าให้มองซิเออร์ปาวีร์ฟังถึงเรื่องที่จะจัด ราชการเมืองแกลงต่อไป มองซิเออร์ปาวีร์ก็พูดขัดขวางต่างๆ ดูประหนึ่งว่า เมืองแกลงเป็น ของฝรั่งเศสเสียทั้งหมด ข้าพเจ้าจึงถือว่าเมืองแกลงนี้เป็นพระราชอาณาเขตของไทยมาแต่ ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามที่ได้ทราบมาแต่เดิมที่ไทยจะต้องการเมือง แกลงนี้ ก็คือ สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับบอกเจ้านครหลวงพระบางว่าพวกเมืองสิบสองจุไทยแข็งเมืองกระด้างกระเดื่องต่อเมืองหลวงพระบางไม่เหมือนแต่ก่อน ของกองทัพ กรุงเทพฯ ยกมาสมทบกับกองทัพเมืองหลวงพระบางขึ้นไปปราบปราม จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาธรรมยาภกกองทัพขึ้นมาเมื่อถึงเมืองแกลงจัดการเรียบร้อยแล้ว ได้กวาดเอาครัวเมืองแกลงและสิบสองจุไทยซึ่งเป็นผู้ไทยด่าลงมา ณ กรุงเทพฯ เป็นอันมาก เพราะถ้าขึ้นทิวงี้ก็เกรงจะเกิดความยุ่งยากแก่ทางราชการขึ้นอีกครั้งแล้วพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้พวกผู้ไทยด่าเหล่านั้นได้ตั้งภูมิลำเนาอยู่ ณ เมืองเพชรบุรี จนได้ชื่อว่าลาวโซ่ง เกิดบุตรหลานเหลนอยู่ในเวลานี้หลายพันคน ทหารที่ได้ยกขึ้นมากองทัพกับข้าพเจ้าคราวนี้ ก็ได้เกณฑ์เอาลาวโซ่งที่เป็นชายฉกรรจ์ขึ้นมาด้วยหลายร้อยคน และพวกนี้ได้พบญาติพี่น้องตั้งอยู่ในเมืองแกลงเป็นอันมาก เพราะลาวโซ่งผู้ไทยด่า นั้นใช้เช่อย่างจีน แต่อักษรที่ใช้กันนั้นเป็นอักษรสยามมีสระพยัญชนะ กอ ยอ อย่างโบราณ เมื่อข้าพเจ้าได้พบเข้าก็อ่านออกเป็นภาษาไทย แต่พวกลาวหัวพันห้าทั้งหกและเมืองพวนเป็น 2 ฝ่ายฟ้าก็คือ ฉนวนและลาว เมืองสิบสองจุไทยและสิบสองปันนาเรียกว่า 3 ฝ่ายฟ้า ขึ้นอยู่กับลาว ฉนวนและจีนเมืองเหล่านี้เป็นเมืองพระราชอาณาเขตทั้งสิ้น เมื่อครั้งก่อนพวกฮ่อชงคำและพวกฮ่อชงเหลือยกเข้ามาตั้งกองทำการก่อกบฏแก่เมืองเหล่านั้น รัฐบาลสยามได้จัดกองทัพขึ้นมาปราบปรามเป็นหลายคราวต้องเสียพระราชทรัพย์ชีวิตของประเทศสยามเป็นลำดับมาโดยมากท่านก็ยอมทราบอยู่แล้วข้าพเจ้าได้เรียกลาวโซ่งที่ไปกับกองทัพข้าพเจ้าให้มาพบกับท้าวซุนและราษฎรเมืองแกลงเพื่อแสดงให้มองซิเออร์ปาวีร์เห็นเป็นพยาน...

ต่อมาในปี พ.ศ. 2436 มีการเซ็นสนธิสัญญาซึ่งระบุว่าอาณาจักรสยามยอมยกเลิกอำนาจทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงตั้งแต่หลวงพระบางไปจนถึงดักลัก ดังนั้นการแบ่งดินแดนระหว่างฝรั่งเศสและประเทศสยามก็จะอาศัยแม่น้ำโขงเป็นเขตแดน โดยดินแดนที่อยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขงคือดินแดนของประเทศสยามและดินแดนฝั่งซ้ายคือดินแดนประเทศลาว จากสนธิสัญญาดังกล่าว

ส่งผลให้ประเทศสยามไม่มีอิทธิพลเหนือดินแดนสิบสองจุไทยอีกซึ่งเป็นการสิ้นสุดการอพยพชาว
ไทยทรงดำเช่นเดียวกัน

ภายหลังจากการอพยพเข้าสู่ประเทศไทย จากหลักฐานทั้งพงศาวดารเมืองหลวง
พระบางและบันทึกของจอมพล เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี ได้พบว่าชาวไทยทรงดำถูกตั้งถิ่นฐานอยู่
ภายในจังหวัดเพชรบุรีก่อน หลังจากนั้นจึงเริ่มการอพยพไปอยู่ในพื้นที่อื่น กล่าวคือ ในช่วงปี
พ.ศ. 2400 มีการอพยพไปอยู่ที่สุพรรณบุรีในปี พ.ศ.2420 มีการอพยพไปทางนครปฐม ต่อมา
ในราว พ.ศ. 2440 มีการอพยพครั้งใหญ่จากเพชรบุรีไปอยู่ที่ชุมพร ราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี
นครสวรรค์ และในช่วง พ.ศ.2460 มีการอพยพใหญ่อีกครั้งจากนครปฐม สุพรรณบุรี และเพชรบุรี
ไปยังนครสวรรค์ พิจิตร และพิษณุโลก ส่วนในช่วง พ.ศ.2469-2475 มีการอพยพเป็นครั้งคราว
ไปสู่โขทัย ประจวบคีรีขันธ์ พิษณุโลก กาญจนบุรี นครปฐม นครสวรรค์ นอกจากนี้ยังมีการอพยพ
ข้ามมาจากประเทศลาวเข้ามาทางจังหวัดเลยด้วย มนุ อุดมเวช (2548) ได้อธิบายว่า สาเหตุสำคัญ
ที่ทำให้ชาวไทยทรงดำอพยพ คือ ปัญหาเรื่องที่ดินทำกินและภัยแล้ง ชาวไทยทรงดำจำนวนมาก
อพยพจากภูมิลำเนาเดิมเพื่อไปหาที่ดินทำกินใหม่ที่อุดมสมบูรณ์กว่าเดิม โดยไม่คำนึงถึงปัญหา
ความห่างไกลจากเส้นทางคมนาคมหรือภูมิลำเนาเดิม ด้านตั้งข้อสังเกตว่า ไม่มีหลักฐานหรือบันทึก
ของรัฐที่แสดงถึงการรับรู้เรื่องราวการอพยพเนื่องจากความทุกข์ยากของชาวไทยทรงดำเลย
ทั้งที่เป็นกระบวนการที่กินเวลายาวนานนับร้อยปี แสดงให้เห็นว่ารัฐขาดการเอาใจใส่ต่อคนกลุ่มนี้
ซึ่งอธิบายได้จากสภาพสังคมของสยาม(ไทย) ในช่วงที่ชาวไทยทรงดำได้อพยพเข้ามานั้น ได้ตกอยู่
ภายใต้ระบบ สักคินา ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจการเมืองที่ชนชั้นหนึ่งมีอำนาจเหนืออีกชนชั้นหนึ่ง
โดยกำหนด สักคินาที่แตกต่างกัน นั่นคือ การกำหนดกรรมสิทธิ์และอำนาจในการครอบครองที่
นาของบุคคลระดับต่างๆ ตามยศศักดิ์ที่ตนได้รับ ตามกฎหมายสักคินาได้ระบุไว้บุคคลระดับต่างๆ
มีสักคินาตามฐานะที่ต่างกันไป เช่น สมเด็จพระราชาธิบดี เจ้าฟ้า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หม่อมเจ้า
ไพร่หัวงาน ไพร่ราบ ทาสและลูกทาส ซึ่งภายใต้สังคมระบบสักคินาดังกล่าว ไพร่ส่วนใหญ่ก็ใช้
ชีวิตอยู่ในชนบทภายใต้การควบคุมของนายสิบ นายร้อย ภายในแต่ละหมู่บ้านมีผู้ใหญ่บ้านเป็น
หัวหน้า หลายหมู่บ้านรวมกันเป็นตำบล มีกำนันเป็นหัวหน้า หลายตำบลรวมกันเป็นอำเภอ และ
หลายอำเภอรวมกันเป็นแขวง ผู้นำท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายอำเภอหรือนายแขวง
ล้วนเป็นบุคคลที่เจ้าเมืองให้ความไว้วางใจแต่งตั้งให้มาควบคุมดูแลไพร่พลในเขตนอกเมือง ซึ่งจาก
การวิจัยของสุมิตร ปิติพัฒน์และเสมอชัย พูลสุวรรณ (2540) พบว่า ภายหลังจากถูกกวาดต้อนจาก
สภาพสังคมแบบเดิมจากที่ได้อธิบายข้างต้นเข้ามาสู่ภายใต้ระบบการปกครองแบบมุลนาย-ไพร่ของ
รัฐบาลสยาม ส่งผลกระทบไม่น้อยต่อโครงสร้างในบางมิติของวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทยทรงดำ

ความแตกต่างทางสังคมและเศรษฐกิจ ระหว่างชนชั้นทางวัฒนธรรม(ที่เป็นลักษณะเฉพาะของชาวไทยทรงดำก่อนที่จะอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย) ซึ่งเคยถูกราวไว้ด้วยแบบแผนจารีตและมีความสำคัญยิ่งในระบบการปกครองแบบศักดินา เริ่มเลือนหายไป พร้อมกับสำนึกของการเป็นผู้ปกครอง

การเปลี่ยนแปลงบริบทสังคมไทย

ภายหลังจากที่ประเทศไทยเริ่มการพัฒนาไปสู่การเป็นสังคมสมัยใหม่ที่เรียกกันว่า ทศวรรษมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แต่การเปลี่ยนแปลงในยุคแรกนั้นยังมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนชนบทและสังคมไทยในภาพรวมน้อยมาก จากข้อจำกัดด้านการคมนาคม การสื่อสารและกระบวนการตัดสินใจของผู้นำ ประเทศไทยเพิ่งมาเปิดรับการเป็นสังคมสมัยใหม่อย่างเต็มที่เมื่อประเทศไทยเริ่มพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามแบบตะวันตกด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2504 สืบเนื่องต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน ในยุคสมัยใหม่นี้ชุมชนและสังคมไทยโดยรวมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางและลงลึกในด้านต่างๆอย่างมากคือ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2542)

การเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ต่อธรรมชาติและชีวิต

ในยุคทันสมัยนี้ รัฐได้สร้างกระบวนการทัศน์ที่เปลี่ยนทัศนคติในการมองธรรมชาติและชีวิตของบุคคลและสังคมไปจากชุมชนสมัยเดิมอย่างสิ้นเชิงผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจ จากอิทธิพลของกระบวนการ ทัศนคติ ค่านิยม ฯลฯ ที่สืบเนื่องมาจากการปฏิวัติวิทยาศาสตร์ในยุโรป ซึ่งทำให้ชีวิต สังคมและธรรมชาติ โลก จักรวาล เป็นที่เข้าใจว่าสามารถจะเข้าถึง ทำนายการเปลี่ยนแปลงและควบคุมความเป็นไปได้ได้อย่างถูกต้องแม่นยำด้วยการคำนวณทางคณิตศาสตร์ ทำให้วิทยาศาสตร์เข้ามามีอิทธิพลแทนที่ศาสนาในการสร้างคำอธิบายชุดใหม่ในเรื่องของชีวิต สังคม ธรรมชาติ ฯลฯ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบดังกล่าว รวมทั้งเป็นฐานสร้างชุดความรู้ของศาสตร์อื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ฯลฯ การปฏิเสธศาสนาอันเนื่องมาจากประวัติศาสตร์ที่ขมขื่นในยุคมืด (Dark Age) มีผลให้เรื่องของจิตวิญญาณถูกปฏิเสธไปอย่างสิ้นเชิงด้วยในการพัฒนาสมัยใหม่ ทัศนคติต่อธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไป

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความสัมพันธ์ในระดับต่าง

บทบาทการพัฒนาของรัฐในยุคทันสมัยได้กระทบต่อโครงสร้างและระบบความสัมพันธ์ของชุมชนซึ่งสัมพันธ์โดยตรงกับกระบวนการเรียนรู้ของสังคมชุมชน ดังนี้

ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว

ทฤษฎีการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยเชื่อว่า การอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ (Extended Family System) มีผลเสียมากทางการพัฒนา เพราะระบบครอบครัวใหญ่หรือครอบครัวขยายไม่ส่งเสริมการก่อให้เกิดผู้นำผู้ประกอบการและการออมทรัพย์ของบุคคลแตกต่างจากครอบครัวเดี่ยวหรือการแยกครอบครัวเมื่อแต่งงานใหม่แล้ว (อรศรี งามวิทยาพงศ์, 2545 อ้างถึง ไพรัช กฤษณมัย, 2525) ครอบครัวขยายในชนบทจึงถูกมองด้วยมิติของเงิน (เงินออม-เงินรายได้) ว่า ไม่ก่อให้เกิดความเจริญเติบโตและการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การลดน้อยลงของครอบครัวขยายมาสู่การเป็นครอบครัวเดี่ยวตามแบบตะวันตกจึงถือเป็นความก้าวหน้าของการพัฒนา โดยเชื่อว่าระบบโรงเรียนสมัยใหม่และพ่อแม่จะสามารถทำหน้าที่การพัฒนาบุคคลได้ไม่แตกต่าง

การมองว่าครอบครัวมีฐานะเป็นหน่วยการผลิตและการบริโภคเพื่อเพิ่มพูนความมั่งคั่งจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาศรษฐกิจได้ทำลายระบบความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไปโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม เริ่มจากการแยกครอบครัวเดี่ยวมาสู่การที่พ่อแม่ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการทำงานหรือการผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ ไม่มีเวลาดูแลลูกอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะเมื่อลูกถูกแยกให้เข้าสู่ระบบโรงเรียนเพื่อหาความรู้ซึ่งเชื่อกันว่าพ่อแม่ไม่มี (เพราะความรู้ของชาวบ้านมีความแตกต่างจากเกณฑ์และกรอบของวิทยาศาสตร์กายภาพเป็นอย่างมาก) ก็ยิ่งทำให้ขาดตัวเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในครอบครัว ที่ซ้าร้ายเข้าไปอีก คือคนยากจนที่รายได้ไม่พอรายจ่ายเนื่องจากการถูกเอารัดเอาเปรียบในทางต่างๆ ทำให้ชาวชนบทจำต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่ด้วยการย้ายถิ่นทั้งโดยชั่วคราวและถาวร เช่น ไปรับจ้างตัดอ้อย ทำไร่ต่างถิ่น ทำงานก่อสร้าง ฯลฯ แม้แต่การเป็นหญิงขายบริการทางเพศแต่ทหารอเมริกันที่ตั้งฐานทัพในประเทศไทย หรือไปต่างประเทศขายแรงงาน ซึ่งเริ่มมากขึ้นตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 การขาดเงื่อนไขทั้งเวลาและกายภาพในการอยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิดผูกพันของครอบครัว เป็นปัจจัยซึ่งทำให้ระบบสัมพันธ์ภายในครอบครัวของชุมชนเดิมพัฒนาได้ยาก ครอบครัวไม่สามารถเป็นกลไกสร้างการเรียนรู้เพื่อเลี้ยงดูและอบรมกล่อมเกลาลูกให้เป็นคนที่มีคุณภาพ อันเป็นหน้าที่สำคัญของสังคมชุมชนยุคชุมชน

ในขณะเดียวกัน ความสัมพันธ์ของครอบครัวของผู้อยู่อาศัยในเมือง ซึ่งขยายตัวอย่างกว้างขวางในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ก็ถูกกระทบในทุกระดับฐานะโดยไม่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นคนยากจน คนชั้นกลางและคนร่ำรวย คือพ่อแม่ไม่มีเวลาให้การเรียนรู้และครอบครัวมิใช่ฐานการเรียนรู้ของบุคคล เพราะพ่อแม่ถ้าไม่ทุ่มเทเวลาเพื่อความอยู่รอด ด้วยหาเช้ากินค่ำเนื่องจากความยากจน ก็มุ่งสร้างรายได้หรือความร่ำรวยตามค่านิยมใหม่จนกระทั่งไม่มีเวลาในการเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด ก่อให้เกิดปัญหาเด็กขาดความอบอุ่นและขาดกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องการจัดการ ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลและสังคมโดยรวมซึ่งเป็นรากฐานทางจริยธรรมที่ครอบครัวเคยเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในเรื่องดังกล่าว

ระบบความสัมพันธ์ในชุมชนและรัฐ-ชุมชน

ระบบความสัมพันธ์ภายในชุมชนซึ่งเน้นแน่นแฟ้นพึ่งพากันเองนี้ได้ถูกกระทบจากการพัฒนาของรัฐในยุคทันสมัย ซึ่งรวมศูนย์การตัดสินใจและการจัดการด้านเศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ จากส่วนกลาง ทั้งด้านนโยบาย การวางแผนและการดำเนินงาน การจัดการทรัพยากร งบประมาณ ฯลฯ โดยกลไกดำเนินการที่สำคัญที่สุดคือ ระบบราชการ บทบาทหน้าที่และจำนวนของข้าราชการ ซึ่งแผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวางมากที่สุดในงานพัฒนาทุกด้าน ทุกระดับ ท้องถิ่น โดยรับนโยบายและแผนปฏิบัติการจากส่วนกลาง ทำให้รัฐในฐานะของผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาแบบใหม่ ได้เข้าไปเป็นผู้จัดการการพัฒนาอย่างผูกขาด

อรศรี งามวิทยาพงศ์ (2545) ได้ให้ทัศนะลงในบทความเรื่องกระบวนการพัฒนาของรัฐจากผู้ใหญ่ถึงหลุยส์ วิตตอง โดยกล่าวว่า เมื่อประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไปสู่ประชาธิปไตยมากขึ้นและโลกเริ่มเข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์ รัฐเพิ่มปัจจัยการมีส่วนร่วม ภูมิปัญญาชาวบ้าน เศรษฐกิจชุมชน การกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น ประชาสังคม ธรรมรัฐ บรรษัทภิบาล เศรษฐกิจฐานราก เข้าไปในกระบวนการพัฒนาของรัฐ ดังนั้น การที่รัฐสร้างปัจจัยใหม่ของการพัฒนาความทันสมัยให้แก่ชุมชน เช่น การสร้างทุน การผลิตแบบใหม่ ค่านิยม และความรู้ใหม่พร้อมกับสกัดกั้นหรือทำลายปัจจัยเดิมบางอย่างของชุมชนซึ่งรัฐเห็นว่าเป็นอุปสรรคของการพัฒนา เช่น ระบบค่านิยม ความรู้ ความเชื่อเดิม (ที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์) มิให้สามารถพัฒนาได้ตามกระบวนการเดิม ได้ทำลายระบบโดยรวมของชุมชนทั้งหมดให้แตกสลาย เพราะสิ่งที่ป้อนเข้ามาใหม่ได้มีคุณสมบัติเดียวกันกับสิ่งที่ถูกกำจัดออกไป ที่เห็นได้เด่นชัดที่สุดคือ ระบบการศึกษาแบบใหม่ของรัฐ (โรงเรียน) ที่เข้าไปทำลายกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ภายในชุมชน (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ซึ่งมีได้มีหน้าที่เพียงสร้างความรู้ หากเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความสัมพันธ์

เชิงสังคม ค่านิยมด้านศาสนธรรม ระดับปฏิสัมพันธ์ โครงสร้างสังคมแบบแนวราบ ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

จากทัศนะนี้จะพบว่าความเชื่อมโยงระหว่างรัฐและชุมชนได้ขาดหายไปซึ่งก่อให้เกิดปัญหาอันเนื่องมาจากการพัฒนาที่เกิดขึ้นมิได้เชื่อมต่อกับกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลต่อชุมชนไปสู่สังคมในระดับที่กว้างขึ้นด้วย มิหนำซ้ำยังทำลายกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลและสังคมระดับชุมชนดังกล่าวมา เนื่องจากรัฐมิได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและไม่เข้าใจประเด็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นในบริบทนี้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ก่อตัวกลายเป็นอุปสรรคสำคัญของการปฏิรูปการปกครอง การเมือง การศึกษา ที่มุ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนและการกระจายอำนาจ แม้จะมีการปรับแผนในเวลาต่อมา ให้มุ่งพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมมากขึ้นแต่โครงสร้างอำนาจ วิธีคิดของระบบราชการและข้าราชการ ยังไม่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในระดับเกิดการเรียนรู้ เพราะขาดลักษณะหลากหลาย ไม่เชื่อมโยงและไม่มีพลวัต

ระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ

ระบบความสัมพันธ์นี้ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง จากการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อความมั่งคั่งชุมชนในชนบทสัมพันธ์และจัดการกับระบบนิเวศตามระบบความสัมพันธ์ที่มีกับธุรกิจ ตลาดและรัฐ คือ การใช้เทคโนโลยี เครื่องจักรกล ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ฯลฯ ในการเพิ่มผลผลิตให้ได้ชนิดและจำนวนตามที่รัฐตั้งเป้าหมายและตามที่ตลาดโลกต้องการ การเข้าใช้และจัดการกับระบบนิเวศเพื่อตอบสนองความต้องการของภายนอกเป็นหลัก นำไปสู่การใช้อย่างปราศจากการบำรุงรักษาและทดแทน ฟื้นฟู ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่บุคคลคิดว่าตนเองไม่ต้องอาศัยการกินอยู่จากธรรมชาติแต่อาศัยรายได้ที่หามาได้ ระบบความสัมพันธ์แบบเอาความต้องการของมนุษย์เป็นหลักได้นำมาสู่ความเสื่อมโทรมของทรัพยากร ธรรมชาติทั้งหลายอย่างชัดเจนมากขึ้นในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ซึ่งกลายมาเป็นผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิต คุณภาพดิน น้ำ ฯลฯ เองในที่สุดด้วย อรรถวิทย์ งามวิทยาพงศ์ (2545) ได้ให้ทัศนะว่า การถางป่าเอาพื้นที่ไปปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการพาณิชย์ ได้ทำลายความสัมพันธ์ของระบบนิเวศที่ละเอียดซับซ้อน ทั้งดิน น้ำ อากาศ-อุณหภูมิ ระบบชีวิตของพืช-สัตว์ ฯลฯ ไปพร้อมกันด้วย จนยากแก่การฟื้นฟู เนื่องจากองค์ประกอบของระบบ(ป่า)ถูกป้อนออกโดยไม่มีกลไกป้อนกลับ หรือสิ่งที่ป้อนกลับ (สวนยางพารา ไร่มันสำปะหลัง ไร่ยูคาลิปตัส นาทุ่ง ฯลฯ) ไม่อาจชดเชย ซ่อม สร้าง เพื่อให้ระบบเดิมดำรงอยู่ในระดับที่ระบบยังสามารถจัดการตนเอง (Self Organizing) ให้หมุนเวียนต่อเนื่องอย่างยั่งยืนได้

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจไปสู่การพึ่งพาตลาด

การพัฒนาเศรษฐกิจที่รัฐกำหนดขึ้นไปยุคไปสู่ความทันสมัยตามแผนพัฒนาฯ มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือการเพิ่มความเจริญเติบโตหรือความมั่งคั่งทางวัตถุ ด้วยเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมและบริการตามแบบประเทศอุตสาหกรรมซึ่งเป็นต้นแบบของความทันสมัย ที่รัฐต้องการและมุ่งการขยายตัวของเมืองใหญ่ที่มีความทันสมัย จุดมุ่งหมายทั้ง 2 ประการนี้ ได้กระทบต่อวิถีชีวิตของชาวชนบทในระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ซึ่งเน้นการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติและการพึ่งพากันเองภายในชุมชนและระหว่างชุมชน ด้วยความพอใจในวิถีชีวิตตามอัตภาพจากอิทธิพลของศาสนาธรรม เนื่องจากในยุคพัฒนานี้ รัฐเชื่อว่าในระบบเศรษฐกิจแบบชุมชนที่ผ่านมานั้น ปราศจากการจัดการ คืออยู่ในลักษณะปล่อยตามบุญตามกรรม ไม่มีการวางแผน ไม่มีการแบ่งหน้าที่ รัฐสะท้อนความเชื่อในแผนพัฒนาฯว่า การใช้ที่ดิน น้ำ ป่า เกิดขึ้นอย่างปราศจากการจัดการดูแลอย่างถูกวิธี เนื่องจากชาวบ้านขาดแคลนความรู้ ทู่น เทคโนโลยี การจัดการสมัยใหม่และเชื่อว่าสถานการณ์นี้คือสาเหตุของการหมดไปและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและมิผลให้การเพิ่มผลผลิตทางเศรษฐกิจทำไม่ได้

ความเชื่อดังกล่าวของรัฐ จึงทำให้เกิดแผนงาน โครงการจำนวนมากมายที่จะเข้าไปสร้างสิ่งที่รัฐคิดว่าชนบทขาดและทำให้ด้อยพัฒนา โดยเฉพาะการขาดแคลนความรู้ในการพัฒนาเศรษฐกิจให้มั่งคั่ง ซึ่งเป็นความเชื่อของการพัฒนาในยุคแรกเริ่ม การพัฒนาหมายถึงการทำให้ทันสมัยอย่างสังคมตะวันตก ผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาอุตสาหกรรม และการพัฒนาเมือง หรือเรียกว่า ทฤษฎีการทำให้ทันสมัย (modernization theory) ทำให้ประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศโลกที่สามต้องพึ่งพิงประเทศตะวันตกในแทบจะทุกด้านมากขึ้น (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอบาร, 2542) ประเทศไทยจึงพยายามที่จะทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอย่างเต็มที่โดยอาศัยเทคโนโลยีต่างๆจากชาติตะวันตก เริ่มจากการเปลี่ยนแปลงการผลิตภาคการเกษตรจากเพื่อกินเองในครัวเรือน ที่มีความหลากหลายตามประโยชน์การบริโภคและใช้สอยในวิถีชีวิตของชุมชน มาเป็นทุ่มเวลาปัจจัยต่างๆมาปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อส่งออกต่างประเทศ เช่น ข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา ข้าวโพด อ้อย ฯลฯ และมุ่งใช้สารเคมีควบคุมจัดการกับธรรมชาติ เช่น ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า ฯลฯ เพื่อเพิ่มผลผลิตให้ได้ปริมาณมากตามต้องการ ในด้านกายภาพหรือระบบนิเวศมีการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่า จากการถางป่าหรือระบบนิเวศมีการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่า จากการถางป่าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ การตัดถนนเพื่อความมั่นคงในยุคปราบปรามคอมมิวนิสต์และความสะดวกในการขนย้ายผลผลิตสู่ตลาดโลกและนำสินค้าอุปโภคบริโภคจาก

ตลาดภายนอกเข้าสู่ชุมชน มีการสร้างเขื่อนเพื่อผลิตไฟฟ้าให้แก่เศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพดังกล่าว จึงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งการผลิตและการบริโภคของชุมชนเดิมด้วยโดยตรง

การเปลี่ยนแปลงค่านิยมสู่วัตุนิยม

การที่รัฐและกลไกของรัฐใช้กรอบความคิดของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยในการมองชุมชนยุคก่อนทันสมัย ทำให้ขาดความเข้าใจในกระบวนการทัศน์และวัฒนธรรมของชาวชนบท จึงเห็นว่าชาวชนบทขาดระบบค่านิยมที่เอื้อต่อการพัฒนา กล่าวคือ ไม่มีคุณสมบัติเหมือนชาวตะวันตก เช่น ความขยันขันแข็ง อดทน ดังเช่น วิเคราะห์ความสำเร็จ-ไม่สำเร็จของระบบสหกรณ์ที่รัฐจัดตั้งขึ้นในชนบทว่าเกิดจากความไม่ขยัน ไม่เสียสละ ไม่อดทน ไม่เห็นแก่ส่วนรวมของชาวบ้าน จอมพลสฤษดิ์ (อรศรี งามวิทย์พงศ์ ,2549) เห็นว่าปัญหาค่านิยม นิสัย ความเชื่อจารีตของชาวชนบทเป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุดที่จะต้องปรับเปลี่ยน การปฏิบัติประการแรกที่เราจะต้องทำในเรื่องเกษตรกรรม คือ เปลี่ยนนิสัยและความเคยชินของเกษตรกร ที่ต้องพึ่งอาศัยธรรมชาติหรือคอยรับแต่ผลงานที่ธรรมชาติบันดาลให้ เราจะต้องเพิ่มนิสัยกระตือรือร้นชวนขายให้มากขึ้นในเกษตรกรของเรา ให้เกษตรกรของเรายอมรับของใหม่ วิธีใหม่ โดยไม่มุ่งหน้าแต่จะรักษาจารีตอยู่อย่างเดียว ดังปรากฏในวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาท้องถิ่นในแผนพัฒนาฯ ว่ารัฐจะต้อง เปลี่ยนแปลงแนวความคิดของชาวชนบทเสียใหม่ ให้รู้จักช่วยตนเองในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนเองและท้องถิ่น

รัฐดำเนินการกำจัดค่านิยมเดิมพร้อมกับการสร้างค่านิยมใหม่โดยผ่านการจัดการศึกษาที่สร้างระบบคุณค่าใหม่ต่อชาวชนบทเมืองและดำเนินการรณรงค์ค่านิยมใหม่ ว่าเงินคือที่มาของความสุขของบุคคล โดยนิยามความสุขในวิถีชีวิตทันสมัย คือความเพียบพร้อมทางวัตถุ หูหราชูสบายทางกายภาพแบบสังคมตะวันตก การเปลี่ยนแปลงค่านิยมไปสู่ความทันสมัยทางวัตถุและปัจเจกนิยมของบุคคล มีผลกระทบโดยตรงต่อค่านิยมด้านจิตวิญญาณ และความสัมพันธ์เชิงสังคม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของประเพณีพิธีกรรมและกิจกรรมอื่นๆ ที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ทางจริยธรรมของบุคคลในยุคชุมชน มีผลให้กระบวนการเรียนรู้ทางจิตวิญญาณ ชุมชนนิยมเสื่อมสูญมาเป็นลำดับ

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

ความหมายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาโดยการเรียนรู้จากกันและสืบทอดเป็นความเจริญก้าวหน้า ซึ่งประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลป ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี เหตุฉะนั้นวัฒนธรรมจึงมีความหมายอันกว้างขวางตามแนวคิดและความสนใจของนักวิชาการแต่ละคน ได้แก่

ปพาณี ฐิติวัฒนา (2523) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิต (way of life) ของมนุษย์ในสังคม แบบแผนการดำรงชีวิตของมนุษย์ซึ่งรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ เช่น อาหาร ผลไม้ ก้อนหิน ดิน ทรายต่างๆมาใช้ประโยชน์ในการยังชีพและทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นจากสภาพที่มีอยู่โดยธรรมชาติให้เกิดรูปร่างใหม่หรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เป็นประโยชน์ต่อตัวมนุษย์มากที่สุดเท่าที่จะมากได้จากพลังความสามารถ มั่นสมอง สติปัญญาของมนุษย์ นอกจากนี้ยังรวมถึงระเบียบกฎเกณฑ์บรรทัดฐานทางสังคม ระบบความเชื่อต่างๆ ค่านิยม เทคโนโลยีต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างราบรื่น โดยส่วนรวม

เฉลิมลาภย์ ราชภัณฑารักษ์ (2541) ได้กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมตามแง่มุมต่างๆ ดังนี้

ความหมายตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 วัฒนธรรม หมายถึงลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

ความหมายทางวิชาการสังคมศาสตร์ วัฒนธรรมหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์คิดประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อช่วยในการดำรงชีวิตอยู่ในโลก อาจเป็นวัตถุสิ่งของต่างๆที่มนุษย์สร้างขึ้นใช้สอยตลอดจนความรู้และเทคนิควิธีการต่างๆที่ช่วยให้มนุษย์ทำการเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมรวมทั้งกฎข้อบังคับความประพฤติต่างๆ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม จริยธรรม ศาสนา ความเชื่อ ศิลปหัตถกรรม เป็นต้น

จากความหมายของวัฒนธรรมที่กล่าวมาข้างบนพอสรุปความหมายของวัฒนธรรมได้ว่าวัฒนธรรมหมายถึงสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตที่เกิดจากการเรียนรู้ ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณีและเทคโนโลยี ฯลฯ รวมทั้งมีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้น

ลักษณะของวัฒนธรรม

สำหรับลักษณะของวัฒนธรรมนั้นมีหลายแบบด้วยกัน ดังที่นักสังคมวิทยาหลายท่านได้จำแนกลักษณะไว้เป็น เช่น สุพัตรา สุภาพ (2536) ได้กล่าวถึงลักษณะวัฒนธรรมไว้ดังนี้

- 1) เป็นสิ่งที่ได้มาโดยการเรียนรู้เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดโดยการเรียนรู้ ไม่ใช่ถ่ายทอดทางชีวภาพหรือทางกรรมพันธุ์
- 2) เป็นมรดกทางสังคมเพราะวัฒนธรรมสามารถถ่ายทอดกันได้โดยมีภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด
- 3) เป็นวิถีชีวิตหรือแบบของการดำรงชีวิต วัฒนธรรมทำให้สามารถจำแนกวัฒนธรรมของสังคมหนึ่งจากอีกสังคมหนึ่ง เป็นวัฒนธรรมเฉพาะอย่างเพราะบุคคลเกิดในสังคมใดก็เรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมนั้น
- 4) เป็นสิ่งไม่คงที่เพราะมนุษย์มีการคิดค้นสิ่งใหม่ๆหรือปรับปรุงของเดิมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

ปพาณี ฐิติวัฒนา (2523) จำแนกลักษณะของวัฒนธรรมไว้ 5 ลักษณะ คือ

- 1) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้มาจากการเรียนรู้โดยการถ่ายทอดจากการกระทำทางสังคม (Interaction) ระหว่างบุคคล ตัวการสำคัญคือภาษาเป็นสื่อกลางถ่ายทอด ภาษาเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่ใช้ทุกวัฒนธรรม

2) วัฒนธรรมเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต แต่ละสังคมมีวิถีชีวิตอย่างละแบบไม่มีวัฒนธรรมใดสูงหรือต่ำกว่ากัน

3) วัฒนธรรมมีลักษณะเป็น super organic กล่าวคือสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์อย่างเดียวกันได้ในแง่ของกายภาพหรือชีวภาพนั้นอาจเป็นปรากฏการณ์ที่แตกต่างไปในแง่ของวัฒนธรรม กล่าวคือของสิ่งหนึ่งอาจมีความหมาย หรือเอามาใช้ต่างกันออกไปในแต่ละสังคมต่างๆ ที่ก็คือสิ่งเดียวกันนั่นเอง

4) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้เพราะมนุษย์คิดค้นสิ่งต่างๆหรือปรับปรุงของเดิมให้ดีขึ้นทำให้วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

5) วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม (social heritage) วัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาแล้วต้องมีการสะสมและถ่ายทอดจากคนชั่วอายุหนึ่งสู่ชั่วอายุหนึ่ง โดยไม่ติดขัดหรือชะงักนานเกินไปจนสิ้นสุดลงหรือสูญหายไป

นอกจากนี้ จูรี จุลละเกศ (2514) ได้จำแนกลักษณะของวัฒนธรรมไว้ว่า

1) คุณค่า (value system) ในทุกๆวัฒนธรรมมีการใช้คุณค่าในพฤติกรรมต่างๆไม่เหมือนกัน

2) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เรียนรู้สืบทอดเนื่องกันได้ (culture is learned) วัฒนธรรมของทุกชาติทุกกลุ่ม สามารถถ่ายทอดซึ่งกันและกันได้ วัฒนธรรมจึงเป็นการเรียนรู้และถ่ายทอดต่อไปยังผู้อื่นหรือกลุ่มหลังซึ่งเรียกว่า การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม

3) ทุกๆ วัฒนธรรมจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง ไม่มีวัฒนธรรมใดจะคงที่ตายตัวอย่างสมบูรณ์ (completely static)

4) แต่ละวัฒนธรรมมีความแตกต่างกันทั้งในด้าน โครงสร้าง (structure) และส่วนย่อยของวัฒนธรรม (sub culture) นั่นคือ ไม่มีวัฒนธรรมใดที่เหมือนกับวัฒนธรรมอื่นอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะ โครงสร้างและวิวัฒนาการตลอดจนสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน

5) วัฒนธรรมเป็นที่รวม และเป็นแกนกลางของคนในสังคมและเป็นการรวมอย่างมีเหตุผล เพราะวัฒนธรรมเป็นแกนกลางที่สร้างบุคลิกภาพของคนในแต่ละวัฒนธรรมขึ้นมาและทำให้สามารถรวมกันอยู่ได้เพราะต่างก็เข้าใจบรรทัดฐาน (norms) ของกันและกันได้และต่างก็ยอมรับปฏิบัติต่อกันภายใต้วัฒนธรรมเดียวกันจึงรวมกันได้

จากที่นักวิชาการกล่าวมาข้างต้นพอสรุปลักษณะของวัฒนธรรมได้ดังนี้

1. วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม
2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ได้มาโดยการเรียนรู้ไม่ใช่กรรมพันธุ์
3. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมมีการสะสมและถ่ายทอดสืบต่อกัน
4. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้
5. วัฒนธรรมให้คุณค่าพฤติกรรมต่างๆ ในแต่ละสังคมไม่เหมือนกัน
6. วัฒนธรรมเป็นแกนกลางที่สร้างบุคลิกภาพของคนในแต่ละสังคมขึ้นมาและทำให้สามารถรวมกันได้

หน้าที่ของวัฒนธรรม

ผจงจิตต์ อธิคมน์นทะ (2525) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของวัฒนธรรมไว้ว่า

- 1) วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบัน เช่น รูปแบบของครอบครัว ถ้าศึกษาดูสังคมต่างๆจะทำให้เห็นได้ว่าลักษณะของครอบครัวแต่ละสังคมต่างกันไป ทั้งนี้เนื่องมาจากวัฒนธรรม
- 2) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น จะแต่งงานอายุเท่าใด ความแตกต่างระหว่างบุคลิกภาพของเพศหญิงและเพศชาย

3) วัฒนธรรมเป็นวิถีควบคุมสังคม (social control) ได้แก่การมีประเพณีต่างๆ ผู้ที่ฝ่าฝืนก็จะได้รับการตำหนิจากสังคมกลุ่มนั้น สังคมโบราณจะมีข้อห้าม (taboo) และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นสิ่งที่ควบคุมก็มีลักษณะเป็นทางการและแยกเป็นหน้าที่เฉพาะมากขึ้น

วิเชียร รักการ (2529) กล่าวถึงหน้าที่ของวัฒนธรรมไว้ดังนี้

- 1) วัฒนธรรมสร้างมนุษย์ (culture creates men) หมายความว่า วัฒนธรรมจะกำหนดเป้าหมายของชีวิตว่าควรมีเป้าหมายอย่างไร กำหนดรูปแบบของครอบครัว อะไรผิด อะไรถูก เป็นต้น
- 2) วัฒนธรรมจะควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น กำหนดปทัสถานต่างๆทางสังคม และกำหนดได้แม้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวภาพ กำหนดความแตกต่างในด้านบุคลิกภาพของเพศหญิงและเพศชาย

จากที่นักสังคมวิทยากล่าวมาข้างต้นพอสรุปหน้าที่ของวัฒนธรรมได้คือ

1. วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของสังคม กำหนดเป้าหมายของชีวิต
2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม
3. วัฒนธรรมเป็นวิถีควบคุมสังคมให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

จากปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผ่านมา เราจะพบว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นตลอดมา และการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ อาจเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่เป็นผลก่อให้เกิดความก้าวหน้า ผู้คนให้ความยอมรับ แต่บางครั้งอาจเป็นไปได้ในทางลบเป็นผลให้สังคมหยุดชะงักหรือลดความก้าวหน้าลง

ณรงค์ เส็งประชา (2541) ได้กล่าวถึงลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมว่า

- 1) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ได้เกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่มีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น อุดมคติ เทคโนโลยี ศาสนา ค่านิยม เศรษฐกิจ
- 2) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อาจเป็นไปอย่างช้าๆ หรือเป็นไปอย่างรวดเร็วก็ได้ ทั้งนี้ย่อมแล้วแต่ปัจจัยที่เป็นแรงเสริมหรือด้านการเปลี่ยนแปลง เช่น ความเชื่อเดิม ความผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตแบบเดิม การคมนาคมขนส่ง ฯลฯ แต่ที่แน่นอนก็คือ สังคมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงและเกิดขึ้นตลอดไป
- 3) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เปรียบเสมือนภาพถ่ายปรากฏการณ์ทางสังคมในระยะหนึ่ง ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนั้นจะไม่ปรากฏในลักษณะรูปแบบเดิมอีก
- 4) พฤติกรรมของแต่ละบุคคลย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคม จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากขึ้น
- 5) พฤติกรรมฝืนสังคมหรือพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคมย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เพราะสังคมย่อมจะมีการปรับตัวอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นการไม่ยอมรับการปกครองแบบเผด็จการของผู้คนในระยะใดก็จะทำให้สังคมต้องปรับรูปแบบของการปกครอง
- 6) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ สังคมจะต้องเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ
- 7) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นจากการกระทำต่อกันทางสังคม และปฏิกริยาโต้ตอบกัน เช่น ลูกจ้างเรียกร้องสวัสดิการเพิ่มถ้านายจ้างมีการปฏิบัติตามที่จะมีการเปลี่ยนแปลง
- 8) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมย่อมมีทิศทางและเป้าหมายอย่างน้อยที่สุด ก็เปลี่ยนจากของเก่าไปเป็นของใหม่

9) เราจะทราบทิศทางของการเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าเราสามารถทราบเป้าหมายและอุดมการณ์ของผู้คนในสังคม เช่น ถ้าสังคมมีอุดมการณ์ที่จะสร้างประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม สังคมก็จะค่อยๆ เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมไปเป็นสังคมอุตสาหกรรม มีการสนับสนุนธุรกิจอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้นมีการปลูกฝังความสนใจสร้างศรัทธาในงานอุตสาหกรรม

10) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของมนุษย์นั้นเป็นผลที่เกิดจากการค้นคิดและการเรียนรู้มนุษย์จึงต้องพัฒนาให้ดีที่สุด

ศุพัตรา สุภาพ (2536) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมว่า

1) การค้นพบ หมายถึงการได้ค้นพบสิ่งที่มีอยู่แล้วและสามารถนำสิ่งที่ค้นพบมาใช้เป็นประโยชน์ได้ เช่น การค้นแหล่งแร่ธาตุๆ น้ำมัน ก๊าซ ระบบการหมุนเวียนของกระแสโลหิต การค้นพบเป็นปัจจัยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม นอกจากนี้มีการนำเอาความรู้ใหม่ๆ เพื่อช่วยให้สิ่งที่ค้นพบมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) การประดิษฐ์เป็นการนำเอาความรู้ทางวิชาการหรือเทคโนโลยีมาประดิษฐ์ใหม่บางอย่างขึ้นมา เช่น การนำเอาส่วนประกอบของเครื่องจักรกลต่างมาประกอบเป็นรถยนต์ซึ่งการประดิษฐ์นี้ ก็มีการประดิษฐ์ทางวัตถุได้แก่ โทรศัพท์ เครื่องบิน จรวดดาวเทียม เป็นต้น และการประดิษฐ์ทางสังคม เช่น คณะรัฐบาล องค์การสหประชาชาติ ฯลฯ โดยทั่วไปสังคมส่วนใหญ่จะสนับสนุนการประดิษฐ์ที่เป็นประโยชน์ตลอดจนกระตุ้นให้มีการประดิษฐ์ที่ทันสมัยเพื่อมนุษยชาติโดยส่วนรวม

3) การเผยแพร่ส่วนใหญ่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจากการเผยแพร่วัฒนธรรมเป็นการกระจายตัวของวัฒนธรรมจากชนกลุ่มหนึ่งไปยังอีกชนกลุ่มหนึ่ง การเผยแพร่แบบนี้เกิดได้ทั้งภายในสังคมเดียวกันหรือระหว่างสังคมก็ได้ถ้ามีความสัมพันธ์ต่อกัน

ส่วน ฌรงค์ เส็งประชา (2541) กล่าวถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ออกเป็นข้อย่อยๆว่า

1) เนื่องจากการทะนุบำรุงส่งเสริมวัฒนธรรมเพื่อปรุงแต่งวัฒนธรรมสังคมของตนให้เจริญงอกงามขึ้นมีการคิดค้นวัฒนธรรมใหม่มีการปรับปรุงคัดแปลงวัฒนธรรมเดิมให้เหมาะกับสังคมปัจจุบันซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

2) การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติสภาพของดินฟ้าอากาศซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น ความเสื่อมคุณภาพของเนื้อดิน น้ำท่วม ลมพายุ ความแห้งแล้งและความหนาวจัด การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติดังกล่าวกระตุ้นให้มนุษย์ประดิษฐ์สิ่งใหม่ เพื่อควบคุมการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเช่น ผลิตปุ๋ยเพื่อทำให้เนื้อดินอุดมสมบูรณ์ ประดิษฐ์เครื่องปรับอากาศเพื่อขจัดความร้อนอบอ้าวของอากาศ อันทำให้วิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป

3) การเปลี่ยนแปลงในความต้องการของมนุษย์ โดยเหตุที่มนุษย์มีชนปัญญาสูง ความนึกคิดของมนุษย์จึงเป็นไปอย่างกว้างขวางกล่าวกันว่ามนุษย์เป็นทาสของความนึกคิดของตนเองอยู่ตลอดเวลาและความนึกคิดนี้ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในความต้องการของมนุษย์ ฉะนั้นมนุษย์จำเป็นต้องแสวงหาลู่ทางสนองความต้องการของตนที่เพิ่มขึ้นโดยลำดับ เช่น คิดค้นสิ่งใหม่ๆและวิธีการใหม่ๆขึ้นมาอันเป็นผลให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป

4) การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางสังคม สังคมมนุษย์ย่อมไม่อยู่คงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่ตลอดเวลา เช่น จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นทำให้มีการแข่งขันกันสูงขึ้นตลอดจนการขัดแย้งระหว่างชนชั้น (Class Conflict) เพิ่มมากขึ้นอันเป็นปัญหามนุษย์จึงต้องหาวิธีการและสร้างระเบียบปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาย่างยากดังกล่าว ดังนั้นวัฒนธรรมของมนุษย์ย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย

5) การแลกเปลี่ยนหิบบัฒนธรรม มนุษย์ในสังคมต่างๆ มีการติดต่อสื่อสารอยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้การคมนาคมติดต่อถึงกันเป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็ว การแลกเปลี่ยนหิบบัฒนธรรมจึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง

6) วัฒนธรรมอาจเปลี่ยนแปลงได้จากพัฒนาการของความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่สังคมกำหนดขึ้นเอง เช่น จากการศึกษาที่มีความรู้มากขึ้นทำให้เปลี่ยนทัศนคติและความรู้เดิม

7) วัฒนธรรมอาจเปลี่ยนแปลงได้เนื่องจากความประสงค์ของผู้มีอำนาจในสังคม

8) เนื่องจากการมองเห็นประโยชน์และความจำเป็นของสิ่งนั้นๆ ทำให้ผู้คนรับเอาวัฒนธรรมนั้นๆ มาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น การมีประชากรมากขึ้นก็จำเป็นต้องอาศัยการผลิตแบบอุตสาหกรรมการใช้เครื่องมือเครื่องจักรช่วยในการผลิต

นอกจากนี้ สัตยญา สัตยญาวิวัฒน์ (2547) ได้แบ่งสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงเป็นสองกลุ่มใหญ่ โดยยึดเอาความสัมพันธ์กับสังคมเป็นหลักนั้นคือ

สาเหตุจากภายใน

- 1) ปัจจัยธรรมชาติทั้งยามปกติความอุดมสมบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์ของธรรมชาติและยามไม่ปกติ เช่น ภัยพิบัติ อุทกภัย ไฟป่า
- 2) ปัจจัยทางสังคม เช่น การเพิ่มลดของประชากร การขัดแย้ง การแข่งขันความร่วมมือรูปแบบต่างๆ ความเข้มแข็งหรืออ่อนแอของพลเมือง
- 3) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น การประกอบอาชีพ ความต้องการวัสดุอุปกรณ์ในการผลิตสินค้าและบริการ
- 4) ปัจจัยทางการเมือง การออกกฎหมาย การบริหาร การทหาร
- 4) ปัจจัยทางวัฒนธรรม เช่น ศาสนา อุดมการณ์ เทคโนโลยี

สาเหตุจากภายนอก

1) ในยามสงบ มีการติดต่อระหว่างสังคมการหลากหลายประเภท เช่น ท่องเที่ยวระหว่างกัน การค้าขายระหว่างกัน การศึกษาอบรมระหว่างกัน การเผยแพร่ศาสนาระหว่างกัน เป็นต้น

2) ในยามสงคราม มีการกระทบกระทั่งระหว่างสังคมตั้งแต่การขัดแย้งชายแดนระหว่างประเทศความไม่สงบระหว่างประเทศไปจนถึงสงครามแบบต่างๆตลอดจน มหาสงคราม ล้วนเป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

การแสดงให้เห็นถึงความสูญเสียบางประการอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม จากสังคมรุ่นเก่าผ่านกระบวนการพัฒนาสู่สังคมสมัยใหม่ดังต่อไปนี้

1. ธรรมชาติของวิถีทางเศรษฐกิจที่จำเป็นต่อการพัฒนาอาจนำไปสู่ความเป็นวัตถุนิยมโดยตรง
2. การพัฒนาและการเติบโตส่งเสริมให้เกิดลัทธิปัจเจกนิยมปัจเจกบุคคลจะตระหนักถึงแต่ความรับผิดชอบต่อตนเองและคิดถึงความรับผิดชอบต่อกองครัวและพวกพ้องน้อยลง
3. เมื่อมีการพัฒนาทักษะด้านใหม่ๆที่จำเป็นต่อสังคมพึ่งพาเทคโนโลยีงานใช้ฝีมือ และทักษะที่มีมาแต่อดีดย่อมสูญสลายไป
4. การพัฒนาตามระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่นั้นต้องอาศัยการร่วมทุน ซึ่งระบบธุรกิจแบบนี้ทำให้บุคคลไม่สามารถประกอบอาชีพส่วนตัวอย่างโดดเดี่ยวต่อไปได้แต่ต้องกลายเป็นลูกจ้างของบริษัทขนาดใหญ่
5. มนุษย์กลายเป็นทาสของเวลาและสูญเสียความเป็นอิสระในชีวิตส่วนตัว
6. ปริมาณการผลิตสูงนำไปสู่ความเติบโตของเมือง เมืองใหญ่จึงกลายเป็นแหล่งรวมของความเสื่อมโทรมของประเทศ
7. การเติบโตและการพัฒนาจะสัมพันธ์กับการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ นิเทศ ดินณะกุล (2541) ได้กล่าวถึงความสูญเสียอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ที่มีต่อครอบครัวว่าครอบครัวเป็นวัฒนธรรมอันเป็นสากล ทุกๆวัฒนธรรมต่างมีสถาบันครอบครัว ซึ่งอาจมีลักษณะแตกต่างกันไปบ้าง ปัจจุบันครอบครัวได้หรือสูญเสียบทบาทในหน้าที่บางประการ

ไปแต่กลับมีหน้าที่ใหม่บางประการเพิ่มขึ้น ขนาดของครอบครัวเล็กลงเมื่อขนาดของครอบครัวเล็ก ลงองค์ประกอบของครอบครัวก็เปลี่ยนจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวประกอบด้วยสองรุ่น รุ่นพ่อแม่และลูก นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงยังสะท้อนให้เห็นถึงอัตราหย่าร้างและการยอมรับ การหย่าร้างในสังคมและอัตราเพิ่มขึ้นของผู้หญิงที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว

สรุปแล้วการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของมนุษย์นั้นเป็นผลที่เกิดจากการค้นคิดและ การเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการต่างๆทางสังคมคือกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการฝึกอบรม เป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้และกระบวนการจัดกลาทางสังคมทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงนำไปสู่ วัฒนธรรมของสังคมเปลี่ยนแปลงไปด้วยการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมนี้เป็นการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางวัฒนธรรมวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ

แผนการพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดเพชรบุรี

นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดเพชรบุรีเชื่อมโยงกับแผนการพัฒนาเศรษฐกิจที่รัฐ จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและการกระจายทรัพยากรแห่งชาติสู่จังหวัดต่างๆ ซึ่งได้ มีการจัดทำแผนการลงทุนจังหวัดเพชรบุรี ภายในแผนได้มีการวิวัฒนาการของแผนการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมามีดังนี้ (สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, 2538)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 1 เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเศรษฐกิจของการพัฒนา เศรษฐกิจยุคใหม่ของประเทศไทย รัฐบาลได้ใช้นโยบายการใช้จ่ายภาครัฐเพื่อปูพื้นฐานในการ พัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและปูพื้นฐานให้มีการลงทุนในภาคเอกชน การพัฒนาในช่วงนี้มี จุดมุ่งหมายที่จะใช้อุตสาหกรรมเป็นตัวนำในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยในระยะแรกได้เลือกนโยบาย การผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ผลของการลงทุนด้านการชลประทาน มากกว่าร้อยละ 70 อยู่ในเขต ภาคกลางและได้ส่งผลให้ภาคการเกษตรของประเทศขยายตัวถึงร้อยละ 6.33 ต่อปี ผลที่ตามมาคือ มีการขยายพื้นที่เพาะปลูก ในภาคอุตสาหกรรมรัฐได้มุ่งเน้นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ซึ่งเป็น อุตสาหกรรมที่ทำได้ค่อนข้างง่าย เพราะมีตลาดอยู่แล้ว เป็นสินค้าบริโภคที่ไม่คงทนและใช้เงินทุน

ไม่มาก เช่น สิ่งทอ เสื้อผ้าสำเร็จรูป รองเท้า สินค้าแปรรูปอื่นๆ เป็นต้น อัตราการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมในแผนนี้ขยายตัวถึงร้อยละ 11.2 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ (ร้อยละ 9.3 ต่อปี) นอกจากการกำเนิดอุตสาหกรรมดังกล่าวแล้ว ในช่วงแผนพัฒนาฉบับนี้ได้เกิดกิจการอุตสาหกรรมใหม่ๆ ขึ้นหลายชนิด เช่น อุตสาหกรรมการกลั่นน้ำมัน การผลิตยางรถยนต์ การประกอบรถยนต์ การถลุงดีบุก การผลิตกระดาษ การผลิตแก้วและกระจก การผลิตยารักษาโรค การผลิตอุปกรณ์ก่อสร้าง ซึ่งการเกิดอุตสาหกรรมที่หลากหลายเช่นนี้ ได้ส่งผลให้อัตราการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมในแผนที่ 1 ขยายตัวถึงร้อยละ 11.17 ต่อปี และภาพของการค้าระหว่างประเทศก็เริ่มผูกพันกับเศรษฐกิจโลกตามมาด้วย

ปัจจัยที่ช่วยเน้นให้การผลิตภาคอุตสาหกรรมขยายตัวสูงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับนี้คือ โครงการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานและการตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เพื่อให้สิทธิพิเศษด้านภาษีในการลงทุนแก่อุตสาหกรรมต่างๆที่เกิดขึ้น

แม้ว่าประเทศไทยจะได้รับผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นที่น่าพอใจก็ตาม แต่ในช่วงปลายแผนได้เกิดมีปัญหาด้านความขัดแย้งทางการเมืองเกิดขึ้น (เริ่มปี 2508) จนกระทั่งประกาศเป็นสงครามประชาชนและจากสาเหตุนี้เองที่รัฐต้องจัดสรรเงินงบประมาณไปเพื่อการแก้ปัญหาทางการเมืองภายในแทนการลงทุนพัฒนาประเทศ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514)

ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 2 คือ การสานต่อทางโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะการคมนาคม (ทางหลวง) และการขนส่ง การชลประทานและสาธารณสุขโลก

จุดเด่นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับนี้คือ นโยบายการกระจายการพัฒนาสู่ภูมิภาค เพื่อเร่งรัดการพัฒนาส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะท้องถิ่นในเขตทิวคันดาร์และห่างไกล ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาภาคขึ้น เพื่อทำหน้าที่วางนโยบายโครงการและแนวทางในการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของภูมิภาคนั้นๆ และอีกนโยบายหนึ่งที่สำคัญในแผนนี้คือนโยบายการส่งเสริมภาคเอกชน รัฐบาลได้ประกาศนโยบายอย่างชัดเจนที่จะส่งเสริมให้เอกชนประกอบกิจการต่างๆภายใต้การแข่งขันอย่างเสรี

อุปสรรคที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ในช่วงแผนพัฒนาฉบับนี้คือ การเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินของโลกและได้ส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยค่อนข้างมาก นอกเหนือจากปัญหาทางการเมืองภายในประเทศที่เริ่มมาตั้งแต่ปี 2508

สรุปผลของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 2 ทำให้อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจต่ำกว่าเป้าหมาย อัตราเฉลี่ยของการพัฒนา ทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรมและการก่อสร้างต่ำกว่า ยกเว้น การบริการที่สูงกว่าอัตราเฉลี่ยต่อปีในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 1 แต่อัตราการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมก็อยู่ในเกณฑ์สูง เฉลี่ยร้อยละ 10.06 ต่อปี

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519)

ความรุดหน้าทางด้านเศรษฐกิจที่ดำเนินไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 1 และ 2 ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ส่วนความเจริญทางด้านอุตสาหกรรมและความสะดวกในการคมนาคม ทำให้คนในชนบทเริ่มอพยพเข้าเมืองมากขึ้น ปัญหาที่ตามมาคือ การขาดแคลนที่อยู่อาศัย สาธารณูปโภค มีการว่างงานและการสวัสดิการไม่พอเพียง

ด้านชนบทก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาในด้านวัตถุและการเผยแพร่ของวิชาการแผนใหม่ ทำให้คนชนบทเกิดความต้องการด้านวัตถุมมากขึ้น ภายใต้ฐานะทางเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวย การทำกินไม่ค่อยได้ผล บ้างก็ขาดที่ดินทำกิน ทำให้ภาพของการมีรายได้ต่ำและความแตกต่างในด้านรายได้เริ่มประจักษ์ชัดขึ้น

นอกจากนี้ ปัญหาเรื่องอัตราการเกิดที่สูงกว่าร้อยละ 3 ได้เริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 3 ได้มีแรงงานใหม่เพิ่มขึ้นมากและไหลเข้าสู่ตลาดแรงงาน ทำให้ปัญหาการว่างงานเพิ่มขึ้นและกระจายสู่แรงงานที่สำเร็จการศึกษาระดับสูงด้วย

จุดเด่นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับนี้อยู่ที่การพัฒนาสังคมเพื่อแก้ปัญหาการกระจายรายได้และการปรับโครงสร้างภาคอุตสาหกรรมสู่การส่งออก แทนการทดแทนการนำเข้าโดยเริ่มจากการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมเพื่อส่งเสริมการลงทุนขนาดใหญ่และวางมาตรการด้านภาษีเพื่อลดต้นทุนการผลิตและการส่งออกเพื่อแสวงหาตลาดใหม่ๆ

แม้ว่ามาตรการในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม จะมีการวางแผนให้เป็นระบบเกิดขึ้น โดยการก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรม แต่การขยายตัวของอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ ยังกระจุกตัวอยู่ในภาคกลางโดยเฉพาะกรุงเทพฯและปริมณฑล ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 3 นี้ อัตราการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 11.26 ต่อปี แม้จะได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ราคาน้ำมันที่ได้เพิ่มสูงถึง 4 เท่าตัวอันเป็นผลมาจากการรวมตัวกันของกลุ่ม OPEC ปี พ.ศ. 2517 และ พ.ศ. 2518 อัตราการขยายตัวภาคอุตสาหกรรมต่ำมาก ช่วงปี พ.ศ. 2515-2516 และ ปี พ.ศ. 2519 อัตราการขยายตัวมากกว่าร้อยละ 10 นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศครั้งสำคัญคือ การปรับเข้าสู่ระบบประชาธิปไตยแทนระบบเผด็จการในปี พ.ศ. 2516

ภาคการเกษตร ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับนี้ยังไม่สามารถฟื้นตัวได้ เพราะได้เกิดวิกฤตการณ์ฝนแล้งในปี พ.ศ. 2515 และ พ.ศ. 2519 นอกเหนือจากวิกฤตการณ์ราคาน้ำมัน ทำให้อัตราเงินเฟ้อสูงมาก ผลผลิตทางภาคการเกษตรมีอัตราขยายตัวเพียงร้อยละ 4.21 ต่อปี

ในการกระจายการพัฒนาอุตสาหกรรมสู่ภูมิภาค ได้มีมาตรการเริ่มต้นอย่างจริงจังในแผนนี้คือ มีการระบุมตรการไว้ในแผนเกี่ยวกับการขยายงานบริการของกระทรวงอุตสาหกรรมสู่ภูมิภาค เป็นแผนแรก โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะกระจายอุตสาหกรรมออกจากกรุงเทพฯและปริมณฑล นอกจากนี้ได้มีการวางแผนพัฒนาเมืองและภาค โดยนำหลักการพัฒนาเมืองหลัก (Growth Pole) มาใช้เพื่อจัดตั้งศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาคและสกัดกั้นการอพยพแรงงานเข้าสู่กรุงเทพฯ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)

ภาวะความผันผวนของเศรษฐกิจโลก ราคาน้ำมันและการเมืองในประเทศได้ก่อให้เกิดภาวะเศรษฐกิจชะงักงันและซบเซาลงต่อเนื่องมาตั้งแต่ต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ (พ.ศ.2520-2521) เป้าหมายการพัฒนาได้เน้นการเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยเน้นการฟื้นฟูการลงทุนในกิจการอุตสาหกรรมเป็นกรณีพิเศษ ควบคุมราคาสินค้า เร่งรัดการส่งออกและเพิ่มการลงทุนภาครัฐเพื่อเอื้ออำนวยต่อการลงทุนให้เพิ่มขึ้น

จุดเด่นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับนี้คือ การกำหนดนโยบายในลักษณะของแผนแม่บทที่วางกรอบหรือแผนชี้แนะ (Indication Plan) ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมแทนการวางแผนพัฒนา เพื่อการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอื่นๆ (Allocative Plan) และการกำเนิตตลาดหลักทรัพย์ในประเทศไทย

ทิศทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับนี้ยังคงเน้นการกระจายรายได้ และการลดอัตราการขยายตัวของประชากร รัฐยังคงเน้นนโยบายการส่งเสริมการส่งออกควบคู่ไปกับนโยบายการผลิต เพื่อทดแทนการนำเข้าตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 3 และเร่งการเจริญทางเศรษฐกิจและการขยายบริการสังคมไปให้ถึงมือประชาชนในภูมิภาคอย่างกว้างขวางขึ้น โดยการเน้นการให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ลงทุนในภูมิภาคมากกว่ากรุงเทพฯ และปริมณฑล สร้างนิคมอุตสาหกรรมในภาคต่างๆ และขยายการพัฒนาเมืองหลักเพิ่มขึ้น

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 3 ปัญหาเรื่องความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และการใช้ทรัพยากรหลักของประเทศ ได้เริ่มทวีความรุนแรงอย่างประจักษ์ชัด สืบเนื่องมาจากการเพิ่มของประชากร การย้ายถิ่นฐานที่ทำกินและการขาดแผนนโยบายการบริหารและการจัดการทรัพยากรการกำหนดแนวทางการพัฒนา และการฟื้นฟูทรัพยากรจึงได้เริ่มขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 4

จุดด้อยที่เกิดขึ้นในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับนี้ คือ ความผันผวนของราคาน้ำมันโลก ครั้งที่ 2 จากผลของสงครามอิรักและอิหร่าน ความรุนแรงของระดับราคามีมากกว่าครั้งแรก และได้ส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำ และมีผลให้อัตราการขยายตัวทั้งภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมของไทยเพิ่มในอัตราที่ลดลงมาก อัตราเงินเฟ้อเพิ่มสูงกว่าช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ผ่านมา ทำให้ค่าครองชีพถีบตัวสูงขึ้นและชะลอตัวลงในเงินออมของประเทศ อันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางตลาดหลักทรัพย์

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)

ผลของภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่เกิดขึ้นทั่วโลก ระหว่างปี พ.ศ. 2518-2525 มีผลกระทบต่อประเทศกำลังพัฒนามากกว่าช่วงภาวะเศรษฐกิจถดถอยปี พ.ศ. 2517-2518 ปัจจัยสำคัญที่กระทบต่อเศรษฐกิจของไทยคือ ปัญหาการใช้จ่ายเกินตัว ทั้งภาครัฐและประชาชน

แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมในช่วงนี้ของรัฐบาล ได้เน้นการปรับปรุงประสิทธิภาพของโครงการสร้างอุตสาหกรรม โดยการเร่งรัดและส่งเสริมการส่งออกและการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐานในบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกเป็นสำคัญ ในระยะที่ผ่านมา ถึงแม้ภาคอุตสาหกรรมจะขยายตัวอย่างรวดเร็วแต่ก็ยังคงพึ่งพาวัตถุดิบและปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ ความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมก็ยังคงกระจุกตัวอยู่ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล มิได้กระจายออกสู่ส่วนภูมิภาค

ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 5 ได้เปลี่ยนไปสู่การรุกมากกว่าการรับ ซึ่งเป็นจุดเด่นของแผนนี้ แนวการพัฒนาได้เน้นนโยบายการระดมความร่วมมือจากภาคเอกชนเข้ามาแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ โดยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและเอกชนขึ้น (กรอ.) เพื่อดูแลและประสานระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาประเทศ ได้เริ่มมีการกำหนดพื้นที่เพื่อการพัฒนาเป็นครั้งแรก มีการวางแผนงานปฏิบัติอย่างจริงจังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ให้เป็นแหล่งพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก อุตสาหกรรมเบา อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่ประหยัดการใช้พลังงานและงานได้มากเป็นสำคัญ เพื่อการกระจายอุตสาหกรรมและความเจริญออกสู่ภูมิภาคและปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมเข้าสู่อุตสาหกรรมสมัยใหม่ โดยใช้เอกชนเป็นผู้นำในด้านการลงทุนพัฒนาอุตสาหกรรม ส่วนรัฐบาลเป็นผู้นำการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน นอกจากการจัดแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมแล้ว ยังมีมาตรการที่ส่งเสริมการลงทุน (ทั้งด้านภาษีและสิ่งจูงใจ) การควบคุมสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่างๆ ให้รวดเร็ว และสามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้

ภาคการเกษตร ได้เน้นการส่งเสริมภาคเอกชนให้ลงทุนการผลิตและพัฒนา ในเขตเศรษฐกิจก้าวหน้าแทนเพื่อเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต แทนการขยายพื้นที่การผลิตดังที่ผ่านมาและมุ่งเน้นการผลิตเพื่อให้สอดคล้องกับการส่งออกและความต้องการในประเทศ

ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีการกำหนดแนวทางแต่ในด้านการปฏิบัติ มิได้มีมาตรการที่ชัดเจน

สภาวะการณ์ของตลาดโลกในช่วงต้นแผน ราคาน้ำมันในตลาดโลกเริ่มอ่อนตัวลง แต่ภาวะการถดถอยของเศรษฐกิจโลกยังเหลืออยู่ ประกอบกับการอิงค่าเงินบาทไว้กับสหรัฐ ทำให้ค่าเงินบาทสูง กระทบต่อราคาสินค้าออกของไทยมาซึ่งส่งผลต่อการขาดดุลการค้าและ

ดุลการชำระเงินของประเทศ (ปี พ.ศ. 2526 ประเทศไทยขาดดุลการค้าและดุลการชำระเงินสูงสุด) จึงต้องมีการประกาศลดค่าเงินบาทครั้งใหญ่ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2527

ความผันผวนทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจโลกที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 4 การค้นพบแหล่งก๊าซในปี พ.ศ. 2524 และเริ่มนำออกใช้ในปี พ.ศ. 2525 และการค้นพบแหล่งน้ำมันในปี พ.ศ. 2526 ได้เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ประเทศฝ่ามรสุมทางเศรษฐกิจให้รอดมาได้เกินความคาดหมาย

ด้วยผลของการปรับค่าเงินบาทและมาตรการเข้มงวดทางการเงินและการคลังควบคู่ไปกับการเร่งรัดการส่งออก ประกอบกับปัจจัยการค้นพบพลังงานดังกล่าวแล้วข้างต้น ไม่ส่งผลให้อัตราการขยายตัวทางภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการมีอัตราการขยายตัวเป็นที่น่าพอใจ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)

ด้วยภาพของภาวะเศรษฐกิจโลก ที่ยังส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจไทยค่อนข้างรุนแรง ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 5 ทำให้มาตรการต่างๆ ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 6 แม้กระทั่งวงเงินการพัฒนาเศรษฐกิจได้ถูกจำกัดลง เพื่อพยายามแก้ไขภาวะเศรษฐกิจให้กระเตื้องขึ้นและเป็นแผนเตรียมรับสถานการณ์ที่หวั่นว่าจะเกิดขึ้นอีก แต่ภาวะการณ์ของโลกกลับกระเตื้องขึ้น เพราะราคาน้ำมันและดอกเบี้ยในตลาดโลกลดลงมาก ภาวะการณ์ถดถอยทางเศรษฐกิจของประเทศพัฒนากระเตื้องขึ้นประกอบการกีดกันทางการค้าของ ส.ร.อ. เข้มงวดขึ้น จนกระทั่งตัด GSP แก่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ๆ และการเพิ่มค่าของเงินสกุลเยนของญี่ปุ่น เงินวอนของเกาหลีใต้และเงินดอลลาร์ของไต้หวัน ทางออกของประเทศเหล่านี้คือ การย้ายฐานการผลิต เข้าสู่ประเทศไทย เพราะปัจจัยที่สำคัญที่ใช้เป็นจุดตัดสินใจคือ ภาวะการเมืองที่มีเสถียรภาพ อัตราการขยายตัวอยู่ในเกณฑ์สูง เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ค่าจ้างค่อนข้างต่ำ ศักยภาพทางทรัพยากรยังพอมีอยู่ ประกอบกับสินค้าเหล่านี้มีตลาดอยู่แล้ว ทำให้นักลงทุนจากต่างประเทศเข้ามาลงทุนในประเทศเพิ่มขึ้น

ทิศทางของการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 5 เน้นบทบาทของภาคเอกชน ในการพัฒนาประเทศมากขึ้นกว่าทุกแผน ทั้งด้านการผลิตและการบริการพื้นฐาน เป็นแผนที่ระบุ ชัดถึงบทบาทขององค์กรของประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ ในการวางแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บทบาทของการพัฒนาอุตสาหกรรมสู่ภูมิภาค คือ เน้นการผลิตที่ใช้วัตถุดิบในประเทศ เป็นหลักปรับปรุงข้อได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และขนาดเล็กให้ลดลง และปรับบทบาทของรัฐให้เป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุนและชี้แนะโอกาสแทนการควบคุม

ในช่วงปลายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับนี้คือ ในปี พ.ศ. 2534 รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการค้าของไทยในตลาดโลกและเจรจาทางการค้ากับ GATT ที่ต้องการให้การค้าของโลกเป็นไปอย่างเสรี

แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)

สำหรับแผนพัฒนาฉบับนี้ นอกจากนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมเป็น การทั่วไปและนโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมรายสาขาแล้ว รัฐมีนโยบายที่ต้องการกระจายการพัฒนา ไปสู่ภูมิภาคและชนบทอย่างจริงจัง โดยใช้มาตรการทั้งด้านภาษี รายจ่ายภาครัฐ การกระจายอำนาจ ทางการคลังตลอดถึงการจัดสรรงบประมาณไปสู่จังหวัดและท้องถิ่น มีการกระจายแม้แต่การลงทุน ในหลักทรัพย์สู่ต่างจังหวัดด้วย

ในด้านการผลิต ได้เน้นการปรับโครงสร้างการผลิตด้านเกษตรกรรมและกระจาย อุตสาหกรรมและบริการไปสู่ภูมิภาค เน้นการยกระดับรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร กลุ่มครอง และสนับสนุนให้เกษตรกรได้รับความเป็นธรรมในระบบการผลิต ราคาและรักษาระดับราคาสินค้า เกษตรให้มีเสถียรภาพด้วย

บทบาทในการกระจายอุตสาหกรรมสู่ภูมิภาคนั้น รัฐบาลมีนโยบายกระจายอำนาจ ทั้งการบริหารและการตัดสินใจแก่องค์กรรัฐบาลในระดับภาคและจังหวัด พัฒนาผู้ประกอบการ ท้องถิ่นให้มีขีดความสามารถทางการจัดการและทางด้านเทคโนโลยีมากขึ้น โดยสนับสนุน ให้องค์กรเอกชน จัดการอบรมและจัดกิจกรรมสนับสนุนให้แก่ผู้ประกอบการขนาดกลางและ

ขนาดย่อม ทั้งยังสนับสนุนให้สถาบันเอกชนมีส่วนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจ ในระดับท้องถิ่นมากขึ้น พัฒนาตลาดและกระจายข่าวสารข้อมูลสู่ประกอบการท้องถิ่น ตลอดจน การสนับสนุนให้ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินของรัฐและเอกชนเพิ่มวงเงินสินเชื่อจัดสรรให้ อุตสาหกรรมในต่างจังหวัด

ข้อต่างของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับนี้กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับอื่นคือระบุถึงการ พัฒนาเมืองหลัก 9 เมือง คือ นครสวรรค์ พิษณุโลก เชียงใหม่ ขอนแก่น นครราชสีมา สระบุรี ราชบุรี สุราษฎร์ธานีและสงขลาให้เป็นศูนย์กลางกระจายอุตสาหกรรม ภายใต้ข้อจำกัดของ ทรัพยากรบุคคลและการเงินของรัฐ ที่ไม่สามารถจัดสรรไปให้แก่ทุกจังหวัดได้ จึงจำต้องเน้น จังหวัดที่มีศักยภาพก่อน มาตรการพัฒนาเมืองหลัก คือ เร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและจัดพื้นที่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมเพื่อรองรับการขยายตัวทั้งภาคอุตสาหกรรมและการบริการของรัฐ ในด้านต่างๆ เช่น การฝึกอบรม การเผยแพร่ข่าวสาร การลงทุนและการตลาด เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการก่อให้เกิดอุตสาหกรรมในต่างจังหวัดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับนี้ นอกจากจะเพิ่มการจ้างงานและรายได้ให้แก่จังหวัดแล้ว จะเป็นการทดแทนภาวะเศรษฐกิจที่เกิด จากการขยายตัวที่ช้าลงของภาคเกษตร ขณะเดียวกันก็มุ่งแก้ปัญหาการแออัดในเขตกรุงเทพฯ ด้วย ส่วนลักษณะของการวางแผนพัฒนาอุตสาหกรรมนั้น มุ่งเน้นอุตสาหกรรมที่ทันสมัยมากกว่า อุตสาหกรรมพื้นบ้านหรือครัวเรือน

ในด้านแรงจูงใจ นโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับนี้ได้ระบุมาตรการด้านสิทธิ ประโยชน์การส่งเสริมการลงทุนแก่การลงทุนในต่างจังหวัดมากกว่ากรุงเทพฯ และเน้นเรื่อง โครงสร้างพื้นฐานมากขึ้น ทั้งในทางกายภาพ ทางสังคม และเน้นองค์กรเอกชนให้มีบทบาทมากขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540-2544)

จากวิกฤติทางเศรษฐกิจและการเงินที่เกิดขึ้นในปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 8 มีสาเหตุมาจากปัญหาโครงสร้างที่สะสมมานานและไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ตลอดจน ความไม่พร้อมทั้งด้านบุคคล ระบบสถาบัน กฎกติกา กลไกและวิธีการทำงานแบบเก่า ทำให้ ไม่สามารถปรับตัวรองรับและเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์และสภาพแวดล้อมของสังคมสมัยใหม่ ที่เชื่อมโยงซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ ประกอบกับมีปัจจัยและตัวเร่งที่ก่อให้เกิด

วิกฤติเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาการกีดกันต่างประเทศระยะสั้นจำนวนมากและการลงทุนที่ไม่ก่อให้เกิดผลตอบแทนที่คุ้มค่าของภาคเอกชน โครงสร้างการผลิตที่อ่อนแอและต้องพึ่งพิงต่างประเทศเป็นหลัก การเปิดเสรีทางการเงินโดยขาดการกำกับและตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ ระบบเศรษฐกิจและการเมืองที่มีลักษณะรวมศูนย์ ตลอดจนความด้อยประสิทธิภาพในการบริหารจัดการของภาครัฐ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภคของคนไทยที่มีค่านิยมทางวัตถุและสิ่งฟุ่มเฟือยมากขึ้น

ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับนี้เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเป็นกรอบหลักในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งเน้นการจัดกลไกการดำเนินงานให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจังโดยใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาคอน สภาพแวดล้อมทางสังคม การเสริมสร้างศักยภาพภูมิภาคและชนบท และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของคนแบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจไปพร้อมกับลดผลกระทบที่มีต่อผู้ด้อยโอกาสด้วยการจัดสวัสดิการประเภทต่าง ๆ และเพิ่มโอกาสการพัฒนาให้เต็มศักยภาพ พร้อมทั้งกระจายรายได้และกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและชนบท โดยเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชนและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)

จุดเด่นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับนี้ คือ ได้จัดทำขึ้นภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนไทยทุกภาคส่วนทั่วประเทศกว่า 20,000 คน ที่ได้รวมพลังกันระดมความคิด กำหนดวิสัยทัศน์ร่วมของสังคมไทยและจัดทำรายละเอียดของแผน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ พร้อมทั้งเน้น คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุกด้านที่มุ่งสู่คุณภาพนำมาซึ่ง ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยทุกคน

โดยในระยะ 5 ปีของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับนี้ จะให้ความสำคัญกับเรื่องเร่งด่วน 3 เรื่อง ได้แก่ การสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง เพื่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อสร้างรายได้ให้ประเทศเพิ่มขึ้นและการบรรเทาปัญหาความยากจน เพื่อให้คนจนพึ่งตนเองได้

จุดเด่นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับนี้ คือมีการพัฒนาทั้งเมืองและชนบท ได้มี ยุทธศาสตร์เสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ส่งเสริมภูมิปัญญา วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่นให้เกื้อหนุนต่อการสร้างรายได้ มีการพัฒนาชุมชนและเมืองให้น่าอยู่เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขและกระจายโอกาสการพัฒนาเศรษฐกิจที่เท่าเทียมทั้งในชนบทและเมือง ซึ่งในด้าน เศรษฐกิจได้มีแรงฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศให้เข้มแข็งและวางรากฐานการขยายตัวอย่างมีคุณภาพ ในระยะยาวโดยส่งเสริมให้ ประชาชน ใช้จ่ายอย่างประหยัดและรู้จักการออม ผลิตและใช้ของ ภายในประเทศ ภาครัฐ ต้องดูแลหนี้สาธารณะ ปรับระบบงบประมาณ ระบบภาษี เพื่อส่งเสริม การผลิตให้แข่งขันได้อย่างยั่งยืน ภาคเอกชน ต้องลงทุนอย่างมีวิสัยทัศน์ ยึดประโยชน์ส่วนรวม

ด้วยผลการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 9 สรุปได้ว่า ประสบ ความสำเร็จที่น่าพอใจ เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวได้อย่างต่อเนื่องในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 5.7 ต่อปี เสถียรภาพทางเศรษฐกิจปรับตัวสู่ความมั่นคง ความยากจนลดลง ขณะเดียวกัน ระดับคุณภาพชีวิต ของประชาชนดีขึ้นมาก อันเนื่องมาจากการดำเนินการเสริมสร้างสุขภาพอนามัยการมีหลักประกัน สุขภาพที่มีการปรับปรุงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยครอบคลุมคนส่วนใหญ่ของประเทศและ การลดลงของปัญหาเสพติด

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554)

ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ประเทศไทยยังคงต้อง เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็น โอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนา ประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้มีภูมิคุ้มกัน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยยังคงอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติ ในการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ต่อเนื่องจากแผนพัฒนา เศรษฐกิจ ฯ ฉบับที่ 8 และฉบับที่ 9 และให้ความสำคัญต่อการรวมพลังสังคมจากทุกภาคส่วน ให้มีส่วนร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอนของแผนฯ พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ การพัฒนาสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่อง

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับนี้ ได้มียุทธศาสตร์การปรับ โครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการปรับ โครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่ม ผลิตผลและคุณค่าของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และความเป็นไทย โดยใช้

กระบวนการพัฒนาคลังเตอร์และห่วงโซ่อุปทานรวมทั้งเครือข่ายชุมชนบนรากฐานของความรู้สมัยใหม่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย ความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างสินค้าที่มีคุณภาพและมูลค่าสูง มีตราสินค้าเป็นที่ยอมรับของตลาด รวมทั้งสร้างบรรยากาศการลงทุนที่ดี เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ และส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศ ตลอดจนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ การปฏิรูปองค์กร การปรับปรุงกฎระเบียบและพัฒนาระบบมาตรฐานในด้านต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิต มีการสร้างภูมิคุ้มกันของระบบเศรษฐกิจ โดยการบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจให้มั่นคงและสนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิตโดยการระดมทุนไปสู่ภาคการผลิตที่มีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการออมอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นแหล่งระดมทุนและเป็นหลักประกันในชีวิตของประชาชน และการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานรวมทั้งการพัฒนาแหล่งพลังงานทางเลือกเพื่อลดการพึ่งพิงการนำเข้าพลังงานและประหยัดเงินตราต่างประเทศการสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรมและการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม โดยส่งเสริมการแข่งขันการประกอบธุรกิจในระบบได้อย่างเสรีและเป็นธรรม การกระจายการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานไปสู่ภูมิภาคอย่างสมดุลและเป็นธรรม เพิ่มประสิทธิภาพและความครอบคลุมของการให้บริการของระบบการเงินฐานรากให้สามารถสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากด้วยการเพิ่มขีดความสามารถบุคลากรให้สามารถในการบริหารจัดการเงินทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาองค์กรการเงินชุมชนให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล และใช้สถาบันการเงินเฉพาะกิจเป็นกลไกในการระดมทุน รวมทั้งดำเนินนโยบายการคลังเพื่อส่งเสริมการกระจายรายได้ด้วยการกระจายอำนาจการจัดเก็บภาษี การจัดทำงบประมาณ การเบิกจ่าย และการก่อหนี้ภายใต้กรอบการรักษาวินัยทางการคลัง

การจัดตั้งเขตส่งเสริมการลงทุนจังหวัดเพชรบุรี

สรุปผลจากแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านได้ส่งผลให้มีการกระจายความเจริญมาสู่จังหวัดเพชรบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 7 จังหวัดเพชรบุรีได้ถูกกำหนดเขตส่งเสริมการลงทุนเขตที่ 3 จากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน โดยมีการให้สิทธิพิเศษสำหรับโครงการที่ประกอบการหรือตั้งโรงงานในเขตส่งเสริมการลงทุนมีดังนี้

1. ให้ได้รับยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับเครื่องจักร
2. ให้ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลา 8 ปี
3. ให้ได้รับยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับวัตถุดิบ หรือวัสดุจำเป็นสำหรับส่วนที่ผลิตเพื่อการส่งออกเป็นระยะเวลา 5 ปี สำหรับโครงการที่ส่งออกไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ของมูลค่ายอดขาย
4. ให้ได้รับลดหย่อนอากรขาเข้าร้อยละ 75 ของอัตราปกติสำหรับวัตถุดิบหรือวัสดุจำเป็นที่นำเข้ามาผลิตเพื่อจำหน่ายในราชอาณาจักรเป็นระยะเวลา 5 ปี โดยคณะกรรมการจะอนุมัติให้คราวละ 1 ปี แต่วัตถุดิบหรือวัสดุจำเป็นนั้นต้องไม่เป็นของที่ผลิตหรือมีกำเนิดในราชอาณาจักรซึ่งมีคุณภาพใกล้เคียงกันกับชนิดที่จะนำมาในราชอาณาจักรและมีปริมาณเพียงพอที่จะจัดหามาใช้ได้
5. ได้รับสิทธิและประโยชน์พิเศษได้แก่ ลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลร้อยละ 50 ของอัตราปกติ เป็นระยะเวลา 5 ปี นับจากวันที่พ้นกำหนดระยะเวลาการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล อนุญาตให้หักค่าขนส่ง ค่าไฟฟ้าและค่าประปา เป็น 2 เท่า เป็นระยะเวลา 10 ปี นับแต่วันที่เริ่มมีรายได้ อนุญาตให้หักค่าติดตั้งหรือก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกจากกำไรสุทธิร้อยละ 25 ของเงินที่ลงทุนในการนั้น

สำหรับกิจการที่ได้รับความสำคัญเป็นพิเศษ ได้แก่ กิจการระบบขนส่งพื้นฐาน กิจการสาธารณูปการ กิจการที่เกี่ยวข้องกับการรักษาและ/หรือฟื้นฟูสภาพแวดล้อม กิจการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาเทคโนโลยีและกิจการอุตสาหกรรมพื้นฐาน จะได้รับสิทธิประโยชน์ดังนี้

1. ให้ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลา 8 ปี ไม่ว่าจะตั้งอยู่ในเขตใด
2. โครงการที่ตั้งอยู่ในเขต 1 หรือเขต 2 ให้ลดหย่อนอากรขาเข้าสำหรับเครื่องจักรกึ่งหนึ่งเฉพาะรายการที่ไม่อยู่ในประกาศกระทรวงการคลังที่ กค. 13/2533 ลงวันที่ 18 กันยายน 2533 เว้นแต่เครื่องจักรมีอากรขาเข้าต่ำกว่าร้อยละ 10 จะไม่ได้รับการลดหย่อน

3. โครงการที่ตั้งอยู่ในเขต 3 ได้รับยกเว้นอากรขาเข้าเครื่องจักร (สำนักงานจังหวัด เพชรบุรี, 2538)

ภายหลังจากกำหนดให้เป็นเขตส่งเสริมการลงทุนเขตที่ 3 ได้ก่อให้เกิดการลงทุนในส่วนของภาคเอกชนขึ้นเป็นอย่างมาก มีการจัดตั้งสภาอุตสาหกรรมจังหวัดเพชรบุรีขึ้นโดยมีหน้าที่เป็นตัวแทนของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมประเภทต่างๆในการประสานนโยบายและการดำเนินงานระหว่างภาครัฐและเอกชน (สภาอุตสาหกรรมจังหวัดเพชรบุรี, 2548)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พรพิมล ชันแสง (2541) ได้ศึกษาเกี่ยวกับประเพณีอื่นก่อนซึ่งเป็นประเพณีการละเล่นของลาวโซ่งอำเภอเขาชัย้อย จังหวัดเพชรบุรี จากผลการศึกษา พบว่า ลาวโซ่งอพยพเข้าสู่ประเทศไทยมากกว่า 200 ปี มีเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรมประเพณีที่สัมพันธ์กับการละเล่นอื่นก่อนปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด และยังคง มีการสืบทอดทางวัฒนธรรมประเพณีอยู่แม้ว่าวัฒนธรรมประเพณีบางอย่างได้ลดบทบาทและ เกิดการเปลี่ยนแปลงไปบ้างในปัจจุบัน การละเล่นอื่นก่อนเป็นการละเล่นที่ประกอบด้วย การต้อมะก๋อน การขับร้อง ฟ้อนรำ และดนตรี มีบทบาทต่อการสนองตอบความต้องการ ของมนุษย์ ภายใต้งานใจของสังคมชุมชนก่อให้เกิดความสนุกสนานและตอบสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์ทั้งในระดับสังคมและความเป็นปัจเจกบุคคล ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของการละเล่นอื่นก่อน คือ ค่านิยมประเพณีปฏิบัติ การอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัว การศึกษา เศรษฐกิจ และความเจริญก้าวหน้า ทางเทคโนโลยีการสื่อสาร การคมนาคม ด้วยการสนับสนุนจากหน่วยงานที่สอดคล้องกับ แผนพัฒนาท้องถิ่น จึงทำให้การละเล่นอื่นก่อน ของลาวโซ่งอำเภอเขาชัย้อย จังหวัดเพชรบุรี มีแนวโน้มที่จะอนุรักษ์ ส่งเสริม และสืบทอดต่อไป

ปานทิพย์ คงอิมละมัย (2546) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพิธีเสนเหือนในวิถีชีวิตลาวโซ่งบริเวณตำบลหนองปรัง อำเภอเขาชัย้อย จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพิธีเสนเหือนมากที่สุด คือ ขั้นตอนการเตรียมงานและอาหาร ที่เป็นเช่นนี้เพราะต้องการประหยัดเวลา ด้วยการลดขั้นตอนที่ยุ่งยากลงและใช้บริการการจัดเตรียมอาหารแทน การทำด้วยตนเอง ส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุดคือ อาหารที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ การประกอบพิธีเสนเหือนและการแต่งกายของเขยและสะใภ้ในครอบครัว อิทธิพลของพิธีเสนเหือน

ในปัจจุบันพบในด้านการช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรม และการถ่ายทอดภูมิปัญญาของชาวลาวโซ่ง รวมทั้งการเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นทั้งในระดับเครือญาติและในระดับชุมชน สำหรับเงื่อนไขสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพิธีเสนเฮือนและอิทธิพลของพิธีเสนเฮือน คือ การศึกษานโยบายภาครัฐ อาชีพและวิถีชีวิตแบบชุมชนเมือง ส่วนปัจจัยที่ทำให้พิธีเสนเฮือน ยังคงดำรงอยู่ คือ ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่ฝังรากลึกอยู่ในจิตใจของชาวลาวโซ่งและ ความสามารถในการทำหน้าที่ของพิธีเสนเฮือนที่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มชน ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม สำหรับแนวโน้มของพิธีเสนเฮือน พบว่า พิธีเสนเฮือน ยังคงดำรงอยู่ต่อไปคู่กับสังคมลาวโซ่ง แต่จะมีการนำเอาวัฒนธรรมยุคใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้ในพิธี เสนเฮือนเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกและพัฒนารูปแบบการประกอบพิธีกรรมให้สอดคล้องกับวิถี ชีวิตในอนาคต แต่ยังคงวัตถุประสงค์ดั้งเดิมในการจัดพิธีเสนเฮือน คือ เพื่อแสดงความกตัญญูต่อ บรรพบุรุษ และสร้างความสามัคคีในหมู่เครือญาติ

อาภรณ์ จันทร์สมวงศ์ (2541) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตและสวนไทยในบริบทการพัฒนา กรณีศึกษาชุมชนชาวสวน ในจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งให้เห็นการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิต ของชุมชนชาวสวน เป็น 3 ช่วงใหญ่ คือ

1. ก่อน พ.ศ. 2510 เป็นช่วงที่วิถีการผลิตยังคงพึ่งพาฐานทรัพยากร ในท้องถิ่นอยู่มาก ชีวิตวัฒนธรรมชุมชนยังคงแบบแผนของสังคมประเพณีที่ดำเนินควบคู่ไปกับระบบการผลิต เพื่อการค้า
2. พ.ศ. 2510-2530 เป็นช่วงที่ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงปรับตัวของชุมชนเข้าสู่วิถีชีวิต สมัยใหม่อย่างเต็มตัว ไม่ว่าจะพิจารณาจากวิถี การผลิตที่พึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกมากขึ้น อาชีพนอกภาคเกษตร ลูกหลานชาวสวน ได้รับการศึกษามากขึ้น ฯลฯ โดยมีโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า เขื่อน เป็นต้น เป็นปัจจัยสนับสนุนและรองรับการขยายตัวของกลไกรัฐและตลาด
3. พ.ศ.2530-2540 เป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่มีทั้งเหตุและผลสืบเนื่องจากช่วง ที่ 2 แต่ เป็นไปในอัตราเร่งมากขึ้น ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวของชุมชนในหลายด้าน เช่น สวนที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากขึ้น ขณะที่สวนจำนวนมากไม่ได้รับการดูแล คราวเรือน ชาวสวน มีอาชีพที่หลากหลายขึ้น เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงชีวิตชุมชนดังกล่าว สะท้อนถึง การเปลี่ยนแปลง ระบบคิดหรือระบบคุณค่าในการจัดความสัมพันธ์ ทั้งระหว่างมนุษย์กับ ธรรมชาติ และความสัมพันธ์

ทางสังคมของผู้คนที่ห่างเหินกันมากขึ้น นอกจากนี้ พบว่า โครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมชุมชน โดยเฉพาะระบบเครือญาติ การจัดระเบียบสังคมที่มีพื้นฐานจากพุทธศาสนารวมทั้งระบบนิเวศชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้แต่ละชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวที่ต่างกัน โดยระบบนิเวศชุมชนนั้น เป็นปัจจัยลำดับต้นๆ ที่ผลักดันให้ชุมชนเปิดตัวรับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะชุมชนบางน้อย การศึกษานี้ชี้ให้เห็นนัยสำคัญอย่างน้อย 2 ประการ คือ

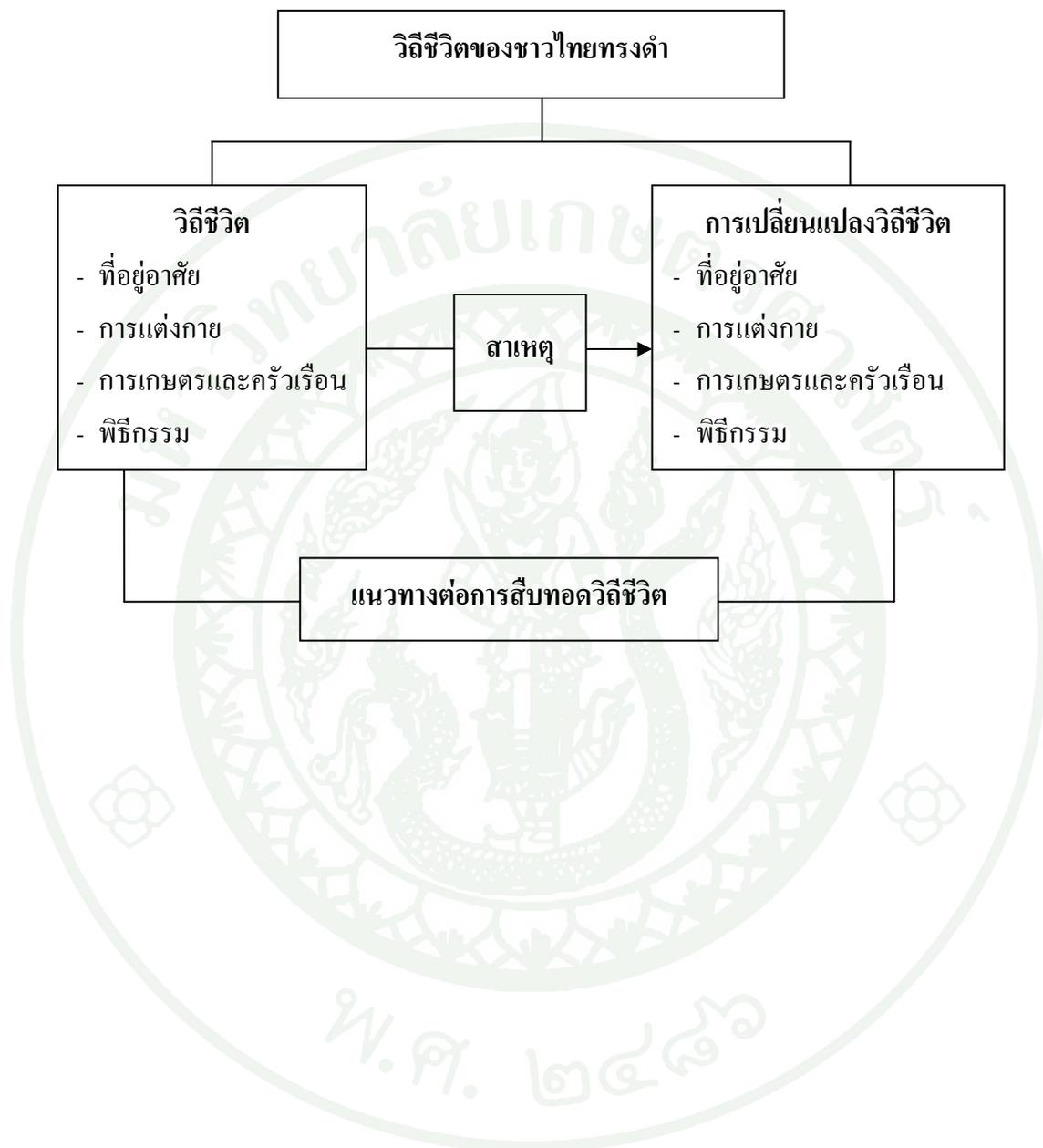
- 1) วิถีชีวิตชุมชน ความเป็นชุมชน ถือเป็นมรดกทางสังคมที่ต้องอาศัยเวลา ผ่านกระบวนการ เรียนรู้ พัฒนา การสร้างสภาพแวดล้อมและความสัมพันธ์ของผู้คนในการดำรงอยู่ร่วมกัน ความเป็นชุมชนที่มีที่มามากกว่าย่อมเป็นรากฐานสำคัญของสังคม และ 2) กระบวนการ เปลี่ยนแปลงทางสังคม มีแง่มุมหรือเงื่อนไขที่ซับซ้อน แม้ว่าจะมีผลกระทบจากปัจจัยต่างๆ ภายใต้บริบทการพัฒนาที่คล้ายคลึงกัน หากแต่ละชุมชนก็มีเนื้อหาต่างกัน ดังนั้นวิถีคิด ที่ไม่แยกส่วน การตระหนักถึงพื้นฐานของสังคมวัฒนธรรม ควรเป็นสิ่งที่กำกับทิศทางการ พัฒนาไม่ว่าจะเป็นในระดับใดก็ตาม

อัมรินทร์ แร่งเพชร (2545) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวงปีไม้แมนซึ่งดนตรีในพิธีเสนของชาวลาวโซ่งในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี จากการศึกษาพบว่า วงปีไม้แมน เป็นดนตรีใช้บรรเลงประกอบพิธีเสน ซึ่งเป็น พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนับถือผีผดของชาวลาวโซ่งในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ที่ได้สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และยังคงผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตของชาวลาวโซ่ง จนถึงปัจจุบัน วงปีไม้แมน ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าเท่านั้น ไม่มี เครื่องจังหวะ หรือเครื่องดนตรีอื่นๆ ประกอบ ในขณะที่บรรเลงมีการขับทสวดของหมอมด ควบคู่ไปด้วย ความหมายในเชิงพิธีกรรม วงปีไม้แมนถูกใช้เป่าเป็นเครื่องมือในการสื่อสารกับผีในพิธีเสน เพื่อก่อให้เกิดความศรัทธาและความเชื่อมั่น ในความสำเร็จของการทำ พิธีเสน ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวมีบทบาทหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางด้าน ความมั่นคงทางจิตใจต่อชาวลาวโซ่ง เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังจริยธรรม ทั้งในระดับ ปัจเจกบุคคลและระดับสังคม และเป็นสัญลักษณ์ในการแสดงชนชั้นทางสังคมของชาวลาวโซ่ง บทบาทหน้าที่ที่กล่าวมา ได้ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความเป็น อันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมนาวโซ่งภายใต้การนับถือผีเดียวกัน แต่ในปัจจุบันนี้ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทำให้พิธีเสนและวงปีไม้แมนเริ่มลด บทบาทลงไปจากวิถีชีวิตของชาวลาวโซ่ง เนื่องจากชาวลาวโซ่งรุ่นใหม่ได้รับเอาวัฒนธรรม และค่านิยมแบบสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันมากขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตแบบเดิมที่เคยผูกพันอยู่กับความเชื่อเรื่องผีและพิธีเสน เมื่อพิธีเสน ลดบทบาทหน้าที่ลง วงปีไม้แมนซึ่งเป็นดนตรีประกอบพิธีเสนก็ต้องลดบทบาทหน้าที่ตามไปด้วย ประกอบกับวงปีไม้

แมนเป็นดนตรีที่ใช้สำหรับทำพิธีกรรมเท่านั้น ในเวลาปกติจะนำมาเล่น ไม่ได้ ทั้งนี้ดนตรีก็ต้องเป็นผู้ที่มีสถานภาพพิเศษ คือ หมอมด ไม่ใช่บุคคลธรรมดาทั่วไป ดังนั้นจึงเป็นข้อจำกัดของการสืบทอดดนตรีปี่ไม้แมน ซึ่งสภาวะการณ์ดังกล่าว อาจทำให้ วงปี่ไม้แมนสูญหายไปจากสังคมของชาวลาวโซ่ง ได้ในอนาคต

บุญทวงศ์ เจริญผลิตผล (2544) ได้ศึกษาการศึกษาการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชาวม้ง ภายใต้โครงการพัฒนา ของรัฐในพื้นที่อำเภอพบพระ จังหวัดตาก จากผลการศึกษาพบว่า การอพยพชาวม้งออกจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก มาอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอ พบพระ จังหวัดตาก จำนวน 17 หมู่บ้าน ทำให้เกิดการปรับตัวของชาวม้งทั้งผู้ที่ถูกอพยพ และชาวม้งที่ถูกยึดพื้นที่ทำกินทางด้านเศรษฐกิจ คือ การประกอบอาชีพ มีการเพาะปลูกพืช เพื่อขายแทนการทำเกษตรเพื่อยังชีพ มีการรับวัฒนธรรมจากสังคมเมืองเข้าสู่ชุมชน มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเพณี วัฒนธรรมที่มีอยู่ เกิดค่านิยมในสังคมเมือง มีการแข่งขันและเกิดการขัดแย้งทางการเมืองและการปกครอง มีปัญหาสังคมที่รุนแรง คือปัญหา ยาเสพติด และส่งผลให้เกิดปัญหาเด็กกำพร้าตามมา เนื่องจากบิดา มารดา เสียชีวิต หรือ ถูกดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติด การปรับตัวของชาวม้งในพื้นที่การดำเนินโครงการพัฒนาของรัฐนี้ทำให้มีการ เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวม้งไปจากสังคมดั้งเดิมไปสู่สังคมสมัยใหม่ ซึ่งมีทั้งสิ่ง ที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา และสิ่งที่มาทำลายวัฒนธรรมของชาวม้งไปในขณะเดียวกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยในเรื่อง วิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาวิถีชีวิต การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งแนวทางต่อการสืบทอดวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี สำหรับวิธีการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การลงพื้นที่โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ในการเลือกประชากรที่ใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นตำบลที่มีชาวไทยทรงดำอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นรวมทั้งสิ้น 7 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านเนิน หมู่ที่ 2 บ้านหนองชุมพลล่าง หมู่ที่ 3 บ้านหนองประคู้ หมู่ที่ 4 บ้านหนองโพธิ์ หมู่ที่ 5 บ้านหนองชุมพล หมู่ที่ 6 บ้านพุ่มวงและหมู่ที่ 7 บ้านซำหลังเต่า โดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คัดเลือกจากกลุ่มของประชากรภายในแต่ละหมู่บ้านที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปเป็นตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำได้ภายในตำบลรวมทั้งสิ้น 7 หมู่บ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้สร้างแบบสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยศึกษาจากข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน การตรวจเอกสารของชุมชนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตเนื้อหาของการสัมภาษณ์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพและที่อยู่

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในชุมชนในด้านต่างๆและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางต่อการสืบทอดวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะใช้รวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยทรงดำของนักวิชาการต่างๆที่ได้ศึกษา ค้นคว้าและวิจัยเอาไว้
2. การบันทึกข้อมูลจากการลงพื้นที่โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลในภาคสนาม โดยบันทึกในสมุดจดบันทึกภาคสนามและกล้องถ่ายภาพ
3. การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการจากแบบสัมภาษณ์ที่เตรียมไว้และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการจากการพูดคุยภายในตำบลโดยใช้เครื่องบันทึกเสียง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ก่อนทำการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิธีการต่างๆดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความเที่ยงตรงน่าเชื่อถือและสมบูรณ์เพียงพอที่จะตอบปัญหาการวิจัย ดังนี้

1. การตรวจสอบด้านข้อมูล โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่ได้ทำการคัดเลือกไว้และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อความเที่ยงตรงของข้อมูล

2. รวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันโดยแยกประเภทของข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลหมู่บ้าน ประวัติความเป็นมา ลักษณะทางกายภาพพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในชุมชนในด้านต่างๆและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติด้านการสืบทอดวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำ

หลังจากตรวจสอบข้อมูลเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปของวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำรวมและหาสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในปัจจุบันรวมทั้งแนวทางต่อการสืบทอดวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำ โดยนำเสนอผลการวิจัยด้วยการเขียนแบบพรรณนา

บทที่ 4

ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยเป็นการนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวม เพื่อศึกษาวิถีชีวิต ค้นหาสาเหตุการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตรวมทั้งแนวทางต่อการสืบทอดวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำ ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ส่วน โดยนำเสนอตามลำดับดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของตำบลหนองชุมพล

ส่วนที่ 2 วิถีชีวิตด้านรูปแบบที่อยู่อาศัย

ส่วนที่ 3 วิถีชีวิตด้านการแต่งกาย

ส่วนที่ 4 วิถีชีวิตด้านการเกษตรและครุว์เรือน

ส่วนที่ 5 วิถีชีวิตด้านพิธีกรรม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของตำบลหนองชุมพล

ที่ตั้งและสภาพพื้นที่

ตำบลหนองชุมพลมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 39.8 ตารางกิโลเมตร โดยคิดเป็นไร่ จำนวน 30,256 ไร่ ลักษณะพื้นที่มีลักษณะเป็นผืนยาวติดต่อกันเกือบเป็นที่เหลี่ยม ที่ราบสูงลาดจากทิศตะวันตกบริเวณ หมู่ที่ 6 หมู่ที่ 7 ลาดลงสู่ทิศตะวันออกบริเวณ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และ หมู่ที่ 5 พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหินลูกรังซึ่งกักเก็บน้ำได้ไม่ดี ส่วนพื้นที่ตอนล่างเป็นที่ลุ่ม โดยมีอาณาเขตของตำบลโดยสังเขปดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลหนองชุมพลเหนือ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลสระพัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลบางเค็มและตำบลห้วยโรง อำเภอเขาชัย
จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลหนองหญ้าปล้อง อำเภอเขาชัย จังหวัดเพชรบุรี

ประวัติความเป็นมา

ที่มาของชื่อตำบลหนองชุมพล กล่าวกันว่าเมื่อครั้งสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยเป็นพันธมิตรกับประเทศญี่ปุ่นและยินยอมให้ทหารญี่ปุ่นเดินทางผ่านประเทศไทยเพื่อที่จะไปยังประเทศอื่น และได้เดินทางผ่านมายังหมู่บ้านแห่งนี้ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อุดมสมบูรณ์พร้อมไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร ในน้ำมีปลาในนามีข้าว มีดินโพธิ์ขนาดใหญ่ มีแม่น้ำ ลำคลอง มีภูเขาและหุบเขาเหมาะที่จะเป็นที่พักและหุงอาหารให้กับกองทัพ กองทัพทหารญี่ปุ่นจึงใช้พื้นที่แห่งนี้เป็นที่รวมพลและหลบซ่อนศัตรู เพราะมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม หมู่บ้านนี้จึงมีชื่อเรียกว่าบ้านหนองโพธิ์และเรียกตำบลแห่งนี้ว่า ตำบลหนองชุมพลจนกระทั่งทุกวันนี้ (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพล, 2548)

เส้นทางคมนาคม

สำหรับการเดินทางมาจากกรุงเทพมหานคร สามารถใช้เส้นทางสายถนนเพชรเกษม เข้าสู่มหาชัยเมืองใหม่ จังหวัดสมุทรสาคร ผ่านสะพานข้ามแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม เข้าสู่ตำบลวังมะนาวเลี้ยวทางด้านซ้ายเข้าสู่เขตอำเภอเขาชัย และตรงมาจนถึงสี่แยกไฟแดงวัดโพธิ์เลี้ยวขวามาตามถนน รพช. สายหนองชุมพล-อู่ตะเภา

ภาพที่ 1 แสดงลักษณะพื้นที่โดยรวมภายในตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาชัย อำเภอดงเพชรบุรี

สาธารณูปโภคและการบริการทางสังคม

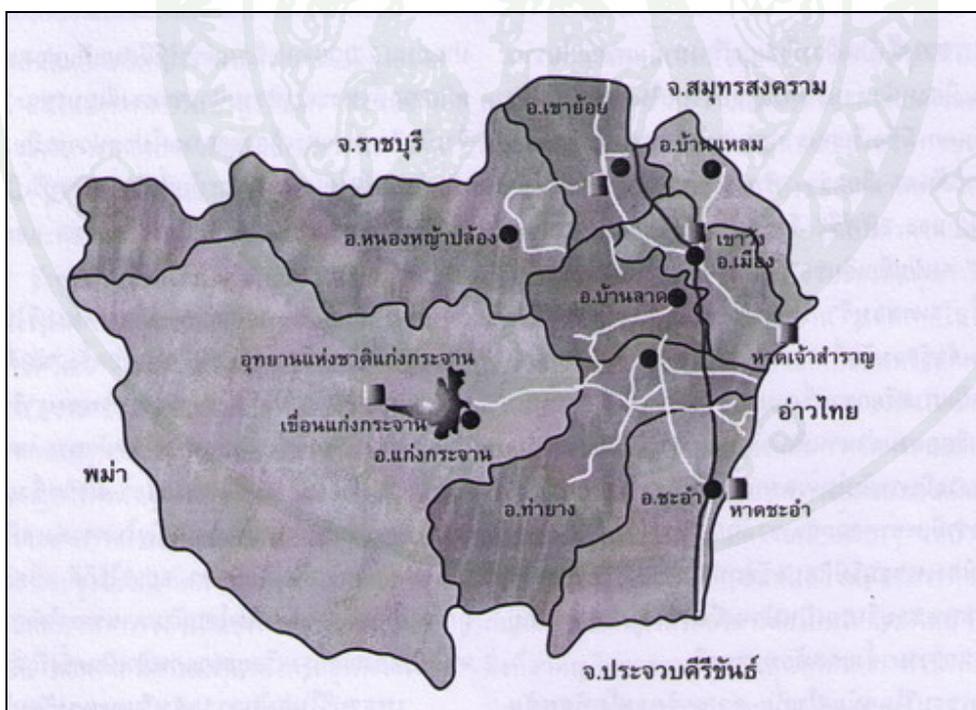
ด้านการคมนาคมภายในตำบลหนองชุมพล มีถนนลาดยางซึ่งเป็นถนนสายหลักของตำบล ซึ่งเชื่อมจากถนนเพชรเกษม จำนวน 18 สาย รวมระยะทาง 41.682 กิโลเมตร สำหรับถนนที่เชื่อมต่อกันในแต่ละหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก จำนวน 19 สาย รวมระยะทาง 7.094 กิโลเมตร

ด้านแหล่งน้ำ ภายในตำบลหนองชุมพลมีแหล่งน้ำธรรมชาติ ลำน้ำ ลำห้วยจำนวน 16 แห่ง ความยาวโดยรวม 50,000 เมตร ยังมีแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นมาได้แก่ คลองชลประทาน จำนวน 1 แห่ง ยาว 3,500 เมตร พื้นที่ใช้ประโยชน์ 1,988 ไร่ และอ่างเก็บน้ำ (บ้านพุ่มวง) อยู่หมู่ที่ 6 จำนวน 1 แห่ง ความจุ 70,000 ลบ.ม. นอกจากนี้ยังมีการสร้างสระน้ำ ฝายน้ำล้น บ่อบาดาล (บ่อโยก) และบ่อน้ำตื้นกระจายไปในแต่ละหมู่บ้าน

ด้านการศึกษาและศาสนสถาน สำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในตำบลหนองชุมพลมีทั้งสิ้น 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านหนองชุมพล โรงเรียนบ้านหนองประดู่ และโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 13

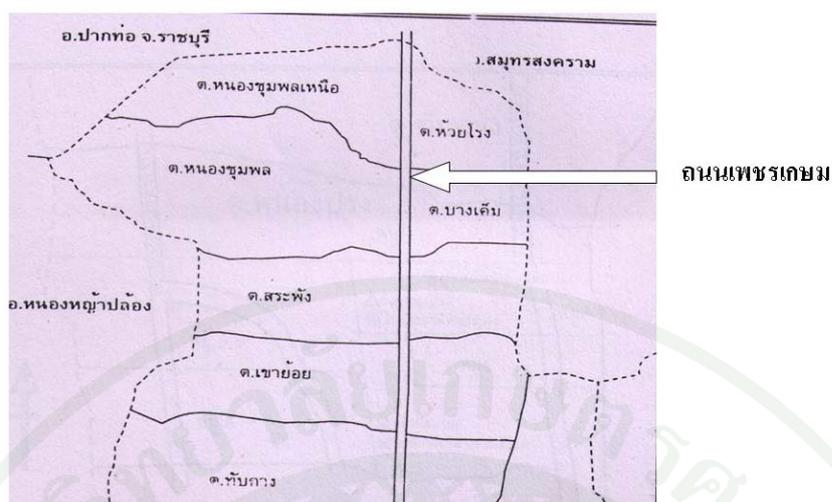
นอกจากนี้ยังมีการให้บริการทางการศึกษาอื่นๆภายในตำบลอีกด้วย ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กองค้การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพล ศูนย์การเรียนการสอนชุมชน (กศน.) และวิทยาลัยการอาชีพเขาย้อย สำหรับศาสนสถานที่ตั้งอยู่ภายในตำบลหนองชุมพล มีจำนวนทั้งสิ้น 6 แห่ง ได้แก่ วัดหนองชุมพล วัดพวงมาลัย วัดคูหาบรรพต วัดพุ่มวง สำนักสงฆ์บุพผาสวรรค์ และสำนักสงฆ์ถ้ำแก้ว

ด้านการสาธารณสุข ภายในตำบลหนองชุมพลมีสถานีนอนามัยประจำตำบล 2 แห่ง ได้แก่ สถานีนอนามัยหนองโพธิ์ชุมพล และสถานีนอนามัยบ้านพุ่มวง ซึ่งประชาชนสามารถมารับบริการจากสถานีนอนามัยนี้ได้อย่างสะดวกเพราะทั้งสองแห่งนี้ตั้งอยู่ริมถนนซึ่งง่ายต่อการเดินทาง โดยประชาชนในตำบลสามารถใช้สิทธิ์จากโครงการประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) นอกจากนี้ยังสามารถเดินทางไปรับบริการทางการแพทย์จากโรงพยาบาลเขาย้อยในตัวอำเภอเขาย้อย หรือโรงพยาบาลพระจอมเกล้าที่ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรีได้อย่างสะดวกเพราะมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกช่วยให้ประชาชนเข้าถึงการบริการทางด้านสาธารณสุขได้โดยง่าย

ภาพที่ 2 แสดงการแบ่งเขตการปกครองของจังหวัดเพชรบุรี

ที่มา: สภาอุตสาหกรรมจังหวัดเพชรบุรี (2548)

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงอาณาเขตติดต่อของตำบลหนองชุมพล
ที่มา: ปานทิพย์ คงยิ้มละมัย (2546)

ประชากรและการประกอบอาชีพ

ประชากรที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองชุมพลมีทั้งหมด 1,659 ครัวเรือน โดยมีประชากรทั้งสิ้น 4,691 คน แบ่งออกเป็นชาย 2,288 คน และหญิง 2,403 คน โดยมีรายละเอียดแยกตามหมู่บ้าน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรของตำบลหนองชุมพล

หมู่	ชื่อหมู่บ้าน	ประชากรทั้งหมด (คน)			จำนวน ครัวเรือน	ร้อยละต่อ ครัวเรือน
		รวม (คน)	ชาย (คน)	หญิง (คน)		
1	บ้านเนิน	608	270	338	304	18.32
2	บ้านหนองชุมพลล่าง	596	294	302	286	17.24
3	บ้านหนองประดู่	982	478	504	284	17.12
4	บ้านหนองโพธิ์	556	275	281	218	13.14
5	บ้านหนองชุมพล	1123	552	571	324	19.53

ตารางที่ 1 (ต่อ)

หมู่	ชื่อหมู่บ้าน	ประชากรทั้งหมด (คน)			จำนวน ครัวเรือน	ร้อยละต่อ ครัวเรือน
		รวม (คน)	ชาย (คน)	หญิง (คน)		
6	บ้านพุ่มวง	526	264	262	153	9.22
7	บ้านซัดหลังเต่า	300	155	145	90	5.42
	รวม	4,691	2,288	2,403	1,659	100

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพล (2548)

ในด้านการประกอบอาชีพ ประชากรในตำบลหนองชุมพลมีอาชีพเกษตรกรรม รับจ้าง
ค้าขาย ประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือน นอกจากนี้ภายในตำบลหนองชุมพลยังมีโรงงาน
อุตสาหกรรมหลายแห่งซึ่งเป็นแหล่งงานที่สำคัญของประชากรในตำบลหนองชุมพล

ตารางที่ 2 แสดงจำนวน โรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ภายในตำบลหนองชุมพล

ที่	ชื่อโรงงาน	ประกอบกิจการ
1	บ.บิซอพ กัมมา (ประเทศไทย) จำกัด	สิ่งทอผ้าลูกไม้
2	บ.จิมินี เท็กไทล์ จำกัด	ดีเกิลีว กรอด้าย ทอผ้าลูกไม้
3	บ.เอชเลอร์ไทนิค จำกัด	ทอผ้าฝ้าย
4	บ.ไททันโพลีเทค จำกัด	ผลิตแผ่นพลาสติก
5	บ.กรีน ฟิวเตอร์ จำกัด	ไส้กรองอากาศรถยนต์
6	บ.อัสโก้แม็ค ฟิวเตอร์ จำกัด	ไส้กรองอากาศรถยนต์
7	บ.เพชร ดี พี อินดัสตรี จำกัด	โคมไฟฟ้า
8	บ.สายรักไทย (1994) จำกัด	โคมไฟฟ้า
9	บ.กั้วาลโพลีเอสเตอร์ จำกัด	ผลิตเส้นใยสังเคราะห์
10	บ.ฮวาหยัง สเตลเลสตีล (ไทยแลนด์) จำกัด	แผ่นสแตนเลส
11	บ.ไทยลักซ์เอ็นเตอร์ไพร์ส จำกัด (มหาชน)	ผลิตอาหารสัตว์
12	บ.คอมแพคอินเตอร์เนชั่นแนล (1994) จำกัด	ผ้าเบรครถยนต์

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ที่	ชื่อโรงงาน	ประกอบกิจการ
13	บ.โพลีไฮเทค จำกัด	สารเคมี
14	บ.ซี เอส อี เทคโนโลยี จำกัด	แผ่นสแตนเลส
15	บ.ซีจี จำกัด	ชิ้นส่วนรถยนต์
16	บ.จีฮวา อินดัสทรี จำกัด	แผ่นสแตนเลส
17	บ.แลน โจ เอ็นเตอร์ไพรส์(ประเทศไทย) จำกัด	ผลิตและประกอบแกนเหล็กหุ้ม พลาสติก
18	บ.เมทัลลิก เซ็ทชั่นสตีล จำกัด	ผลิตเหล็กรีดร้อน
19	บ.เอเชียกรีน เอนเนอจี จำกัด	ถ่านหิน
20	บ.ไทยแคปปิตอล คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)	ถ่านหิน
21	บ.หวินจี (ประเทศไทย) จำกัด	สกัดแยกโลหะมีค่า
22	บ.ไทยวิวัฒน์ แคนแวนสุดสาหกรรม จำกัด	ทอเส้นใยผ้าใบ (อยู่ระหว่างดำเนินการ)

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพล (2548)

ส่วนที่ 2 วิธีชีวิตด้านรูปแบบที่อยู่อาศัย

บ้านของชาวไทยทรงดำส่วนใหญ่ ไม่มีรั้วล้อมรอบแต่บางแห่งก็มีรั้วเตี้ยๆทำด้วยไม้ไผ่ขัดตะหรือตีเป็นระแนงหรืออาจนำไม้ไผ่ทั้งลำที่ยังไม่ได้ริดหนามออกมากองเป็นแนวรั้ว (เรณู เหมือนจันทร์เชย, 2542 อ้างถึง อัญชุลี บุรณะสิงห์, 2531) บ้านของชาวไทยทรงดำจะสร้างด้วยวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นเป็นสำคัญ เช่น ไม้ไผ่ ต้นไม้ต่างๆ หญ้า กล่าวคือ เสาทำด้วยต้นไม้วัดต้นซึ่งมักจะเป็นต้นไม้วัดต้นซึ่งมักจะเป็น ไม้เนื้อแข็งเลือกเอาต้น ไม้ที่มีง่ามไว้สำหรับวางคานนำมาตากด้วยขวานให้ได้ลักษณะเป็นต้นเสามิ้งามรองรับคาน พื้นบ้านจะเป็นฟากสับที่ทำด้วยไม้ไผ่ทาบให้แบนเป็นชั้นๆเพื่อออกเป็นแผ่นติดกันหรือไม้ก็เป็นกระดาน ไม้จริงซึ่งเลื่อยและตากให้เป็นแผ่น

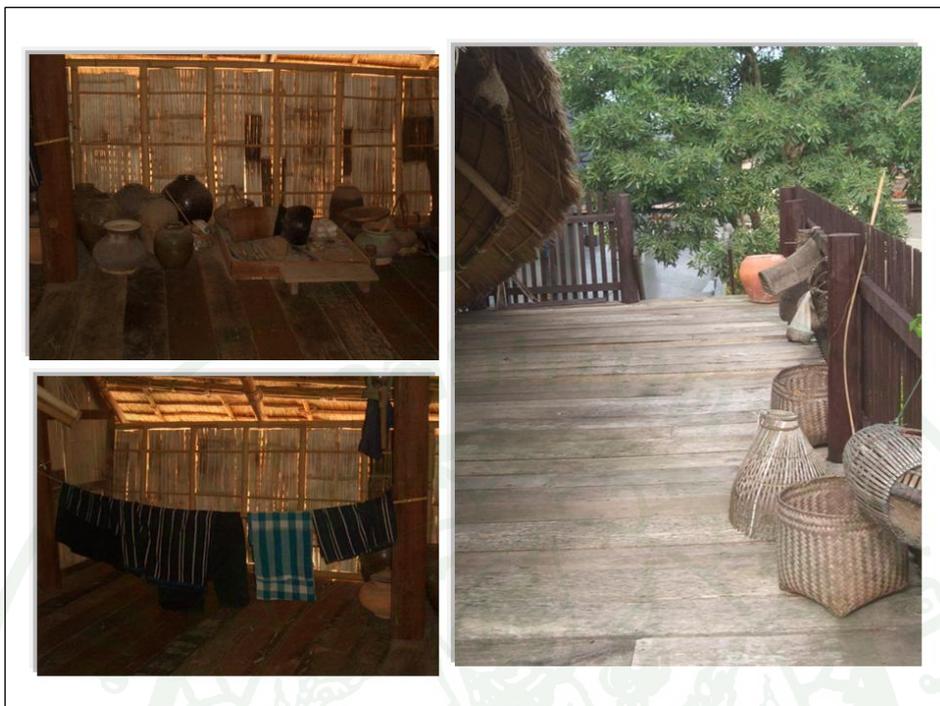
ภาพที่ 4 แสดงลักษณะของบ้านชาวไทยทรงดำ

หลังคาและปีกนกหัวท้ายบ้านลากลงมายาวเสมอกับชายคาบ้านและมีลักษณะโค้งเป็นกระโจมมุงด้วยแฝกและมีลักษณะยาวคลุมลงมาเสมอพื้นเรือนคลุมผนังบ้านรอบทุกด้าน มีคุณสมบัติในการป้องกันลมหนาวที่พัดแรงได้ด้วย ทั้งนี้เพราะถิ่นดั้งเดิมของชาวไทยทรงดำนั้นอยู่ในเขตอากาศค่อนข้างหนาวมาก่อน ที่ยอดจั่วมีการประดับด้วยไม้แกะสลักเป็นกิ่งคล้ายเขากวางไขว้กัน เรียกว่า ขอกูด เป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เด่นชัดของชาวไทยทรงดำ

ภาพที่ 5 แสดงรูปทรงของบ้านชาวไทยทรงดำที่มีหลังคาลาดลงมายาวเสมอกับชายคาบ้าน

ได้ถุนบ้านเปิดโล่งและมีความสูงเดินลอดได้อย่างสบาย สำหรับเป็นที่ทอผ้า ตำข้าว สีข้าว เลี้ยงหมูและเก็บรักษาเครื่องใช้ในการทำนา บ้านได้บ้านทอดขึ้นทางชานหน้าบ้านและหลังบ้าน ภายในตัวบ้านกั้นฝาสกัดหัวท้ายบ้าน ฝาด้านข้างเอนออกจากแนวต้นเสาและมีความสูงไม่ถึงหลังคา ปลายบนฝาด้านข้างนี้จะทำเป็นหิ้งสำหรับไว้ของใช้ในการครัวและวางเตาไฟ ภายในบ้านไม่มีการกั้นห้องจึงเป็นพื้นที่โล่งกว้างตามขนาดของตัวบ้าน ใช้เป็นที่นอนรับประทานอาหารเช้าเสร็จอยู่ในบ้าน มุมหนึ่งของเสาบ้านจะเป็นที่เช่นไหไว้ผีเรือนทุก ๆ 5 และ 10 วัน เรียกว่า ปาดตง โดยมีขันน้ำและขามข้าววางอยู่เป็นประจำ

ภาพที่ 6 แสดงพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านของชาวไทยทรงดำ

จากการสัมภาษณ์ นางเหม็ด แสงทอง กล่าวว่า เมื่อหนุ่มและสาวชาวไทยทรงดำได้แต่งงานกันนั้น ต้องแยกเรือนเป็นของตัวเอง ฝ่ายชายต้องเริ่มหาวัสดุสำหรับสร้างบ้าน โดยฝ่ายชายจะเข้าไปหาไม้ในป่าเพื่อมาทำเสาและพื้นบ้าน โดยอาศัยการขอแรงงานจากเพื่อนบ้านคล้ายการลงแขกทำนา

ภายในบริเวณบ้านจะมีขี้ข้าวสำหรับเก็บข้าวเปลือก วัสดุที่ใช้ทำขี้จะทำมาจากไม้ไผ่ตอกและสานขัดกันแล้วทาด้วยโคลนที่มีส่วนผสมจากมูลควายเพื่อลดช่องว่างให้เหลือน้อยที่สุดป้องกันข้าวร่วงไหลออกมา นางลอย พันธุ์พวง ได้ให้ข้อมูลว่า ขี้ข้าวนี้มีความสำคัญสำหรับชาวไทยทรงดำมากสังเกตได้จากการมีประเพณีที่เกี่ยวกับขี้ข้าวโดยเฉพาะชื่อประเพณีทำบุญกะหล่อมข้าวหรือการทำบุญขี้ข้าว ซึ่งเป็นการทำบุญหลังจากที่เอาข้าวเข้าขี้แล้วจึงทำการเช่นไหว้ หลังจากนั้นต้องทำการปิดขี้ข้าวไว้ก่อนสักประมาณ 1-2 เดือน รอฤกษ์ดีเสียก่อนจึงเปิดจะสามารถเปิดขี้ข้าวได้ โดยย้ำว่าสมัยก่อนได้มีการยึดถือประเพณีนี้มาก

ภาพที่ 7 แสดงลักษณะของยั้งข้าวที่พบภายในตำบลหนองชุมพล

การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยทรงดำภายในตำบลนั้น จากการวิจัยของสุมิตร ปิติพัฒน์ และเสมอชัย พูลสุวรรณ (2540) ได้มีการสำรวจชุมชนชาวไทยทรงดำประกอบด้วยหลายหมู่บ้าน ในเขตอำเภอเขาย้อยรวมทั้งตำบลหนองชุมพลโดยอธิบายว่า ชาวไทยทรงดำส่วนใหญ่นิยมตั้งบ้านเรือนรวมกันเป็นกลุ่ม ส่วนพื้นที่ทำเกษตรกรรม ซึ่งนิยมทำนาเป็นหลักจะอยู่นอกหมู่บ้านออกไป ยกเว้นสำหรับบางกรณีที่เงื่อนไขทางนิเวศน์ไม่เอื้ออำนวย อย่างเช่น บ้านหนองชุมพล ซึ่งเป็นชุมชนที่แตกตัวออกไปจากกลุ่มบ้านหนองปรงมานานแล้ว เพื่อหาที่ทำกินใหม่ในลักษณะที่มีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งเข้าไปบุกเบิกป่าเพื่อเปลี่ยนเป็นที่ทำกินในพื้นที่ซึ่งค่อนข้างดอนและกันดารกว่าในถิ่นฐานเดิม หลังจากนั้นก็จะมียุทธศาสตร์อื่นๆ ทอยติดตามไป ชาวบ้านจะตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณที่ทำกินที่ตนเข้าไปบุกเบิก จึงอยู่ค่อนข้างกระจัดกระจายไม่รวมกลุ่มกัน

ผลจากการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของนางหอย เฟิงพันธ์ ที่ได้ให้สัมภาษณ์ โดยได้เล่าว่าลักษณะพื้นที่ของตำบลหนองชุมพลนั้น แต่เดิมมีแหล่งน้ำที่เป็นลักษณะของหนองน้ำจำนวนมาก ซึ่งชาวไทยทรงดำก็ได้ใช้น้ำนี้ในการทำนา โดยลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชาวไทยทรงดำในตำบลแต่เดิมนั้นจะแยกกันตั้งตามที่ทำกินของตนเอง เนื่องจากต้องการพื้นที่

ทำกินซึ่งสอดคล้องกับครอบครัวของผู้วิจัยเองพบว่าเมื่อทวดของผู้วิจัยได้เข้ามาทำกินในพื้นที่ ตำบลหนองชุมพลสักกระยะหนึ่งแล้ว ก็ได้มีการอพยพสมาชิกในครอบครัวบางคนไปบุกเบิกที่ทำกิน ในแหล่งอื่นต่อไป นางหอย ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ครอบครัวได้เกิดการขยายเป็นกลุ่มเป็นหมู่บ้าน มากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากครอบครัวได้มีการขยายออกไป มีการแยกกันตั้งบ้านเรือนในกลุ่มของ ลูกหลานซึ่งได้ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณเดียวกับบ้านเดิมของตน จึงเกิดลักษณะการรวมกลุ่มย่อยๆ ขึ้นในตำบล ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัยพบยังคงพบลักษณะการรวมกลุ่มในลักษณะนี้ในหมู่ที่ 1 บ้านเนินของตระกูลปี่แก้ว โดยปัจจุบันมีสมาชิกอาศัยรวมกลุ่มในบริเวณเดียวกันประมาณ 20 หลังคาเรือน หรือ หมู่ที่ 5 บ้านของตระกูลหวังเจริญ ซึ่งมีการรวมกลุ่มกันประมาณ 10 หลังคาเรือน

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านรูปแบบที่อยู่อาศัยและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง

จากการสำรวจของผู้วิจัยพบว่ารูปแบบที่อยู่อาศัยในปัจจุบันของชาวไทยทรงดำในเขต ตำบลหนองชุมพล ไม่ปรากฏรูปทรงของบ้านชาวไทยทรงดำแบบดั้งเดิมเลย ซึ่งจากการสัมภาษณ์ นายจีน คุ่มสวัสดิ์ ได้ให้ข้อมูลว่า ชาวไทยทรงดำได้เปลี่ยนรูปทรงบ้านแบบเดิม เป็นลักษณะคล้าย บ้านเรือนของคนไทย หรือสร้างเลียนแบบทรงยุโรป โดยวัสดุที่ใช้ได้เปลี่ยนไปใช้วัสดุที่ง่ายต่อการซื้อหาและมีความทนทานมากขึ้น เช่น สังกะสี หรือกระเบื้องสำหรับมุงหลังคา อิฐสำหรับก่อผนัง เป็นต้น เนื่องจากวัสดุที่ใช้ในการสร้างบ้านแบบเดิมนั้นเริ่มหาได้ยากขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ของป่าไม้ที่ชาวไทยทรงดำเคยใช้ในการหาไม้สำหรับสร้างบ้านเรือนภายในตำบลนั้น ไม่สามารถนำมาใช้ได้โดยง่ายเหมือนเดิม เนื่องจากมีบางพื้นที่ของป่าในตำบลถูกขึ้นบัญชีให้เป็นพื้นที่ป่า สงวนแห่งชาติในท้องที่จังหวัดเพชรบุรี เช่น ป่าหนองหญ้าปล้อง ซึ่งขึ้นกับพื้นที่ของตำบล หนองชุมพล สระพัง ห้วยท่าช้าง หนองหญ้าปล้อง (สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, 2538) อีกทั้งวัสดุแบบเดิมนั้นมีความทนทานน้อยกว่าวัสดุที่ใช้ในปัจจุบัน ทำให้ไม่ต้องซ่อมแซมบ่อยๆ เหมือนบ้านแบบลักษณะเดิม

สำหรับรูปทรงของตัวบ้าน นายจีน คุ่มสวัสดิ์ กล่าวว่า รูปทรงบ้านไทยทรงดำแบบดั้งเดิม ในตำบลหนองชุมพลนั้น ได้พบล่าสุดเมื่อพ.ศ. 2551 ในหมู่ที่ 3 บ้านหนองประดู่ จากนั้นก็ได้ถูกรื้อทิ้งไป เมื่อสอบถามก็พบว่า การสร้างบ้านในรูปทรงใหม่เป็นที่นิยมเนื่องจากการสร้างบ้าน รูปทรงใหม่สามารถทำได้ง่ายกว่าทั้งในแง่ของความสะดวกในการหาช่างเพื่อสร้างบ้านและวัสดุ แบบใหม่ที่มีขายทั่วไปในตำบลเมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบของบ้านแบบดั้งเดิมนั้น ที่ต้องใช้ช่าง

ผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะทางซึ่งหาได้ยากในตำบล จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปทรงของบ้าน

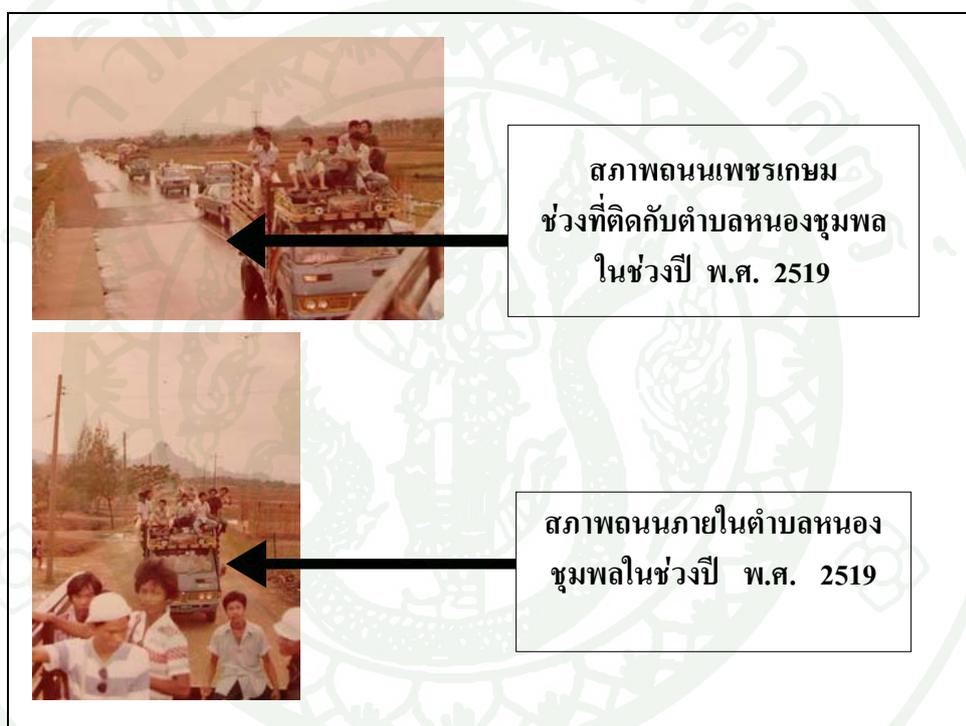
ภาพที่ 8 แสดงรูปทรงของบ้านชาวไทยทรงดำในตำบลหนองชุมพลปัจจุบัน

จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่ารูปแบบพื้นที่ใช้สอยภายในตัวบ้านนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไป พื้นที่ใช้สอยภายในตัวบ้านจะมีการกั้นเป็นสัดส่วนมากกว่าแบบเดิมที่พื้นที่ภายในบ้านเปิดโล่ง แต่ยังคงพบว่าบ้านของชาวไทยทรงดำในตำบลยังมีการแบ่งพื้นที่สำหรับห้องสำหรับฝีเรือนหรือกะล่อห้องไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปทรงของบ้านเป็นแบบไปอย่างไรก็ตาม

สำหรับขี้ข้าวซึ่งถือว่าเป็นสิ่งก่อสร้างคู่กับบ้านของชาวไทยทรงดำนั้น จากการสอบถามพบว่า มีการใช้ขี้ข้าวน้อยลงเนื่องจากสภาพดินฟ้าอากาศได้เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับดินที่มีความสมบูรณ์น้อยลงทำให้ผลผลิตข้าวลดน้อยลงเรื่อยๆ อีกทั้งค่าปุ๋ยและหญ้าฆ่าแมลงที่เพิ่มเข้ามาเป็นต้นทุนในการผลิต ทำให้ชาวไทยทรงดำประกอบอาชีพทำนายน้อยลงแล้วหันไปประกอบอาชีพอื่นแทน เช่น ลูกจ้าง ค้าขาย หรือรับราชการ เป็นต้น ยกเว้นในเขตหมู่ที่ 3 บ้านหนองประดู่จะพบว่า มีจำนวนขี้ข้าวมากกว่าในหมู่บ้านอื่นๆ เนื่องจากหมู่บ้านนี้อยู่ใกล้คลองชลประทาน ซึ่งเป็นแหล่งน้ำจึงทำให้สามารถผลิตข้าวได้ปริมาณที่มากกว่าพื้นที่อื่นที่อยู่ใกล้เคียงกัน

ทางด้านของรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน จากเดิมที่เคยอาศัยสร้างบ้านเรือนตามพื้นที่ทำกินของตัวเองหรือรวมกลุ่มกับเครือญาติได้เริ่มมีการย้ายไปตั้งถิ่นฐานตามแนวเส้นทางคมนาคมภายในตำบล โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เริ่มมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมในตำบลที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลหลังจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะใช้อุตสาหกรรมเป็นตัวนำในการพัฒนาเศรษฐกิจ จึงได้มีการสานต่อทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน

โดยเฉพาะการคมนาคม (ทางหลวง) เพื่อรองรับความเจริญที่จะเกิดขึ้น ได้แก่ การสร้างถนนเพชรเกษม และการถนนของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (ถนน รพช.) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมกันภายในตำบลและนอกตำบลภายหลังจากถูกจัดเป็นเขตส่งเสริมการลงทุนของจังหวัดเพชรบุรีในปี พ.ศ. 2538 ส่งผลชาวไทยทรงดำได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานตามอาชีพที่เปลี่ยนไป จากการทำนาเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมหรือการค้าขายใกล้กับเขตโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งแต่เดิมได้อาศัยในบริเวณใกล้พื้นที่ทำนา เปลี่ยนมาเป็นตั้งถิ่นฐานตามแนวถนนใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรมภายในตำบล

ภาพที่ 9 แสดงเส้นทางคมนาคมภายในตำบลหนองชุมพลในช่วงปี พ.ศ. 2519

สภาพ ถนน รพช. ซึ่งเป็น
ถนนสายหลักของ
ตำบลหนองชุมพล

สภาพถนนที่เชื่อมต่อภายใน
หมู่บ้านของตำบลหนองชุมพล

ภาพที่ 10 แสดงเส้นทางคมนาคมภายในตำบลหนองชุมพลในปัจจุบัน

ตารางที่ 3 สรุปลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านที่อยู่อาศัยของชาวไทยทรงดำ

รูปแบบที่อยู่อาศัยแบบดั้งเดิม	รูปแบบที่อยู่อาศัยแบบใหม่
วัสดุที่ใช้สร้างมักหาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ หญ้าคา	วัสดุที่ใช้สร้างมีความสะดวกต่อการซื้อหา เช่น อิฐ ปูน กระเบื้อง
รูปทรงบ้าน มีลักษณะหลังคาคลุมยาว ปิดตัวบ้าน	รูปทรงบ้าน เลียนแบบทรงไทยหรือทรง ยุโรป
มีการตั้งถิ่นฐานรวมกลุ่มกัน โดยมีพื้นที่นาอยู่ ด้านนอก	มีการตั้งถิ่นฐานตามริมถนนหรือใกล้ แหล่งโรงงานอุตสาหกรรม

แนวทางต่อการสืบทอดวิถีชีวิตด้านรูปแบบที่อยู่อาศัย

จากการสัมภาษณ์ นางแสง คำริห์ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า อยากให้มีการสร้างหรือจำลองรูปแบบบ้านเรือนแบบดั้งเดิมบ้าง อาจจะตั้งในชุมชนหรือในส่วนของภาครัฐเพื่อให้ลูกหลานชาวไทยทรงดำได้เห็นและมีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของตน ซึ่งที่ผ่านมาตนก็ได้มีการบริจาคเครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับประดับในบ้านไทยทรงดำที่สร้างขึ้นเป็นตัวอย่างในเขตตำบลเขาย้อยสำหรับนางเข้า ลืมพริ้ม กล่าวว่า แม้รูปทรงภายนอกของบ้านเรือนจะเปลี่ยนไป แต่ตนอยากให้ภายในบ้านยังคงมีห้องสำหรับเลี้ยงผีบรรพบุรุษต่อไป จะยกเลิกไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนางเสย คงประสพ ที่กล่าวว่าแม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนไปอย่างไรก็ดีลูกหลานชาวไทยทรงดำยังคงต้องมีห้องผีสำหรับเลี้ยงผีบรรพบุรุษสืบไป

สำหรับการส่งเสริมจากของรัฐในด้านการสืบทอดวิถีชีวิตด้านรูปแบบที่อยู่อาศัย ภายในตำบลหนองชุมพลยังไม่พบการส่งเสริมทางด้านนี้ แต่ได้มีการสร้างศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำเขาย้อยซึ่งอยู่ภายในการดูแลของเทศบาลตำบลเขาย้อย ซึ่งภายในศูนย์วัฒนธรรมแห่งนี้จะมีการจำลองลักษณะรูปแบบที่อยู่อาศัยแบบดั้งเดิมรวมทั้งการให้บริการด้านที่พักโดยมีการสร้างที่พักในรูปทรงของบ้านไทยทรงดำแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชาวไทยทรงดำในชุมชน

ส่วนที่ 2 วิถีชีวิตด้านการแต่งกาย

การแต่งกายของชาวไทยทรงดำ

ชาวไทยทรงดำได้มีเอกลักษณ์ทางด้านการแต่งกายเป็นของตนเอง แม้จะได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยได้นานนับร้อยปีแล้วแต่เอกลักษณ์ทางด้านการแต่งกายยังคงอยู่ในวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแต่งกายเข้าร่วมพิธีกรรมที่สำคัญของชาวไทยทรงดำ ซึ่งสามารถแบ่งการแต่งกายออกเป็น 3 ประเภทได้แก่ การแต่งกายของผู้ชายและการแต่งกายของผู้หญิงโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การแต่งกายของผู้ชาย

1) **เสื้อเชิ้ต** เป็นเสื้อของผู้ชายชาวไทยทรงดำ โดยมีลักษณะเป็นเสื้อแขนยาวทรงกระบอก แขนผ่าหน้าตลอด ติดกระดุมเงินยอดแหลมมีลวดลาย เรียงกันถี่ๆ ประมาณ 20-10เม็ด ตัวเสื้อเย็บเข้ารูป คอตั้งไม่ปกแบบคอเสื้อจีนจ๋าเอวและใช้ผ้าเสริมตะเข็บทั้งสองข้างได้เอวให้ชายเสื้อถ่างออกตรงรอยผ่า สาบเสื้อด้านล่างแหวกออกให้ห่างกัน โดยเสื้อแขนยาวนี้ใช้ในโอกาสต่างๆที่เป็นงานพิธี เดินทางและทำกรงานทั่วไปแต่ส่วนใหญ่่มักใช้ในงานพิธีมากกว่าการทำงานอยู่บ้าน

2) **ส้วงขำเต้นหรือส้วงก้อม** เป็นกางเกงขาสั้นปลายขาแคบเรียวยาวแคบปิดเข่า ขอบกางเกงส่วนเอวกว้างแบบกางเกงจีน การตัดเย็บมีตะเข็บคล้ายกางเกงจีน ใช้นุ่งทำงานทั่วไป กางเกงอีกลักษณะหนึ่งคือกางเกงขาวมีลักษณะเช่นเดียวกับกางเกงขาสั้นแต่มีขายาวถึงตาตุ่ม เรียกว่าส้วงฮี ใช้เป็นชุดในงานพิธีต่างๆและเที่ยวเตร่ กางเกงทั้งสองแบบนี้เป็นผ้าฝ้ายทอมือและข้อมด้วยครามหรือส้อมให้เป็นสีดำและเย็บด้วยมือ (ครามเป็นพืชล้มลุกชนิดหนึ่งคล้ายต้นพริกเมื่อนำมาหมักกับน้ำปูนและขี้เถา วิธีการข้อมคือเมื่อผสมส่วนผสมจนกลายเป็นน้ำครามแล้ว นำผ้าที่ต้องการข้อมมาแช่ไว้ โดยจะมีการนวดผ้าด้วยวิธีขยำผ้าเพื่อให้ น้ำครามเข้าสู่เนื้อผ้าได้เร็วขึ้น ซึ่งวิธีการนี้จะใช้เวลานานเป็นหลายเดือนเพื่อให้สีของครามเข้าสู่เนื้อผ้า ซึ่งผ้าที่ข้อมครามนี้จะเป็พื้นฐานของผ้าของชาวไทยทรงดำทุกประเภทอีกด้วย)

3) **กระเป๋าคาดเอว** เป็นเครื่องแต่งกายของชายอีกชิ้นหนึ่งซึ่งมีเอกลักษณ์โดยเฉพาะ ใช้คาดทับนอกเสื้อตรงเอวไว้สำหรับใส่ของใช้ประจำตัวต่างๆ เช่น ยาสูบ ไฟจุดยาสูบ หมากพลู เงินสำหรับใช้จ่าย กระเป๋าคาดเอวทำด้วยผ้าสีดำสลับด้วยผ้าสีแดงและเหลือง ปลายสายเย็บกลิ้งให้กลมเรียวยาวเล็กตอนปลายมีภูทำด้วยสีต่างๆทั้งสองปลาย ตรงกลางสายเป็นผ้าตัดเย็บเป็นที่ใส่ของคล้ายกระเป๋าหนังมีฝาปิดและมีผ้าสีเย็บติดประดับอย่างสวยงาม เมื่อคาดเอวแล้วกระเป๋าคาดจะแนบชิดกับเอวเสมือนผ้าผูกเอวชิ้นหนึ่งที่มีกระเป๋าคาดอยู่เช่นเดียวกับกระเป๋าคาดเอวสำหรับใส่แว่นตา

4) **เสื้อฮีชาย** เป็นเสื้อชุดใหญ่หรือชุดพิเศษสำหรับงานพิธีในประเพณี โดยเฉพาะ เช่น ใช้ประกอบพิธีเสนเรือน แต่งงาน งานศพ ตัดเย็บด้วยผ้าฝ้ายสีดำประดับตกแต่งด้วยเศษผ้าไหมชิ้นเล็กๆ สีแดง ส้ม ขาว เขียว ติดตรงสาบเสื้อ ชายเสื้อ ปลายแขนและใต้รักแร้และเหนือรอยผ่าด้านข้างทั้งสองข้าง ลักษณะของเสื้อฮีชายเป็นเสื้อคลุมยาวถึงเข่า ผ่าหน้าป้ายทับไปทางซ้าย แล้วมีกระดุมติดหน้าอกและเอว คอตั้งกั้นด้วยผ้าสีไม่มีปก แขนเสื้อยาวแคบ ตะเข็บเสื้อด้านข้าง

ทั้งสองข้างตั้งแต่รักแร้ลงมาถึงชายเสื้อด้านล่าง มีการตกแต่งด้วยเศษผ้าสีเป็นลวดลายและปักด้วยไหมสีต่างๆ เป็นลวดลายและมีกระจกประดับที่ลายด้วย ด้านในของเสื้อผู้ชายเมื่อกลับออกมาจะเป็นด้านที่มีสีสันหลากสีเพราะมีการตกแต่งด้วยผ้าสีต่างๆ ในบริเวณสาบ ชายเสื้อและปลายแขน เสื้อด้านในของเสื้อนี้จะนำออกมาใช้ก็ต่อเมื่อตนเองตาย โดยการที่ญาติสวมใส่ให้เป็นการแต่งศพผู้ตายเท่านั้น เสื้อสีนี้เมื่อใช้แล้วมักจะไม่มีการซัก เพราะถ้าซักน้ำอาจทำให้สีตก ลวดลายอาจหม่นหมองไม่สวย เพียงแต่ผึ่งแดดเท่านั้น นอกจากนั้นในการใช้ก็จะต้องมีเสื้อเชิ้ตหรือเสื้ออื่นๆ สวมใส่อยู่ก่อนแล้ว ดังนั้น เสื้อสีจึงเป็นเสมือนเสื้อนอกที่ใช้ในโอกาสสำคัญๆ เท่านั้น ผู้ชายทุกคนจะต้องมีเสื้อสีประจำตัวอย่างน้อย 1 ตัว ซึ่งผู้เป็นมารดาหรือภรรยาเป็นผู้ตัดเย็บให้

ภาพที่ 11 แสดงการแต่งกายของผู้ชายชาวไทยทรงดำ

การแต่งกายของผู้หญิง

1) ผ้าซิ่น เป็นผ้าถุงสีดำ พื้นมีลายเป็นเส้นสีขาวขนาดเล็กๆตามแนวตั้ง ทอด้วยเส้นด้ายสีดำสลับเส้นด้ายสีขาวหรือฟ้าย่อนเป็นลาย ผ้าซิ่นผืนหนึ่งมีการตัดเย็บเป็นพิเศษไม่เหมือนกับผ้าถุงทั่วไปคือ ประกอบด้วยผ้า 3 ชั้นต่อกัน ชั้นที่ 1 อยู่ท่อนบนสุดของผ้าซิ่น

เป็นผ้าสีดำล้วนไม่มีลวดลายยาวประมาณ 12 นิ้ว เย็บติดกับชั้นที่ 2 ซึ่งเป็นตัวชั้น ตัวชั้นนี้เป็นผ้าพื้นดำทอลายสีขาวเป็นทางลงกว้างประมาณ 0.1-0.5 เซนติเมตร ลายเส้นสีขาวแต่ละเส้นห่างกันประมาณ 1-2 นิ้ว สลับกันระหว่างเส้นใหญ่และเส้นเล็ก ส่วนชั้นที่ 3 เป็นผ้าแถบมีความกว้าง 1 นิ้ว ขาวรอบตัวชั้นเย็บติดอยู่ตอนปลายสุดของตัวชั้น เรียกว่า ดินชั้น ผ้าแถบส่วนนี้เป็นลวดลายที่ทอขึ้นทั้งชั้นมีลายละเอียดเป็นทางสีขาวยาวตลอดเส้น 2-3 ทาง สีดำ-ขาว ดินชั้นนี้ถ้าสามิตายจะต้องแกะออกเป็นการไว้ทุกข์จนกว่าจะออกทุกข์จึงนำมาเย็บติดใหม่

2) เสื้อก้อม เป็นเสื้อแขนยาวทรงกระบอก ตัวเสื้อเย็บเข้ารูป คอตั้งผ่าหน้าตลอดติดกระดุมเงินถี่ๆ เรียงกัน 10 เม็ด เป็นฝ้ายทอด้วยมือแล้วย้อมสีดำ เสื้อก้อมนี้เป็นเสื้อใช้ในโอกาสต่างๆ ทั้งในบ้านและนอกบ้าน เดินทาง งานรื่นเริงหรืองานพิธีต่างๆ และเป็นเสื้อประจำตัวของหญิง

3) เสื้อฮี เป็นเสื้อคลุมยาวถึงหัวเข่า แขนยาวกว้าง คอแหลม ไม่ผ่าไหล่ สวมศีรษะเวลาใช้มีสาบเป็นผ้าแพรหรือไหมสีดำกว้าง 1 กีบ ตัดเย็บด้วยผ้าฝ้ายสีดำทั้งตัว เนื้อขอบปลายแขนขึ้นมา 2 นิ้ว มีลวดลายรอบแขนทำด้วยเศษผ้าไหมสีต่างๆ ที่ด้านหน้าของตัวเสื้อจากไหล่ลงมาถึงอกประดับลายด้วยเศษผ้าไหมสีแดง เหลือง เขียว ขาว เป็นแถบลงมารูปสามเหลี่ยมฐานกว้าง 1.5 นิ้ว สูง 8 นิ้ว ยอดแหลมจรดตะเข็บผ่า ด้านในของตัวเสื้อประดับลวดลายด้วยเศษผ้าสีต่างๆ ตรงบริเวณสาบหน้า ปลายแขน ตะเข็บและชายล่างของเสื้อ เสื้อด้านในนี้จะใช้ต่อเมื่อตัวเองตายลงเท่านั้น เสื้อฮีนี้ใช้ในงานประเพณีสำคัญ เช่น พิธีการแต่งงานของงานศพของญาติสามี เสนเรือน ทั้งบ้านตนเองและบ้านญาติ ใ้ไปเล่นคอน โยนลูกช่วง เป็นต้น

4) ผ้าแถบคาดหน้าอกหรือผ้าอังนม เป็นผ้าแถบผืนยาวประมาณ 2 เมตร กว้าง 50 เซนติเมตร สีดำ ไม่มีลวดลาย ใช้สำหรับพันรอบหน้าอกอยู่กับบ้าน คู่กับนุ่งผ้าชั้น

5) ผ้าเปียว เป็นผ้าแถบสีดำกว้าง 30-20 เซนติเมตร ยาวประมาณ 15 เซนติเมตร ที่ชายผ้าทั้งสองขอบปักลวดลายด้วยไหมเป็นลายสีแดง สีส้ม สีเขียว ใช้สำหรับห้อยคอพาดบ่าหญิงสาวไปงานรื่นเริง นอกจากนี้ยังมีผ้าเปียวสีอื่นๆหลากสีทำด้วยแพรยาวประมาณ 2 เมตร ขนาดเดียวกัน ใช้พาดบ่าผูกหรือห้อยคอ ปล่อยชายให้ยาวลงมาถึงเข้าคู่กับเสื้อผ้าชุดต่างๆของหญิงสาวในงานรื่นเริง

ภาพที่ 12 แสดงการแต่งกายของผู้หญิงชาวไทยทรงดำ

การแต่งกายของเด็ก

เด็กเล็กๆ มักใช้ผ้าผืนหนึ่งปิดหน้าอกหน้าท้อง มีสายโยงไปข้างหลังผูกมัดกันๆ ไว้ สำหรับหมวกของเด็กชาวไทยทรงดำจะทำด้วยผ้าสีดำ ลักษณะคล้ายถุงผ้า ไม่มีปีกหมวก ด้านหน้า หมวกปักเป็นลวดลายด้วยไหมหรือด้ายสีสวยงาม เรียกว่า มู

นอกจากนั้นยังมีสายสะพายสีดำเรียกว่า พลา เป็นผ้าพันรอบตัวของเด็กแล้วไปคล้องไหล่ของแม่ ทำให้ปลอดภัยเวลาอุ้ม ที่สายสะพายตอนคล้องไหล่ของแม่เรียกว่า หมั่นงอ มีพญานาค 5 ตัวห้อยอยู่ พญานาคนี้ทำด้วยไม้แล้วหุ้มด้วยผ้าแล้วปักอย่างสวยงาม

ภาพที่ 13 แสดงการใช้สะพายคล่องเด็กหรือปลาของชาวไทยทรงดำ

การไว้ทรงผม

เอกลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวไทยทรงดำที่เป็นสตรีนั้นคือการปั้นเกล้าทรงผมซึ่งทำให้ชาวไทยทรงดำดูแตกต่างจากชนกลุ่มอื่น การปั้นเกล้านอกจากจะทำเพื่อความสวยงามแล้วยังเป็นเครื่องแสดงถึงวัยช่วงต่างๆของผู้หญิงชาวไทยทรงดำอีกด้วย โดยการลักษณะการปั้นเกล้าในแต่ละวัยจะมีความแตกต่างกันดังนี้

- 1) **สับปิ่น** เป็นแบบผมของเด็กหญิงอายุราว 15-14 ปี ไว้ผมยาวแล้วพับปลายผมสับหวีไว้ข้างหน้า ข้างหน้า ข้างหลังเอาไว้เปีย
- 2) **จุกผม** เป็นแบบผมของเด็กหญิงอายุราว 15-14 ปีเช่นเดียวกัน แต่ทำผมเป็นกระบังไว้ข้างหน้า ข้างหลังเอาไว้เปีย
- 3) **ขอดกะตอก** เป็นแบบผมของเด็กหญิงอายุราว 17-16 ปี ไว้ผมยาว ผูกผมแบบผูกเชือกเสื่อนตาย เอาชายไว้ข้างขวา

4) ยอดชอย เป็นแบบผมของเด็กหญิงอายุราว 17- 18 ปี ไว้ผมยาว ผูกผมแบบผูกเชือก เงือนตายเช่นเดียวกันแต่เอาชายไว้ข้างซ้าย ทำผมเป็นโบว์ 2 ข้าง

5) ปั้นเกล้าชอย เป็นแบบผมของหญิงสาวอายุ 19-20ปี ไว้ผมยาว ผูกผมเหมือนผูกเนคไททุกระด่าย แต่มีหางยาวออกมาทางขวา

6) ปั้นเกล้าหรือปั้นเกล้าถ้วน เป็นแบบผมของหญิงอายุ 20ปีขึ้นไป เป็นสาวใหญ่มาแล้ว ใ้ใช้แบบนี้เรื่อยๆไปจนมีเรือนและตาย ต้องใช้ผมยาวมาก บางคนเกือบถึงน่อง ม้วนเป็นกลุ่มไว้ข้างหน้าแบบปั้นเกล้าชอยแต่ไม่มีหางออก ถ้าผมของตนสั้นหรือน้อยก็มักจะเอาผมอีกกลุ่มหนึ่งที่ตัดออกมาจากคนอื่นมาเสริมให้ผมมีกลุ่มใหญ่ขึ้น สวยงามกว่ามาก

7) ปั้นเกล้าตก เป็นแบบผมสำหรับไว้ทุกข์ของหญิงม่ายที่สามีตาย หากศพยังอยู่บนบ้านจะปล่อยลงหมดไม่ปั้นเกล้าเลย และจะต้องเอาเครื่องประดับออกหมด เมื่อเผาศพแล้วเชิญวิญญาณมาเป็นผีเรือนแล้วต้องไว้ทุกข์อีก 1ปี การทำปั้นเกล้าตกคือทำให้กลุ่มผมห้อยอยู่ท้ายทอย นอกจากนี้ยังจะต้องและดินผ้าชิ้นที่เป็นขอบเล็กๆออกด้วย ถ้าศพฝังนานหลายปีไม่ได้เผาจะต้องปั้นเกล้าตกจนกว่าจะเผา เผาศพแล้วจึงถือว่าออกทุกข์แล้วก็สามารถปั้นเกล้าได้ตามเดิม โดยในการกลับมาทำผมปั้นเกล้าใหม่นี้ต้องมีหญิงที่มีออกเรือนแล้วซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองมากเกล้าผมให้ตามกำหนดวันที่สะดวก ระหว่างทำผมจะมีคนมาอวยชัยให้พร ต่อไปอาจมีสามีใหม่ได้

มีข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับทรงผมของหญิงชาวไทยทรงดำ โดยพบว่าประเพณีชาวไทยทรงดำห้ามมิให้เด็กหญิงที่ยังทำผมปั้นเกล้าไม่ได้ ให้แต่งงานออกเรือนโดยพ่อแม่จะห้ามมิให้ลูกสาวเกี่ยวข้องกับทางชู้สาวกับชายใด บอกให้ปฏิเสธชายที่มาติดต่อว่าให้ไปติดต่อกับหญิงที่ทำปั้นเกล้าได้แล้ว ถ้าใครทำผิดประเพณีผู้ใหญ่จะโกรธมาก ถ้าผมทำปั้นเกล้าได้แล้ว ผู้ใหญ่จะปล่อยให้เสรีในการเลือกคู่ได้

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านการแต่งกายลักษณะและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง

จากการให้สัมภาษณ์ นางเซ้า ลิมพริ้ม พบว่า สำหรับการแต่งกายที่ใส่ในชีวิตประจำวัน ทั้งผู้หญิงและผู้ชายนั้น ส่วนใหญ่ในตำบลนั้น ได้เปลี่ยนไปใส่เสื้อผ้าตามสมัยนิยมเสียเป็นส่วนใหญ่ จะพบการแต่งกายแบบดั้งเดิมเฉพาะในกลุ่มของผู้สูงอายุเสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งชาวไทยทรงดำโดยทั่วไปจะใส่ชุดแบบดั้งเดิมก็ต่อเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมต่างๆและช่วงการละเล่นทรงดำเท่านั้น โดยสาเหตุที่ชาวไทยทรงดำมีการเปลี่ยนแปลงด้านการแต่งกายนั้น เนื่องมาจากชาวไทยทรงดำรุ่นใหม่มีความต้องการที่จะแต่งกายให้กลมกลืนกับยุคสมัยและบุคคลภายนอกที่ต้องการติดต่อ อีกทั้งเพื่อความสะดวกในการประกอบอาชีพอื่นที่นอกเหนือจากการเกษตร เช่น อาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมที่ต้องใส่แต่งตัวตามที่โรงงานเหล่านั้นกำหนด หรือการศึกษาที่ผู้ศึกษาต้องแต่งกายตามเครื่องแบบของสถาบันเหล่านั้น

การแต่งกายของชาวไทยทรงดำช่วงปี พ.ศ. 2519

ภาพที่ 14 แสดงการแต่งกายของชาวไทยทรงดำในการร่วมพิธีบวชช่วงปี พ.ศ. 2519

ตารางที่ 4 สรุปลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านการแต่งกายของชาวไทยทรงดำ

ลักษณะการแต่งกายแบบดั้งเดิม	ลักษณะการแต่งกายแบบใหม่
<p>ชุดที่ใส่ในชีวิตประจำวัน</p> <p>- ใใส่เสื้อแขนยาวปิดคอทำจากผ้าฝ้าย</p> <p>ชายสวมกางเกงขาสั้น ผู้หญิงสวมผ้าซิ่นลาย</p> <p>แดงไหม</p>	<p>ชุดที่ใส่ในชีวิตประจำวัน</p> <p>- ใใส่ชุดตามสมัยนิยมทั้งผู้ชายและผู้หญิง</p>
<p>ชุดสำหรับประกอบพิธีกรรม</p> <p>- ผู้ชายและผู้หญิงสวมใใส่เสื้อฮี</p>	<p>ชุดสำหรับประกอบพิธีกรรม</p> <p>- ผู้ชายและผู้หญิงสวมใใส่เสื้อฮี</p>

แนวทางต่อการสืบทอดวิถีชีวิตด้านการแต่งกาย

นางลอย พันธุ์พวง ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการแต่งกายไว้ว่า แม้จะไม่มี การสวมใใส่ชุดชาวไทยทรงดำแบบดั้งเดิมในชีวิตประจำวันแล้ว แต่อยากให้เห็นการแต่งชุดของชาวไทยทรงดำในการร่วมพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งนางทราย อาจเอื้อม ได้กล่าวว่า มีความเป็นห่วงด้านการถ่ายทอดทางด้านเทคนิคการตัดเย็บ และการทอเสื้อผ้าเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวไทยทรงดำว่าจะสูญหายไป เนื่องจากชาวไทยทรงดำรุ่นใหม่ไม่มีความสนใจที่จะสืบทอดต่อ อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพของชาวไทยทรงดำรุ่นใหม่ที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้และรับการถ่ายทอด จึงทำให้เกรงว่าองค์ความรู้ทางด้านนี้จะลดน้อยลงไปในอนาคต

สำหรับด้านแนวทางการสืบทอดวิถีชีวิตด้านเครื่องแต่งกายของชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล พบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพลได้มีการสนับสนุนให้มีการจัดประเพณีไทยทรงดำขึ้นในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ซึ่งถือเป็นการกระตุ้นและรื้อฟื้นชาวไทยทรงดำในตำบลได้มีการใใส่ชุดไทยทรงดำมาร่วมในพิธีกรรม ส่งผลให้เอกลักษณ์ทางการแต่งกายของชาวไทยทรงดำยังคงดำรงอยู่ในตำบล

งานประเพณีไทยในทรงดำในตำบลหนองชุมพล ปี 2554

ภาพที่ 15 การแต่งกายในชุดไทยทรงดำเพื่อร่วมพิธีไทยทรงดำของตำบลหนองชุมพล

ส่วนที่ 4 การเกษตรและคร้วเรือน

ชาวไทยทรงดำมีการประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำนา ดังนั้นจึงมีการผลิตเครื่องเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับการทำนาขึ้นเพื่อใช้ในทუნแรง นอกจากนี้ยังมีการผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในคร้วเรือนอีกด้วย ซึ่งนับได้ว่าเป็นกลุ่มชนที่มีฝีมือในการทำสิ่งของเครื่องใช้เองแทบทุกอย่าง โดยเฉพาะ และมีลักษณะเฉพาะตัวที่เป็นเอกลักษณ์อย่างเห็นได้ชัดกว่าชนกลุ่มอื่นๆ ซึ่งเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวไทยทรงดำมีดังต่อไปนี้

เครื่องใช้ในการเกษตร

1) ไถ เป็นเครื่องมือในการไถดินซึ่งเป็ยกน้ำในดินนาให้พลิกกลับจากดินชั้นล่างขึ้นมาอยู่ข้างบน ทำให้ดินโปร่งพร้อมที่จะเหลวและละลายเป็นตม เหมาะแก่การปลูกข้าว ตัวไถประกอบด้วย ฟันไถ มีลักษณะเป็นแท่งไม้ยาว 1สอก ปลายข้างหนึ่งแหลมหุ้มด้วยแผ่นเหล็ก รูปสามเหลี่ยมเหมาะที่จะเป็นที่เสะดินให้ร่วนออกมาเป็นก้อนเวลาใช้วัวหรือควายลากไปตาม

พื้นดิน ต่อจากตัวไถจะมีคันไถต่อออกไป 2 แถบ คือ แถบหนึ่งเป็นคันยาวไปพาดที่คอวัว ยาวประมาณ 3 เมตร และอีกแถบหนึ่งเป็นคันสำหรับให้คนไถมาถือเดินตามวัวที่ลากเดินไปเวลา ไถนา ผู้ไถนาจะเป็นผู้บังคับให้วัวเดินเลี้ยวตามที่ตนต้องการ

2) **คราด** ทำด้วยไม้เนื้อแข็งมีลักษณะเป็นซี่ๆคล้ายหวี มีความยาวประมาณ 1 เมตร มีที่ สำหรับให้ผู้ใช้จับยกขึ้นได้ ตัวไถคราดผูกกับเชือกที่ต่อมาจากแอกวัวเพื่อให้วัวเดินลากคราดไป การคราดนาคือการทำให้ดินที่ไถแล้วแตกละลายกับน้ำเป็นตมได้เร็วขึ้น พร้อมกันนั้นยังเป็นการ กวาดเอาเศษดินหญ้าและฟางที่ปนอยู่ในตมนั้นออกไป เพื่อให้ได้เลนตมที่เหมาะสมกับการปลูกข้าว

3) **พรว** ชาวไทยทรงดำเรียกว่า ลั่ว เป็นแผ่นไม้แฉ่องอกกว้างประมาณ 5 นิ้ว ยาว 12 นิ้ว ปลายแผ่นไม้เชื่อมด้วยแผ่นเหล็ก ปลายอีกด้านหนึ่งต่อออกมายาว 1 เมตร มีลักษณะโค้งงอเหมาะ แก่การแทงดิน ลั่วใช้แทงดินข้างคันนาเพื่อตกแต่งคันนาให้หญ้าข้างคันนาออกไป เวลาใช้จะใช้เท้า เขี่ยบกดใบพรวแถบหนึ่งพร้อมทั้งออกแรงกดที่มีือด้วย

4) **เกวียน** เป็นพาหนะที่ต้องลากจูงด้วยวัวหรือควาย ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ประกอบด้วยวง ล้อขนาดใหญ่ กว้าง 150 เซนติเมตร จำนวน 2 ล้อ ระหว่างล้อทั้งสองมีที่สำหรับบรรทุกสิ่งต่างๆ ที่พื้นบรรทุกด้านหนึ่งมีคานยาวประมาณ 3 เมตร ปลายของคานนี้เป็นไม้ดัดให้ปลายงอนขึ้นเป็น ที่สำหรับผูกติดกับแอกวัวเพื่อให้วัวลากเกวียนไป เกวียนใช้บรรทุกฟ่อนข้าวที่เกี่ยวข้องเสร็จแล้วมายัง ลานนวดข้าวเหมาะสำหรับลากบนพื้นดินแห้งๆ เท่านั้น

5) **ครกกระเดื่อง** เป็นท่อนไม้ทั้งต้นขนาดใหญ่ เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 60-80 เซนติเมตร สูง 50-70 เซนติเมตร ทรงกระบอก โดยชุดท่อนไม้นี้ให้เป็นแอ่งลึกลงไปประมาณ ครึ่งวงกลม เป็นที่สำหรับใส่ข้าวเปลือกเพื่อตำให้เป็นข้าวสาร เวลาจะตำข้าวจะต้องมีสากไม้ขนาด 15×70 เซนติเมตรเป็นท่อนทรงกระบอกปลายมน ตอนบนมีด้ามต่อออกไปเป็นมุมฉากกับตัวสาก ยาว 3.50 เมตร ด้ามไม้นี้จะต้องทำด้วยต้นไม้นขนาดเดียวกับตัวสาก แต่ปลายข้างหนึ่งจะฉากให้ แบนเหมาะแก่การใช้เท้าเหยียบ ในระหว่างด้ามสากนี้ตอนกึ่งกลางเจาะรูกลมไว้สำหรับใช้ไม้สอด ให้เป็นคานขวางด้านสาก คานนี้จะวางอยู่บนหัวคันเสา 2 คัน เพื่อเป็นที่รองรับตัวสากให้กระด้า ขึ้นกระดกกลงเมื่อให้ใช้เท้ากดด้ามสาก สากที่อยู่ตรงกลางครกจะถูกยกขึ้นยกกลงด้วยการกดด้ามสาก นี้เป็นการตำข้าวเปลือกให้แตกออกจนเป็นเมล็ดข้าวกลิ้งและข้าวสารตามลำดับ

6) **กระดิ่งพัดข้าว** เป็นภาชนะรูปกลมแบนลึกประมาณ 1.5 นิ้ว เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 80-100 เซนติเมตรสานด้วยไม้ไผ่จักเป็นเส้นตอก หลาวให้มุมแถบผิวของไม้ไผ่แล้วสานให้ขัดกันแน่นทึบเป็นผืนเดียวกัน ทำขอบเป็นทรงกลมสูงขึ้นมา 1.5 นิ้ว ผูกและถักด้วยหวายอย่างหนาแน่น กระดิ่งใช้สำหรับพัดข้าวให้เปลือกเมล็ดข้าวเปลือกออกไปหรือเรียกว่าแกลบแยกตัวออกไปจากเมล็ดข้าวสาร วิธีการพัดข้าว คือ จับขอบกระดิ่งแล้วโยนเมล็ดข้าวที่อยู่ในกระดิ่งสูงขึ้นไปเล็กน้อยเมื่อเมล็ดข้าวตกลงมาจะไล่สิ่งที่เป็นที่เบาทำให้กระจายออกไปจากกระดิ่ง ทำบ่อยๆจะเหลือแต่เมล็ดข้าวสารที่สะอาดได้

7) **ตะแกรง** เป็นภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ขัดกันเป็นตาสี่เหลี่ยมโปร่งละเอียดหรือหยาบแล้วแต่ต้องการที่จะแยกเอาวัสดุขนาดใดไว้ ถ้าต้องการร่อนเอาเมล็ดข้าวสารขนาดใหญ่ไว้ก็สานตาตะแกรงให้มีขนาดเล็กกว่าเมล็ดข้าวสาร ขนาดของตะแกรงกว้างประมาณ 75 เซนติเมตรเป็นรูปทรงกลมลึกประมาณ 2 นิ้ว ขอบตะแกรงทำด้วยไม้เนื้ออ่อนหลาวให้แบนผูกติดกับพื้นตะแกรงเป็นช่วงๆตะแกรงมีประโยชน์ใช้ร่อนเอารำและข้าวสารที่แตกละเอียดออกไป เป็นการแยกขนาดสิ่งที่จะร่อนออกจากกัน เพื่อคัดเลือกเอาเมล็ดข้าวสารที่ดีๆไว้ใช้หุงรับประทาน

8) **กระบุง** เป็นภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ทรงกระบอก ไม่มีขอบปาก ก้นสี่เหลี่ยม มุมของก้นแต่ละมุมจะใช้ผ้าหรือวัสดุที่คงทนติดกันไว้ไม่ให้มุมของกระบุงทะเลาะกระบุง ใช้ขนข้าวเปลือกหรือใส่ข้าวสารและสิ่งอื่นๆได้จีปาดะ มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 50 เซนติเมตรสูง ประมาณ 35-40 เซนติเมตร สานด้วยตอกแบบขึ้นรูปด้วยการขัดตอกเป็นลายสองไม่มีตอกเส้นยืน แตกต่างจากกระบุงของคนไทย

เครื่องใช้ในครัวเรือน

1) **ปานหรือพาน** เป็นภาชนะที่ใช้ใส่เครื่องเช่น ไข่ฝักร้อนและเทวดา ถ้าใช้เช่นฝักร้อนเรียกว่า ปานฝักร้อน ถ้าใช้เช่นไข่ในพิธีเรียกขวัญและพิธีแต่งงาน เรียกว่า ปานขวัญ ปานมีลักษณะเป็นถาดกลมมีขาเป็นขอบทึบตรงสูง คุณลักษณะภายนอกเป็นรูปทรงกระบอก ปานนี้มีลักษณะและหน้าที่เช่นเดียวกับโตกของชาวเหนือ ปานสานด้วยตอกไม้ไผ่ขัดกันเป็นตาหกเหลี่ยมโปร่งคล้ายตาชะลอม ความกว้างของพานประมาณ 70-80 ซม. สูงประมาณ 35-50 ซม. มีขอบทั้งด้านบนและด้านล่างของพาน

2) **ไ้** เป็นภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ มีลักษณะเป็นทรงกระบอก มีขอบทั้งตอนบนและตอนล่าง ที่ขอบด้านบนสานเป็นถาดหรือกระจาดปิดพื้นที่หน้าตัดทรงกระบอก มีลักษณะเป็นแอ่งไม้ลึกลง รูปทรงคล้ายกับพานหรือปานเพื่อน แต่ไ้สานเป็นลายขัดตาห้าเหลี่ยมทึบ เรียกว่า ตะแหลังย่อ บางทีก็สานเป็นลาย 2 และลายดอกแล้วทาสีให้เห็นดอกชัดเจนด้วยสีดำ ไ้มีประโยชน์สำหรับใส่เศษผ้า ค้าย และเครื่องเย็บปักถักร้อยของหญิง เพื่อทำการฝีมือประเภทที่ทำจากผ้า เช่น เย็บหมอน พูก เสื้อฮี ผ้าจีน กางเกงผู้ชาย เป็นต้น

3) **ขมุก** เป็นภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีฝาปิด ขนาดยาว 75 ซม. กว้าง 35 ซม. สูงประมาณ 40 ซม. สานแบบลายสองทั้งลูกเช่นเดียวกับลายสานของกระบุงขมุก มีประโยชน์สำหรับใส่ผ้าที่ทอเสร็จแล้วเป็นผืนหรือใส่เสื้อผ้าส่วนตัวก็ได้ ขมุกจะเก็บไว้บนเพดานบ้านโดยใช้ไม้ไผ่พาดกับชื่อบ้าน

4) **ซ้าหลอดหรือตะกร้าหลอด** หมายถึงตะกร้าสำหรับใส่หลอดค้ายเพื่อเตรียมไว้สำหรับทอผ้าเป็นของใช้ของหญิง สานด้วยดอกไม้ไผ่เส้นละเอียดมาก มีลักษณะเป็นรูปไข่ปากผ่ายก้นสอดมีหูสำหรับถือ ซ้าหลอดนี้เป็นงานฝีมือที่มักจะอวดกันว่าใครมีฝีมือดีกว่ากัน ผู้สานมักเป็นชายพ่อบ้านสานให้แม่บ้านใช้ ใส่หลอดค้ายเอาไปแขวนไว้ที่ที่ทอผ้าเวลาแม่บ้านจะทอผ้าใช้เอง นอกจากนี้ ซ้าหลอดยังนำมาใช้เป็นตะกร้าใส่หมากพลูอีกด้วย

5) **กะเหล็บ** เป็นภาชนะที่สานด้วยไม้ไผ่เส้นขนาดเล็ก ฝีมือประณีต เป็นของที่ผู้ชายจะแสดงฝีมือการจักสานอีกชิ้นที่สำคัญ เพราะตามประเพณีแล้วชายหนุ่มก่อนจะแต่งงานจะต้องสานกะเหล็บให้ได้เสียก่อนจึงจะมีครอบครัวได้ เพราะกะเหล็บเป็นเครื่องใช้ชิ้นหนึ่งที่เจ้าบ่าวจะต้องใช้สะพายบ่าตอนเข้าพิธีแต่งงานด้วย เป็นการอวดหญิงให้เห็นว่าตนเองนั้นมีความสามารถที่จะสร้างสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆได้ เหมาะที่จะเป็นผู้นำครอบครัวได้แล้ว กะเหล็บมีรูปทรงคล้ายตุ่มน้ำดินเผาแต่มีก้นสอบเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ปากกลม ถักด้วยหวายละเอียดอย่างงดงาม มีประโยชน์สำหรับใส่สิ่งของเครื่องใช้ประจำตัวเวลาเดินทาง

6) **งอบ** เป็นหมวกที่ชาวไทยทรงดำใช้กันแดดกันฝน สานด้วยดอกไม้ไผ่ทั้งลูกยาดด้วยชันเพื่อป้องกันมิให้น้ำฝนซึมเข้ามาภายใน รูปทรงเหมือนงอบที่สานด้วยไบลานของชาวไทยภาคกลาง การหลาวดอกสานงอบนี้จะต้องหลาวให้ปลายดอกเรียวเล็กลงทุกเส้นและเริ่มสานตั้งแต่

ตรงกลางกระหม่อมงอบออกมาข้างปีกงอบ ลายที่สานเป็นลายสองดิห่มทั้งลูก งอบนี้เป็นเครื่องใช้ของเจ้าป่าในพิธีแต่งงานจีนหนึ่งด้วยเช่นเดียวกับกะเหล็บ

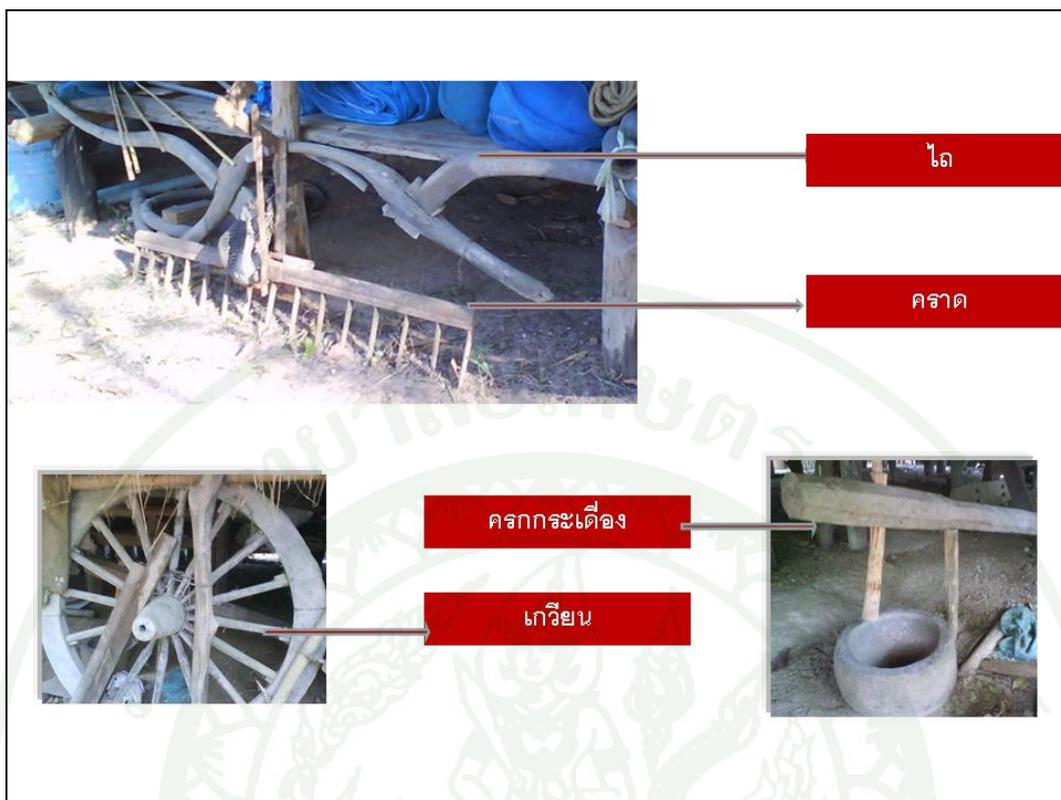
7) แอบข้าว เป็นภาชนะที่สานด้วยไม้ไผ่รูปทรงเหมือนตุ่มคอสูง มีฝาสวมครอบ มีฐานสี่เหลี่ยม มีสายสะพาย สายแบบลายสองดิห่ม ใช้สำหรับใส่ข้าวเหนียวที่นึ่งแล้วไว้สำหรับเป็นที่เก็บอาหารหิวไปรับประทานเวลาออกไปทำนาในตอนเช้าหรือเดินทางไปนอกบ้านไกลๆ แอบข้าวบางแบบทำด้วยไม้ทองหลางหรือไม้ต้นนุ่นขุดตากให้เป็นรูปคล้ายตุ่ม แต่มีฝาครอบ เรียกว่า ก่องข้าว เทคนิคชาวบ้านในเรื่องการทำภาชนะใส่ข้าวเหนียวนี้มีหลักการสำคัญอย่างหนึ่งคือ ทำอย่างไรจึงจะสร้างภาชนะให้รักษาความร้อนของข้าวเหนียวไว้ได้นานและไม่บูดเร็ว สิ่งที่ชาวบ้านแก้ปัญหาเรื่องดังกล่าว คือ สานแอบข้าวด้วยไม้ไผ่เป็นผนังสองชั้นเพื่อสร้างฉนวนให้เกิดขึ้นระหว่างผนังทั้งสองนั้น ถ้าเป็นแอบข้าวที่ขุดด้วยต้นไม้จะเลือกไม้ที่มีเนื้อไม้พรุน ทั้งนี้เพราะไอน้ำจากข้าวเหนียวร้อนๆจะถูกดูดซึมไปตามเนื้อไม้ได้ดี ไม่กลั่นตัวเป็นหยดน้ำทำให้ข้าวเหนียวแฉะและข้าวเหนียวจะแห้งไม่บูดเร็ว

ภาพที่ 16 แสดงเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวไทยทรงดำ

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านการเกษตรและครัวเรือน

ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่าภายในครัวเรือนของชาวไทยทรงดำนั้นยังมีเครื่องมือเครื่องใช้บางประเภทใช้อยู่ในชีวิตประจำวันอยู่บ้าง เช่น แอบข้าว ปานข้าว เป็นต้น แต่สำหรับเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับประกอบการเกษตรนั้นพบว่าไม่มีการใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว ยกเว้นแต่ใช้เพื่องานพิธีกรรมต่างๆเท่านั้น สำหรับสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการเกษตรและครัวเรือนนั้นเกิดจากการที่ชาวไทยทรงดำได้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพขึ้นภายในตำบลจากการทำการเกษตรเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่นๆ เช่น ลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น เนื่องจากพื้นที่ในการทำนาของตำบลหนองชุมพลต้องอาศัยน้ำฝนในการทำนาเป็นหลักยกเว้นบางหมู่บ้านที่อยู่ใกล้คลองชลประทาน ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่าในช่วงหลายปีที่ผ่านมาฝนไม่ตกตามฤดูกาล ทำให้ชาวไทยทรงดำภายในตำบลไม่สามารถทำนาได้อย่างเต็มที่ รายได้จากการทำนาลดน้อยลง ประกอบกับการที่จังหวัดเพชรบุรีถูกจัดตั้งให้เป็นเขตส่งเสริมการลงทุนเขต 3 ก่อให้เกิดการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมขึ้นในตำบลอย่างรวดเร็ว ทำให้มีชาวไทยทรงดำบางส่วนได้ขายพื้นที่น่านาเพื่อให้นายทุนสำหรับการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขึ้น เพราะได้เงินมากกว่าการลงทุนเพื่อทำนาหรือถึงแม้มีชาวไทยทรงดำบางหมู่บ้านที่ยังคงทำนาอยู่เพราะมีปริมาณน้ำที่ใช้ในการทำนาได้ แต่ได้มีการเปลี่ยนไปใช้เครื่องมือที่มีความทันสมัย ให้ผลที่รวดเร็วแทน เช่น รถตัด หรือ รถไถ เป็นต้น ซึ่งประหยัดทั้งแรงงานและเวลาในการทำ

ภาพที่ 17 เครื่องมือเครื่องใช้ของชาวไทยทรงดำที่พบภายในตำบล

ตารางที่ 5 สรุปรูปการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ของชาวไทยทรงดำในปัจจุบัน

เครื่องมือเครื่องใช้ชาวไทยทรงดำ	การใช้ในปัจจุบัน
- ไถ	ไม่ใช้
- คราด	ไม่ใช้
- ลั่ว (แทงดิน)	ไม่ใช้
- เกวียน	ไม่ใช้
- ครกกระเดื่อง	ไม่ใช้
- กระดังฝัดข้าว	ไม่ใช้
- ตะแกรง	ไม่ใช้
- กระบุง	ไม่ใช้
- ปาน	ใช้(ในพิธีกรรม)

ตารางที่ 5 (ต่อ)

เครื่องมือเครื่องใช้ชาวไทยทรงดำ	การใช้ในปัจจุบัน
- โส้	ไม่ใช้
- ขมุก	ไม่ใช้
- ซ้าหลอด	ไม่ใช้
- กะเหล็บ	ไม่ใช้
- แอบข้าว	ใช้

แนวทางต่อการสืบทอดวิถีชีวิตด้านการเกษตรและครัวเรือน

ชาวไทยทรงดำส่วนใหญ่จากที่ผู้วิจัยสังเกตพบว่า แม้ชาวไทยทรงดำส่วนใหญ่จะไม่ได้ใช้เครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้ในชีวิตประจำวันแล้ว แต่ยังคงมีการเก็บรักษาเครื่องมือเหล่านี้ไว้ ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของนางทราย อาจเอื้อม ที่กล่าวว่าแม้ปัจจุบันตนจะไม่ได้ใช้อุปกรณ์เหล่านี้แล้ว แต่ก็ยังคงจะรักษาต่อไปเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ และต้องการจะอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังที่สนใจได้ทำการสืบทอดต่อไป โดยหวังว่าจะได้เป็นประโยชน์ในแง่ของการศึกษาต่อผู้ที่สนใจต่อไป

สำหรับการอนุรักษ์วิถีชีวิตทางด้านการเกษตรและครัวเรือนทางภาครัฐและเอกชน ได้มีการจัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้ไว้ในศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำเขาย้อย เพื่อให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชาวไทยทรงดำต่อไป นอกจากนี้ในช่วงของประเพณีไทยทรงดำ ก็ยังได้มีการจัดนิทรรศการและแสดงผลงานเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้เพื่อให้ผู้สนใจได้มาชมอีกด้วย

ส่วนที่ 5 วิธีชีวิตทางด้านพิธีกรรม

ชาวไทยทรงดำมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต โดยสามารถจำแนกได้ดังนี้

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษ

1. พิธีขึ้นบ้านใหม่

ชาวไทยทรงดำให้ความสำคัญกับบ้านเรือนมาก นอกจากใช้เป็นที่อยู่อาศัยแล้วบนเรือนยังเป็นที่อยู่ของผีเรือนอีกด้วยเรียกว่ากะล่อหอง บ้านเรือนของชาวไทยทรงดำดั้งเดิมจะไม่ใช้ตะปู เพราะเชื่อว่าตะปูจะทำให้ผีเรือนไม่มาอยู่บนตัวบ้าน นอกจากกั้นห้องสำหรับผีเรือนแล้ว ส่วนอื่นๆ ไม่นิยมกั้นเป็นห้อง ในมุมห้องผีเรือนที่เป็นเสาเอกจะไว้สำหรับทำพิธีปาดตง ในห้องผีเรือนจะห้ามคนที่ถือผีอื่นเข้าเพราะจะทำให้เจ้าของเรือนเจ็บป่วย

การเลือกวันปลูกบ้าน เจ้าของบ้านจะต้องดูฤกษ์ให้ดี โดยเลือกวันที่ไม่เป็นอัปมงคล การเลือกวันดีเลือกจากมือเวตงซึ่งมี 10 วันตามปฏิทินไทยทรงดำ โดยไทยทรงดำจะเลือกวันเต่า ซึ่งเป็นวันที่ดีที่สุดเพราะเต่ามีอายุมันขาวยืนหรือวันฮวงเพราะเชื่อว่าจะทำการสิ่งใดก็ลุล่วงผ่านไป ด้วยดี

2. พิธีเชิญผีขึ้นเรือน

ในการทำพิธีเชิญผีขึ้นเรือนต้องเตรียมหมากพลู เหล้า ข้าวสาร ผู้ประกอบพิธีเป็นหมอเสนซึ่งจะแต่งตัวด้วยชุดสี มีผ้าโพกหัว สะพายย่าม ถือดาบ อีกมือถือเขียนหมาก ต่อจากนั้นเจ้าของบ้านและญาติพี่น้องช่วยกันนำฟูก ที่นอน หมอน มุ้ง เสื้อ หม้อ ข้าวสาร เป็นต้น แห่รอบบ้าน 3 รอบ ส่วนหมอเสนจะมีเงิน ลีว ขวาน เสื้อผ้า พอถึงบ้านใดจะมีคนคอยยืนต้อนรับก่อนขึ้นบ้าน หมอเสนจะถามว่ามีคนอยู่ไหมคนบนเรือนจะตอบว่ามี และถามต่อไปอีกว่าจะอยู่ดีกินดีไหม คนบนเรือนก็ตอบว่า ดี การซักถามของหมอเสนจะถามแต่สิ่งดีๆ ประมาณ 3-4 คำถามก็จะหยุดถามแล้วก็มาทำพิธีข่มขวงเป็นการพุดข่มผีร้าย คือ นางไม้ที่อาจสิงอยู่ในไม้ที่เอามาปลูกบ้านให้กลัวหนักกลับเข้าไป โดยหมอเสนจะยืนต่อคาถาตรงบันไดพอว่า

คาถาจบเจ้าของบ้านก็จะมารับศีรื้อไปอยู่ที่กะล่อหอง เมื่อหมอเสนขึ้นมานบนเรือนจะให้ตะปูลอกเสาเอกแล้วพูดว่า มั่น คง อยู่แล้วนำตุ้งเงินมาแขวนไว้ สามวันจึงปลดออก

นอกจากนี้บางบ้านยังทำพิธีหว่านทราย ซึ่งหมอที่ทำพิธีจะท่องคาถาหว่านทรายขึ้นไปบนบ้านใหม่เพื่อไล่ภูตผีปิศาจร้ายกาจต่างๆไม่ให้มาตามรบกวนและเป็นเพราะว่าในบ้านยังไม่ได้อาศัยทำให้ไม่รู้ว่ามีผีสาธอะไรมาอยู่ ซึ่งก่อนจะหว่านทรายต้องบริกรรมคาถาและระลึกถึงครูบาอาจารย์

สำหรับการย้ายบ้านไปอยู่ใหม่เจ้าของเรือนจะต้องบอกกล่าวเจ้าที่ ผีเรือนว่าจะไปอยู่ที่ใหม่แล้วจึงรื้อถอนบ้านเรือนได้แล้วขอให้คุ้มครอง โดยเช่นไหว้ด้วยสุรา เช่น ทำให้เจ็บป่วย ทะเลาะเบาะแว้ง อยู่ไม่มีความสุข ส่วนการปลูกเรือนใหม่ในที่เดิมของคณนั้น เจ้าของเรือนต้องสร้างที่อยู่ชั่วคราวสำหรับผีเรือน เมื่อปลูกเสร็จก็อัญเชิญผีเรือนขึ้นมาอยู่บนเรือนแล้วทำพิธีปาดตง

3. พิธีเสนกวัดไกวหรือเสนกวัดกาย

เป็นพิธีเสนปิดกวาดให้สิ่งชั่วร้ายออกไปจากเรือนคล้ายพิธีปิดรังควาน เป็นพิธีเสนเนื่องจากบ้านเรือนนั้นมีคนตายเกิดขึ้น เรือนนั้นจึงเป็นเรือนที่ไม่ดี เรียกว่าเฮือนฮ้าย (เรือนร้าย) เมื่อได้จัดการเผาศพผู้ตายไปแล้วก็ยังถือว่าเรือนนั้นเป็นเรือนร้ายอยู่ จึงจำเป็นต้องทำพิธีเสนปิดกวาดหลังจากเผาศพไปแล้ว 1 เดือน โดยเชิญแม่มดมาทำพิธีไล่สิ่งชั่วร้ายออกไปจากเรือนเพื่อให้เรือนนั้นบริสุทธิ์พ้นจากเคราะห์และจากทุกข์โศก

4. พิธีเสนปาดตง

ชาวไทยทรงดำแทบทุกครัวเรือนจะมีผีเรือนประจำบ้านและจะต้องทำพิธีนี้ เนื่องจากเป็นการปฏิบัติเพื่อระลึกถึงพ่อแม่และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เพื่อให้มีของกินเหมือนตอนที่มิชีวิตอยู่ คำว่า ปาดตง แปลว่า วางตั้งไว้ หมายความว่านำเครื่องเช่นไปให้ผีเรือนกินที่กะล่อหอง วันเช่นไหว้นี้เรียกว่า มือเวตง (มือแปลว่าวัน) มือเวตงจะมี 10 วันซึ่งนับตามปฏิทินไทยทรงดำคล้ายกับการนำวันเสนเรือน) วันปาดตงของแต่ละบ้านจะไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับสิ่งของบ้านนั้น (สิ่งเป็นเหมือนต้นตระกูลของชาวไทยทรงดำ ซึ่งมีทั้งหมด 8 ตระกูลหรือ 8 สิ่งซึ่งจะมีตระกูลหรือสิ่งของผู้ท้าว 1 สิ่งและสิ่งของผู้น้อยอีก 7 สิ่ง) โดยการปาดตงสำหรับผู้น้อยจะปาดตงทุกๆ 10 วันตามกำหนดวันของตระกูลหรือสิ่งตัวเอง (ตามปฏิทินจะมีกำหนดว่าตระกูลหรือสิ่งใดก็

จะต้องปาดตวงวันนั้นห้ามปาดตวงวันอื่นๆ) และสำหรับตระกูลหรือสิ่งของผู้ที่ว่าจะปาดตวงทุกๆ 5 วัน โดยสิ่งที้นำไปปาดตวงจะมีข้าวและกับข้าวใส่ถาดนำไปวางไว้ที่มุมห้องของผีเรือน อาหารที่ใช้ในการปาดตวงก็จะเป็นอาหารธรรมดาที่กินในชีวิตประจำวัน แต่จะต้องนำไปปาดตวงก่อนจึงจะสามารถกินอาหารนั้นได้และข้าวที่ใช้ในการปาดตวงต้องเป็นข้าวปากหม้อคล้ายกับการทำบุญตักบาตรของไทย)

5. พิธีปาดตวงข้าวใหม่

เป็นพิธีการเช่นไว้ผีบรรพบุรุษ โดยเมื่อเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วชาวไทยทรงดำ จะทำการปาดตวงข้าวใหม่ ซึ่งจะทำ 1 ปีต่อครั้ง จัดขึ้นราวเดือนอ้าย เดือนยี่ โดยเตรียมข้าวเฒ่า (ข้าวในนานามาแล้วแล้วดำ) หนึ่งข้าวเหนียว ข้าวฮางปางข้าวใหม่(ข้าวเปลือกที่เป็นข้าวเหนียวมานึ่ง แล้วนำมาตากแดดให้แห้งเมื่อดอกแดดแห้งแล้วก็เอาไปตำฟาดกลบออกเอาแต่เมล็ดข้าวเหนียวมานึ่งอีกครั้งหนึ่ง) ข้าวตะหลาย (เป็นเมล็ดข้าวเหนียวที่เกี่ยวข้องมาตากแล้วนำมาสีมาดำเป็นข้าวเหนียว) เป็นวัตถุดิบในการใช้ทำพิธี

พอถึงวันปาดตวงให้นำข้าวเฒ่าคลุกเคล้ากับมะพร้าวขูดพรมน้ำเกลือ ข้าวต้มมัด ขนมเทียน อ้อย กล้วย เผือก มันและผลไม้แล้วแต่จะหาได้และไก่ 1 ตัว สำหรับทำแกงใส่หน่อไม้ ซึ่งแกงไก่ใส่หน่อไม้จะขาดไม่ได้ นอกจากแกงหน่อไม้แล้วจะเป็นอะไรอีกก็ได้ เช่น ผักจู้บ ผักแว่น ผักบู่แจ่ว ปลาร้า เมื่อเตรียมเครื่องเรียบร้อยแล้วก็จะเริ่มพิธีปาดตวง

เครื่องเช่นที่เตรียมใส่สำหรับมีเหล้า 1 ขวด ขันหมาก ขันน้ำ ข้าวเหนียวใส่กลอง ข้าวเฒ่า ข้าวฮางใส่ถ้วยแล้วจัดสำหรับทั้งควาและหวานไปไว้ที่กะล่อหองวางไว้บนเสื่อที่ปูเตรียมเอาไว้ จากนั้นเจ้าของบ้านและเพื่อนบ้านก็จะเรียกให้ผีปู่ย่ามากิน โดยจะใช้ระยะเวลาประมาณครึ่งชั่วโมง หลังจากนั้นจึงเรียกญาติพี่น้องมากินปาดตวงข้าวใหม่

การทำปาดตวงข้าวใหม่มีนัยว่า หลังจากที่เก็บเกี่ยวข้าวได้กินข้าวใหม่แล้วจะต้องให้ผีเรือนมากินข้าวใหม่ก่อน เพื่อจะได้เป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว สมัยก่อนชาวไทยทรงดำทำนาจะทำพิธีปาดตวงข้าวใหม่ โดยเชิญญาติพี่น้องที่เป็นผีเดียวกันมาร่วมพิธีด้วย พิธีนี้เจ้าของบ้านจะเป็นผู้ทำพิธีและจะทำให้เสร็จภายในวันเดียว

6. พิธีเสนเรือน

คำว่าเสนเรือนเป็นการเซ่นหรือสังเวยต่อบรรพบุรุษ ซึ่งจะรวมถึงผู้ที่ตายไปแล้วและอยู่ในตระกูลหรือสิ่งเดียวกันซึ่งในแต่ละครอบครัวจะมีสมมุติชื่อคนในตระกูลที่ตายไปแล้ว เรียกว่า ปู่ผีเรือนเก็บไว้ทุกบ้าน โดยพิธีเสนเรือนนิยมทำ 2-3 ปีต่อครั้ง) เพื่อให้ผีบรรพบุรุษมารับเครื่องเซ่นเป็นการระลึกถึงบุญคุณผู้ที่ตายไปแล้วและเพื่อให้ปกป้องรักษาคุ้มครองครอบครัวให้ร่มเย็นเป็นสุข ซึ่งถ้าหากครอบครัวใดไม่ทำจะถือว่าเป็นสิ่งไม่ดี

การกำหนดวันจัดพิธีแต่ละบ้านจะไม่พร้อมกัน โดยดูจากการไถ่วันของชาวไทยทรงดำซึ่งจะต้องให้หมอเสนเป็นผู้เลือกวันในการทำพิธีให้ โดยเดือนที่ชาวไทยทรงดำนิยมเลือกเป็นทำพิธีเสนเรือนส่วนมากเป็นเดือนคู่

การทำพิธีเสนเรือน เมื่อครอบครัวใดจะทำพิธีในอีก 2-3 ปีข้างหน้าก็จะเลี้ยงหมูตัวผู้ไว้สำหรับทำพิธีกรรม สำหรับการเลือกวันในการเสนเรือนจะมีการปรึกษามอเสนเพื่อหาวันที่ทำพิธีโดยจะเลือกวันที่ดีหรือวันที่เป็นมงคลสำหรับบ้านนั้นๆ เมื่อใกล้วันทำพิธี เจ้าของบ้านต้องจัดหมากพลู บุหรี่ไปให้หมอเสน เรียกว่า ไปวานมอเพื่อเป็นการเชิญมอเสนไปทำพิธีเสนเรือน หากมอเสนยอมรับห่อหมากพลูนั้นจะเป็นการตอบรับว่าจะไปทำพิธีเสนเรือนให้ โดยมอเสนจะนำห่อหมากพลูไปบูชาครูก่อนจึงจะไปทำพิธีเสนเรือนได้

สำหรับการเลือกวันเสนเรือนมักจะไม่ว่างที่ผู้ที่มีผู้นับถือผีเดียวกันตายภายในปีที่ต้องทำพิธีเสนเรือน ก็จะต้องเลื่อนวันทำพิธีออกไปจนกระทั่งเดือนหน้า

เนื่องจากชาวไทยทรงดำเป็นลักษณะสังคมที่ศักดินา คือมีชนชั้นผู้ท้าว ซึ่งเป็นชนชั้นชาวไทยทรงดำซึ่งสืบเชื้อสายมาจากผู้ปกครอง และชนชั้นผู้น้อย ซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปก่อให้เกิดพิธีการเสนเรือนซึ่งแตกต่างกัน ลักษณะความแตกต่างของทั้งสองชนชั้นมีดังต่อไปนี้

การเส่นเรือนของผู้ทำว

- 1) หมอเส่นต้องสืบสกุลมาจากตระกูลคนผู้ทำว เรียกว่า หมอเส่นผู้ทำว
- 2) หมอเส่นต้องนุ่งกางเกงดำ สวมเสื้อผ้าฝ้ายแขนยาวสีแดง สวมกำไลมือ ถือพัด 2 ข้างสะพายดาบ
- 3) หมอเส่นจะนุ่งบนเกล้าอู๋เดี่ยวๆเรียกว่า ตั่งกำในกำวัน
- 4) หมอเส่นจะเช่นเหล้าก่อนเช่นอาหาร (อาหารส่วนใหญ่ทำมาจากเนื้อควาย)
- 5) หมอเส่นจะเช่นอาหารที่เป็นเครื่องเช่นทั้งห่อ เพราะอาหารทุกชนิดจะเอาจากปานเฟือนเช่นผีทีละคำ
- 6) การเลี้ยงอาหารหมอเส่นจะเลี้ยงเฉพาะมื่อกลางวัน
- 7) ระยะเวลาในการทำพิธีเส่นเรือนจะต้องทำให้เสร็จก่อนเที่ยงวัน

การเส่นของผีผู้น้อย

- 1) หมอเส่นต้องสืบสกุลมาจากตระกูลธรรมดา
- 2) หมอเส่นต้องแต่งกายด้วยชุดที่ได้ในชีวิตประจำวัน มีเสื้อฮักคลุมไหล่ ไม่ถือพัด
- 3) หมอเส่นจะนุ่งบนเสื้อทำพิธีในกะล่อหอง
- 4) หมอเส่นจะเช่นอาหารก่อนเช่นเหล้า (อาหารส่วนใหญ่ทำมาจากเนื้อหมู)

5) หมอเสนจะใช้ตะเกียบคีบอาหารอย่างละน้อยห่อด้วยใบตองเป็นห่อๆเรียกว่า ห่อหล่อวางไว้บนปานเพื่อน

6) การเลี้ยงอาหารหมอเสนจะเลี้ยงเฉพาะมือเช้าและมือกลางวัน

7) ระยะเวลาในการทำพิธีเสนเรือนตั้งแต่เข้าไปจนถึงบ่ายและเย็น

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับพิธีการเสนเรือนนั้น จะขอกล่าวเฉพาะพิธีเสนเรือนของผีผู้น้อย ซึ่งการทำพิธีเสนเรือนนั้นเจ้าของบ้านจะนำเสื้อผ้าของตนเองไปวางที่กะล่อหองและมีเครื่องเช่น ได้แก่ เหล้า 1 ขวด ขันน้ำ ขันหมาก เพื่อมาบอกกล่าวว่าจะฆ่าหมูในเวลา 24.00 น. หรือ 01.00 น.ของวันถัดไป สำหรับการฆ่าหมูนั้นจะฆ่าบริเวณด้านล่างของบ้านแล้วเอาเลือดหมูไว้ ต่อจากนั้นเอาหมูขึ้นบนบ้าน ลูกและหลานชาย 2 คนเป็นคนฆา โดยเอาเชือกผูกกับขาหมูแล้วใช้ไม้คานหามาเอาไปไว้ที่กะล่อหอง ลูกและหลานชายเป็นคนฆ่าหมู ซึ่งคนที่ชำนาญในการฆ่าหมูจะขึ้นไปช่วยด้วย การฆ่าหมูจะตัดหัวหมูออกก่อนเพื่อเก็บเอาไว้ทำพิธีเสนเรือนและตัดซี่โครงออก 2 ซ้าง เอากระดูกสันหลังตรงกลางไว้แล้วตัดข้อเท้าทั้งสี่ข้อและหางหมูมารวมไว้กับหัวหมูเพื่อทำพิธี จากนั้นนำสันหลังมาตัดไว้สองข้อติดกันเพื่อเอาไว้ทำพิธี ฆ่าหมูเนื้อตรงซี่โครงออกแล้วตัดข้อซี่โครง 2 ซี่ติดกันเก็บไว้รวมกับหัวหมู ข้อเท้า หางแล้วนำไปต้ม เนื้อที่ฆ่าหมูออกตัดให้เป็น 7 ชิ้นยาวตามขวางตัวหมูเนื้อ 7 ชิ้น เรียกว่า เจ็ดข้อเจ็ดเกี่ยว

ในตะกร้าเล็กๆ ที่หามาพร้อมกับหมูตอนขึ้นบ้านเขาจะใส่เครื่องในหมูทุกชิ้น โดยตัดเป็นชิ้นเล็กๆนำไปต้มแล้วสับรวมกับหน่อไม้ดอง พริก สำหรับไว้เช่น ส่วนใส่จะล้างให้สะอาดและตัดมาถักประมาณ 2 คีบ เพื่อนำมาทำเป็นไส้ล่อมเพื่อน ใส่ตรงกลาง เอาใบตองอีก 3 ใบปิดข้างบนหมูทั้ง 7 ชิ้น แล้วนำเอาข้าวห่อทั้ง 7 ห่อ หมากพลูที่เตรียมไว้ 7 คำ ตะเกียบทั้ง 7 คู่ หมูย่าง 7 ชิ้น จับข้อห่อ หมากพลู ตะเกียบมารวมกันวางไว้รอบๆปานเพื่อนเป็นระยะ 7 กอง วางบนใบตอง เรียกว่า 7 ถู (หรือตะเกียบ) ต่อจากนั้นลูกหลานหรือผู้ร่วมงานมีขนมหรือผลไม้ก็มาวาง

พอเช้าประมาณ 8.00 น. เตรียมจัดปานเพื่อนพร้อมทำข้าวห่อ 7 ห่อ จีบหมาก 7 คำ ใบตอง 7 ใบ ปานเพื่อนจะเอาใบตองรองข้างล่าง 4 ใบ เอาหมู 7 ชิ้นลงไปวางรอบเรียงเป็นวงกลม 7 ชิ้นแล้วเอาไส้ล่อมเพื่อนใส่ตรงกลางเพื่อนใส่ตรงกลาง เอาใบตองอีก 3 ใบปิดข้างบนหมูทั้ง 7 ชิ้น แล้วนำเอาข้าวห่อทั้ง 7 ห่อ หมากพลูที่เตรียมไว้ 7 คำ ตะเกียบทั้ง 7 คู่ หมูย่าง 7 ชิ้น จับข้อห่อ หมากพลู ตะเกียบมารวมกันวางไว้รอบๆปานเพื่อนเป็นระยะ 7 กอง วางบนใบตอง เรียกว่า 7 ถู (หรือตะเกียบ) ต่อจากนั้นลูกหลานหรือผู้ร่วมงานมีขนมหรือผลไม้ก็มาวาง

ลงไป รวมทั้งมีกล้วย อ้อย เผือก มันใส่ลงไป (ของที่ใส่ถ้านำมา 10 ชิ้นก็จะใส่ปานเพื่อน 7 ชิ้น แล้วอีก 3 ชิ้นจะใส่ในปานย่อย คือ ปานที่ใส่ของล้นเหลือจากปานเพื่อนใช้สำหรับเซ่นพ่อแม่แล้ว ของเหลือจะเป็นของเจ้าของบ้าน)

เครื่องในหมูที่ต้มแล้วเอามาสับใส่พริก หอม กระเทียม หน่อไม้ดอง โดยใช้ใบตอง วางบนปานเพื่อน 1 ใบ แล้วนำเครื่องในที่สับวางลงบนตรงกลางซึ่งวางทับขนม ผลไม้ เพื่อเอาไว้ เช่น ให้ผีเรือนกิน ขั้นตอนนี้เป็นอันเสร็จพิธีการแต่งปานเพื่อนจากนั้นลูกสะใภ้จะใส่ชุดสีส่วน ลูกหลานที่ยังไม่แต่งงานและที่เป็นสิ่งเดียวกันจะมาช่วยยกปานเพื่อน ขั้นตอนการยกปานเพื่อน ทุกคนจะยื่นล้อมปานเพื่อนแล้วใช้มือจับขอบปานเพื่อนส่วนอีกมือก็จับยกปานเพื่อน สำหรับคนอื่น ที่จับไม่ถึงจะจับเสื้อหรือตะแวน เพื่อเป็นการมอบให้บรรพบุรุษ การยกปานเพื่อนจะมี 3 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 ยกแค่สะเอว

ให้ทุกคนยื่นล้อมปานเพื่อนแล้วถามหมอเสนาว่ายกแค่นี้พอไหม หมอเสนาก็จะตอบว่า ไม่พอหรอก ถ้าจะดีต้องยกขึ้นอีกหน่อยถึงจะดีกว่านี้ช่วยกันหย่อนปานเพื่อนลงไป แต่ไม่ให้ถึงพื้น แล้วยกขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

ครั้งที่ 2 ยกแค่หน้าอก

ให้ถามหมอเสนาอีกครั้งว่ายกแค่นี้พอไหม หมอเสนาก็จะตอบว่าไม่พอหรอกถ้าจะดีต้อง ยกขึ้นอีกหน่อยถึงจะดีกว่านี้แล้วช่วยกันหย่อนปานเพื่อนลงไปแต่ไม่ให้ถึงพื้นแล้วยกอีกครั้งหนึ่ง

ครั้งที่ 3 ยกท่วมหัวแขนตึง

ถามหมอเสนาอีกครั้งว่ายกแค่นี้พอไหม หมอเสนาจะตอบว่าแค่นี้พอแล้ว ดีแล้ว จะทำ มาค้ำขึ้น

เมื่อยกเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ช่วยกันยกเข้ามามกล่อหองที่หมอเสนนั่งอยู่ จากนั้นจัดเตรียมขันหมาก ขันน้ำที่เตรียมไว้ก่อนจะนำหม้อออกมา แล้วเตรียมจัดชุดใหม่เหมือนกันเข้าไปวางไว้ เป็นอันเสร็จพิธียกพานเพื่อน ต่อจากนั้นก็หาข้าวมาให้หมอเสนเรียกว่า ปานงายหมอมิแกลงไก่ใส่หน่อไม้ดอง ซึ่งมีหัว ปีก ขา เครื่องใน จัดให้เหมือนกับตัวไก่ที่ยังไม่สับ โดยจะผูกเชือกรวมกันอยู่ในหม้อแกลงแล้วตัดออกมาทำพิธี โดยแกะเชือกออกมาแยกชิ้นส่วนออกจัดให้เหมือนตัวไก่แล้วจัดใส่ถาดไว้ตัดแกลงหน่อไม้ดอง 1 ถ้วย ข้าวสุก 2 ถ้วย มามอบให้หมอเสนกินเป็นข้าวเช้าและก็จัดสำรับไปให้หมอกินเพิ่มเติมเป็นการเติมสำรับ เมื่อจัดให้หมอเสนกินข้าวก็ต้องหาข้าวมาให้พี่น้องกิน

หลังจากกินข้าวแล้วหมอเสนจะทำพิธีเช่น โดยการเรียกชื่อของบรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว จะเริ่มเรียกจากชื่อพ่อแม่ก่อน เมื่อหมอเสนเรียกชื่อหนึ่งก็จะสืบทอดเครื่องเช่นหนึ่งครั้ง จากนั้นจะเรียกชื่อพี่ของแต่ละครอบครัว เมื่อเรียกครบทุกชื่อแล้วก็เป็อันเสร็จพิธี หลังเสร็จจากช่วงนี้ก็จัดหัวหมู ซ้อหมู หางหมู ซ้อสันหลังที่เตรียมไว้ออกมาจัดใส่พานข้าว โดยใช้ยอดตอง 1 ยอดรองสองชั้นและยกหัวหมูใส่และหางหมูวางให้ปลายหางชี้ไปทางปลายใบตอง เอากระดูกสันวางระหว่างหัวหมูและหางหมู เท้าหมูข้างหน้าแลข้างหลังวางไว้ข้างๆแลชี้โครง 2 ซ้อวางข้างๆเหมือนกันและจัดหมากพลูใส่จานวางตรงหัวหมูมีข้าวสุก 1 ถ้วย น้ำดื่มหมู 1 ถ้วย กล่องข้าว ขันน้ำ เหล้า 1 ขวด เมื่อจัดเสร็จแล้วก็ยกเข้าไปในห้องกลางบ้านเพื่อทำพิธี ข่าว่า ซึ่งแม่ครัวจะชูปหมูที่ต้มแล้วที่เป็นหมูที่เหลื่อมมาใส่หัวปลีหรือใบมะกอก จัดเตรียมขึ้นไปให้หมอที่เช่นผีเรือนเพื่อที่จะจัดทำพิธีนี้ซึ่งเป็นพิธีที่เชื่อว่าเราจะอยู่ดีกินดีแล้วก็ต้องให้เขากินบ้าง ซึ่งจะจัดพิธีนี้ที่ 3 แห่ง ได้แก่ เตาไฟ ประตู่ บันได

ชาวไทยทรงดำจะเรียกคนที่ไปเข้าร่วมพิธีนี้ว่า จีไฟไหข้าว ซึ่งพิธีนี้จะมีเครื่องเช่น ได้แก่ ข้าว 1 ก้อน หมูชูป 1 กองโดยใส่จานเดียวกัน คนที่ทำพิธีนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นหมอ เพราะพิธีนี้จะใช้คนที่พูดเป็นหรือคนที่รู้จักพูด เป็นผู้ทำพิธี เป็นพิธีเรียกให้มากินทั้ง 3 แม่ คือ แม่เตาไฟ แม่ประตู่ แม่บันได เนื่องจากว่าไทยทรงดำได้อาศัยทั้ง 3 สิ่งนี้ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขตลอดมา จึงคิดว่าแม่เตาไฟ แม่ประตู่และแม่บันได เป็นผู้ที่มีพระคุณจึงใช้คำว่าจีไฟไห

การทำพิธีจีไฟไหข้าวจะทำอยู่ข้างนอกส่วนชาวไทยทรงดำที่อยู่ในกระท่อหองและห้องกลางหมอข่าวว่า หมอที่ทำพิธีจีไฟไหข้าว จะเรียกคนที่อยู่ในตระกูลหรือสิ่งเดียวกันมากินเป็นการบอกข่าวว่าเสร็จเรียบร้อยแล้ว หมอเสนจะเรียกให้คนที่เช่นผีเดียวกันมารวมกันเพื่อทำพิธีที่

เรียกว่า กินเหล้าฟายเฮือน ที่กะล่อหอง โดยหมอเสนจะแยกแก้วซึ่งหมอนับความีคนที่เป็นผีเดียวกัน จำนวนคนที่อยู่ในพิธีหมจะเอาเหล้าที่เจ้าของบ้านเตรียมไว้โดยรินให้คนละ 1 แก้วทุกๆ คน หมอเสนจะเรียกชื่อบรรพบุรุษและบอกกล่าวว่ เมย (แปลว่ากิน) ลูกหลานทุกคนจะทำ 3 ครั้งและรินเหล้า 3 หน คนที่กินเหล้าจะเป็นลูกหลานพหมอเสนบอกให้เมย ลูกหลานก็ยกเหล้าค้่มเพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษเมื่อทำพิธีนี้เสร็จแล้ว 3 ครั้ง ลูกสาวที่แต่งงานไปแล้วซึ่งตอนนี้ไม่ได้เป็นผีเดียวกันก็ต้องมาฟายเฮือนให้พ่อแม่กิน โดยมีเหล้า 1 ขวด ขันหมาก ขันน้ำ เสื้อ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นเสื้อฮีแล้วส่งสิ่งของเหล่านี้ให้กับหมอเสนและบอกชื่อของตนเองแก่หมอเสนแล้ว หมอเสนจะบอกชื่อของลูกสาวคนนี้และบอกผีเรื่อนว่าลูกสาวคนนี้อาเหล้ามาฟายเฮือนให้กิน หมอเสนจะรินเหล้าโดยให้คนเป็นผีเดียวกันที่เป็นเจ้าของบ้านกินเหล้าฟายเฮือนและทุกคนที่อยู่ในห้องกินเหล้าฟายเฮือนอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นหมอเสนจะส่งแก้วให้ลูกสาวและเจ้าของบ้านจะนำเหล้ามาให้หมออีก 1 ขวด เพื่อเป็นการตอบแทนลูกสาวซึ่งหมอเสนจะรินเหล้าให้ลูกสาวและบอกกล่าวแก่ผีเรื่อนแล้ว ก็บอกให้ลูกสาวเมยลูกสาวก็จะยกเหล้าค้่ม

เสร็จจากนี้ก็กูเผื่อน คือ เก็บของในปานเผื่อนออก ซึ่งก่อนจะเก็บเผื่อนออก ฝ่ายเจ้าของบ้านจะเตรียมกระบุงมาใส่ของใส่หมอเสนแล้วจะเก็บขนมในปานเผื่อนที่มี 7 ถู ให้หมอบไป 3 ถู ส่วนที่เหลือ 4 ถู ก็เก็บมาแจกจ่ายให้พี่น้องกิน ยกเอาของที่เหลือในปานเผื่อนรวมทั้งหมู 7 ชิ้นด้วยใส่ในกระบุงที่เตรียมไว้แล้วเอาขนม 3 ถู ให้หมอเสน เอาเหล้าใส่ในกระบุง 1 ขวด หมากพลูไปมอบให้หมอเป็นการเสร็จพิธีเสนเรื่อน

พิธีกรรมเกี่ยวกับผีมด

1. พิธีเสนกินปาง

เสนกินปางหรือเสนอานปาง เป็นพิธีกรรมที่เช่นถวาศครูบาอาจารย์ของมด ในระบบความเชื่อของไทยซึ่งมีผู้ชำนาญพิเศษ (Specialist) ทางศาสนาอีกประเภทหนึ่งเรียกว่า มด หรือ Sorceror เทียบได้กับหมอผี ตามคติของไทยซึ่งต่างกับหมอ หรือ Priest ในกรณีหมอเสนดังได้กล่าวมาแล้วในพิธีเสนเรื่อน ในแง่ที่ว่า มด เป็นผู้ทำพิธีกรรมเกี่ยวกับการป้ดรังควาน สะเดาะเคราะห์และรักษาโรค รวมทั้งต่ออายุทำนองหมอผีของไทย ตามปกติการเป็นมดจะสืบสายเลือดกันภายในตระกูลแต่มีบางกรณีที่มีการสืบต่อการเป็นมดยุคดลงหมายถึงไม่มีใครในตระกูลนั้นสืบต่อการเป็นมด กรณีที่ไม่มีใครสืบต่อการเป็นมดนี้เองเป็นที่มาของเสนอานปาง หรือการเช่นถวาศครู

บาอาจารย์ของมด หรือการเช่นผีมด (เรณู เหมือนจันทร์เชย, 2542 อ้างถึง สุมิตร ปิติพัฒน์ และคณะ, 2521)

มดอาจแบ่งเป็นสองประเภทคือ มดลาวและมดไท มดลาวนั้นเวลาประกอบพิธีต้องมีการเป่าปี่ประกอบด้วย ดังนั้นมดลาวทุกคนจะต้องเป่าปี่เป็น แม้ว่าในการทำพิธีจะไม่ได้เป่าปี่เอง โดยมีคนช่วยเป่า โดยมดลาวเป็นผู้จับปี่และปิดเปิดรูของปี่เพื่อให้เสียงที่ออกมาเป็นเพลงที่ต้องการ พร้อมทั้งคนอื่นๆที่ถือปี่เป่าเอง ส่วนมดไทนั้นเวลาประกอบพิธีไม่ต้องมีการเป่าปี่ประกอบ ดังนั้นพิธีที่ประกอบโดยมดเป่าปี่หรือมดลาวจึงใหญ่กว่าพิธีที่ประกอบโดยมดไท ข้อที่นำสังเกตก็คือปี่ของไทยทรงดำมีลักษณะเหมือนขลุ่ยของคนไทยแต่ไม่เหมือนปี่ของไทย การที่เรียกมดลาวต้องเป่าปี่นั้นเนื่องมาจากมดลาวจะใช้การเป่าปี่ประกอบการทำพิธี โดยมดลาวต้องเป่าปี่และมีปี่ประจำตัวด้วย (สุมิตร ปิติพัฒน์ และคณะ, 2521 อ้างใน เรณู เหมือนจันทร์เชย, 2542)

บ้านที่ทำพิธีเสนอกินปางต้องบอกมดโดยนำหมากพลู เสื่อไปขึ้นบ้านแม่มดแล้วนัดวันเสน ซึ่งก่อนทำเสนกินปางต้องบอกกล่าวหิ้งมด หิ้งมนต์ ผีเรือน เจ้าที่เจ้าทาง รวมทั้งสิ่งที่มีนัยสำคัญในบ้าน การจัดเตรียมพิธีต้องตกแต่งหิ้งด้วยผ้าไหมสีขาว สีแดงทาบติดกัน ผ้าไหมสีแดงมีขนาดเล็กกว่าผ้าไหมสีขาวจะทาบอยู่ข้างบน ผ้าทั้งสองพาดอยู่หน้าหิ้ง ไทยทรงดำได้ประดิษฐ์ของเล็กๆ บนหิ้ง เช่น หอยา ดอกไม้ ดอกมอญ เป็นต้น ส่วนหน้าหิ้งจะตั้งลำไม้ไผ่สูงจรดเพดาน เรียกว่า เสาตั้ง กลางเสามีร่มสีขาว สีแดง 2 คัน เป็นร่มที่ทำขึ้นเองสำหรับให้ผีมนต์ร้ายรำ โดยผูกติดไว้กับเสาและผูกใบมะละกอห่อหุ้มไว้รอบเสา โคนเสามีไหเหล้าตั้งอยู่ ซึ่งบรรจุเหล้าแอลกอฮอล์

เครื่องบูชาหมอพิธีประกอบด้วย ข้าวเปลือก 1 กระบุง ข้าวสาร 1 ชาม วางไว้บนข้าวเปลือกและไข่ 1 ฟองวางไว้บนข้าวสาร เอาเทียนไขปักและด้ายดิบวางล้อมและมีกะลามะพร้าวใส่น้ำมันเป็นไส้ตะเกียงสำหรับส่องทางให้ผีมนต์ลงมา นอกจากนี้มีเครื่องเช่นในปานเสนและห่อผ้าเรียกว่า ถุงเสื่อ เพื่อเสี่ยงทายอนาคตเจ้าของบ้านและครอบครัวเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บการทำมาหากิน

การประกอบพิธีเสนอกินปางจะต้องเป่าปี่ประโคมทุกขั้นตอนเนื่องจากผีมนต์เป็นเทวดาคนธรรมดาเมื่อตายไปจะเป็นผีแต่หมอพิธีเมื่อตายจะเป็นเทวดา พิธีเริ่มจากหมอพิธีทำพิธีบูชาครูด้วยเครื่องบูชาและทำพิธีบอกกล่าวแค้นให้ช่วยตามหาขวัญของผีมนต์ให้มารับเครื่องเช่น ได้หรือไม่

หมอปิธีจะมีหมอสะเป็นหมอผู้ช่วย มีการเลี้ยงทายเป็นข้าวสาร โดยนำไปใส่ลงในฝามือแล้วหยิบข้าวสารวางบนไข่ด้านแหลม ถ้าแฉกไม่ตกลงก็ต้องเลี้ยงทายเป็นอีกครั้งเมื่อแฉกตกลงตามฝามือมารับเครื่องเช่นได้ก็เป่าเป่าประโคมเป็นการแสดงความยินดี การถวายเครื่องเช่นฝามือต้องมีการร้องรำไปด้วย หมอปิธีจะเชิญฝามือมาประทับตนเองแต่งตัวอย่างสวยงามเอาสายสิญจน์เกี่ยวหัวแล้วทับด้วยผ้าตกแต่งเป็นลวดลายสวยงาม คล้ายหมวก จุดเทียนถือไว้มือซ้ายส่วนมือขวาถือวิลุขึ้นรำตามจังหวะเสียงกระแทกกระบอกไม้ไผ่กับไม้กระดานที่เป็นพื้น โดยมีญาติตระกูลเดียวกันกับเจ้าของบ้าน 5 คนยืนกระแทกเป็นจังหวะ ส่วนอีกคนใช้ไม้เคาะจังหวะบนถาดที่วางคว่ำบนปากโอ่ง หมอปิธีจะฟังจังหวะการกระแทกเมื่อผิดจังหวะ หมอปิธีเดินไปตักน้ำในกระป๋องที่เตรียมไว้สาธิตไปที่ผู้กระแทกนั้น เป็นที่สนุกสนานของผู้มาร่วมพิธีเมื่อหมอปิธีรำรอบเสา 3 รอบแล้ว หมอสะได้จัดเครื่องเช่นให้ฝามือในร่างของหมอปิธีกิน เสร็จแล้วหมอปิธีลุกขึ้นรำอีกครั้งตามด้วยเจ้าของบ้านพร้อมกับญาติ จากนั้นหมอปิธีจะกล่าวเชิญฝามือให้กลับที่เดิมและเลี้ยงอาหารหมอปิธีผู้มาร่วมงาน

พิธีเสนกินปางจะทำต่อจากพิธีเสนเรือน โดยผู้ทำพิธีคือ มด และมีหมอสะกับคนเป่าปี่ ส่วนพิธีเสนเรือนมี หมอเสน เป็นผู้ทำพิธี พิธีเสนกินปางกับพิธีเสนเรือนมีวัตถุประสงค์เหมือนกันคือ พิธีเสนเรือนเป็นการเช่นบรรพบุรุษ ส่วนพิธีเสนกินปางเป็นการเช่นบรรพบุรุษที่เป็นผีผด

2. พิธีเสนหับผด

เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อรับผีผด เนื่องจากผีผดมาอาศัยอยู่ด้วยอันเป็นสาเหตุให้คนในบ้านเจ็บป่วย รักษาอย่างไรไม่หายต้องไปหาหมอเอ็งคว่าเจ็บป่วยด้วยสาเหตุใด ถ้าหมอเอ็งควแล้วบอกว่าถูกผีผดกระทำเพราะว่าต้องการมาอยู่ด้วย ดังนั้นต้องให้ผู้ป่วยทำพิธีรับผีผด บ้านใดที่ทำพิธีรับผีผดจะต้องทำหิ้งให้ผีผด ทำเป็นกะบะไม้สี่เหลี่ยมขนาดกว้าง ยาว 1 ศอก ไว้ตรงหัวนอนของผู้ป่วย ไม่นำหิ้งผีผดนี้ไปไว้ในกะล่อหองเพราะเป็นคนละผีกัน หิ้งผีผดไม่ต้องทำพิธีปิดตงเหมือนกับผีเรือนที่กะล่อหอง

เมื่อตั้งหิ้งแล้วต้องเชิญผีผดมาอยู่บนหิ้งโดยทำพิธีเช่นเกล้า หมากพลู เป็นต้น ชาวไทยทรงดำเชื่อว่าผีผดเป็นผีครุถ้าบ้านใดรับผีผดแล้วก็สามารถฝึกฝนการเป็นหมอมดเพื่อประกอบพิธีกรรมต่างๆได้ เท่ากับว่าเป็นผู้สืบเชื้อสายมดต่อไป ซึ่งจะนำอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆของมดไว้บนหิ้ง เช่น เครื่องแต่งตัวของมดในการทำพิธี พัด ปี่ เป็นต้น ก่อนไป

ทำพิธีต้องเช่นไหว้ผีผดหรือผีครูก่อนทุกครั้ง พิธีกรรมนี้จะทำภายในวันเดียวและห้ามทำในเดือน 3 เดือน 9 เดือน 10 และเดือน 11 สำหรับหมอผู้ประกอบพิธีจะเป็นหมอเสนผู้ชาย

3. พิธีเสนตัว

พิธีนี้ขึ้นเมื่อผู้ป่วยเจ็บป่วยมานานรักษาอย่างไรก็ไม่หายจึงไปหาหมอเอื้องให้ช่วยดูว่าเจ็บป่วยเพราะอะไร ถ้าหมอเอื้องดูแล้วบอกว่ามีเคราะห์ต้องทำพิธีแก้เคราะห์และต่อเงาหัวญาติจะนำเสื้อผ้าผู้ป่วยไปขึ้นไว้กับหมอเสนจนกว่าจะถึงวันทำพิธี ในระหว่างขึ้นเสื้อผ้ากับหมอเสนญาติผู้ป่วยต้องนำข้าวสาร หมาก พลุไปให้หมอเสนอาจเป็นอาทิตย์ละครั้งสัปดาห์ครั้งหรือมากกว่านั้นจนกระทั่งถึงวันทำพิธี การกำหนดวันทำพิธีต้องดูวันแบบไทยทรงดำ ไม่เป็นวันตายของพ่อแม่ ในพิธีญาติพี่น้องจะมาร่วมพิธีด้วย โดยในตอนเช้ามีการจัดปานเสนและเครื่องเช่น

เครื่องเช่นที่ใช้ในพิธี

ปานเสน มีไก่ 4 ตัว หัวหมู 1 หัว อ้อย ขนม ผลไม้

ปานขึ้นเสื้อผ้า มีเสื้อผ้าทั้งของไทยและไทยทรงดำ เช่น เสื้อฮี เสื้อก้อม ผ้าถุงลายแดงไหม และสายเมิงสายพาน ไหม 2 เส้น ผูกข้าวใส่ 2 ก้อน แต่ละเส้นผูกติดกับเปลาะแขนวางลงบนปานแม่บัวแม่นางและชามเรียกว่า ปานแม่บัวแม่นาง จะปั้นรูปคนใส่เป็นสัญลักษณ์แทนแม่นางและมีเงิน 1 บาท มีไก่ 1 ตัว พร้อมทั้งมีหอยขาว 1 วาวางลงบนผ้าขาวของคนที่จะเสน นอกจากนี้มีงานขันหมากวางลงบนเสื้อผ้า มีหมากพลุ หัวผม ทองและเครื่องแต่งตัว เช่น น้ำมันใส่ผม โลชั่นวางอยู่นอกงานขันหมาก ปานขึ้นเสื้อผ้าใส่อันเดียวไม่พอก็จะมาใส่อีกอันได้รวมเป็น 2 อัน

ปานขวัญ มี 2 ชนิด คือ ปานขวัญไก่ ใช้สำหรับคนที่มีลูกแล้ว แต่ลูกยังไม่แต่งงานอีกชนิด คือ ปานขวัญหัวหมูใช้สำหรับคนที่มีลูกและลูกก็มีครอบครัวแล้ว ไก่ 1 ตัวจะห่อด้วยใบตอง ขนม ผลไม้และมีฝามนต์ขันที่ปักปานขวัญซึ่งจะเป็นผ้าขาว

ปานเกาะกวาง ซึ่งเป็นภาชนะชนิดหนึ่ง มีเทียน กระจดองเต่า คูนพิน 1 อัน หมู 1 ชิ้น ข้าวต้มมัด ขนม เหล้าขันหมาก มีหมากพลุ ปลอกแขน ขันน้ำ ข้าวสาร ข้าวเปลือก ห่อเสื้อผ้า ลูกหลานของคนที่จะเสน เรียกว่า โห้มะแตง สำหรับให้ปู่ ยา ตา ยาย กระจดองขันน้ำหมาก

นำใบตองมาวางลงบนถาดแล้วหีบหมากพลู ข้าวเปลือกมากองลงบนใบตองเป็นคำๆและมีตัววาง คือ ดินเหนียวปั้นเป็นรูปไข่แล้วใช้ชนไก่ปักมีเงินใส่ นอกจากนี้มี เมาะม้า คือ ผ้าที่ทำเป็นซ้างม้า สำหรับกินข้าวเปลือก 3 กอง ข้าวสาร 4 กองโดยที่ข้าวเปลือกและข้าวสารจะไม่กองปนกัน เรียกว่า เชือกซ้างเชือกม้า และมีถุงใส่เงินมัดกับเชือกแล้วเชือกผูกติดกับขาไก่ได้

ปานเมื่อหน่วยเมื่อแนบ มีฝ้ายเจ็ดในไหมเจ็ดหลอด โดยจะพันไหมและฝ้ายกับต้นอ้อแล้วปักรอบๆ ข้าวสารแล้วมีไข่ไก่ปักตรงกลาง 3 ฟอง มีเงินใส่ระหว่างช่องไข่ ไข่ 1 ฟองแทนเงิน 1 บาท เสร็จแล้วมีไหมครอบไข่

ลักเบอ แทนหลักบ้านหลักเมือง มีเครื่องเช่น คือ ข้าวสารใส่ลงบนชาม ต้นอ้อ 2 ต้นปักแล้วมีไหมผูกใส่หลัก

ซ่าไก่ได้ มีไก่ ขนมห ล้วย อ้อย ผลไม้ โรคภัยไข้เจ็บจะใส่ในตะกร้าแล้วคนเจ็บไปให้เขาไป หลังทำพิธีเสร็จเรียบร้อยแล้วของที่ใส่ในซ่าไก่ได้ก็จะยกให้แม่ผดไป

การแห้วขวัญ

เพื่อเอาขวัญไปให้เจ้าเสื้อ (ผู้ที่เอาเสื้อไปขึ้นกับแม่ผดแล้วแม่ผดมาเสนตัวให้) จะทำหลังจากช่วง 16.00 น. เนื่องจากตะวันยังไม่ตกดิน ถ้าตะวันตกดินแล้วขวัญจะกระเจิง มีลูกตาเป็นผู้นำขบวน ในขบวนมีหาบ 4 หาบ คือ หาบหมู หาบไก่ เหล้า ซึ่งคนที่หาบจะต้องเป็นคู่เมียกันหรือถ้าหากันไม่ครบคู่ เช่น สามีมาแต่ภรรยาไม่มาก็หาผู้หญิงแทน ถ้าภรรยาไม่มาก็หาผู้ชายแทน ถ้าไม่มีสามี ภรรยาก็สามารถจัดผู้หญิงทั้งคู่ได้ ลูกตาจะหาบหัวหมู 1 หัว ไม่ว่าจะป็นพี่ชายหรือน้องชาย ส่วนหญิงสาวจะหาบไก่ซึ่งจะใช้คนละตัว

การแห้วขวัญจะแห้วรอบบ้าน 3 รอบ ถ้ามีบริเวณบ้านไม่กว้างก็จะแห้วไปกลับผ่านหน้าบ้าน 3 รอบ ในระหว่างแห้วขวัญจะมีกลองยาว ชาวไทยทรงดำรำเป็นการต้อนรับขวัญ ในสมัยก่อนเมื่อเจ้าเสื้ออายุไม่ถึง 70 ปี จะไม่แห้วขวัญ แต่ปัจจุบันอายุ 60 ปี ก็แห้วขวัญได้แล้ว

ลูกจาดสำหรับหัวหมูขึ้นไป ปลุกอ้อยเมืองบน เป็นเมืองที่สูงไม่ปลุกบนดิน อายุ 70-80 ปี ปลุกอ้อยเมืองล่าง เป็นเมืองที่ต่ำ คือ ปลุกบนดิน ก่อนจะปลุกต้องแห่ต้นกล้วยรอบบ้านโดยต้นกล้วยจะอยู่ในซ้าไก่ไก่ การปลุกกล้วยเมืองบน แม่ผมหจะเอาไป ถ้าปลุกบนดินจะต้องเสี่ยงทายว่าต้นกล้วยจะงามหรือไม่

การเรียกขวัญขึ้นบ้าน

หลังจากแห่ขวัญมาแล้วก่อนขึ้นบันไดต้องเรียกขวัญขึ้นบ้าน ซึ่งก่อนเรียกขวัญขึ้นบ้านต้องนำหาบแข่งมาทำพิธี คนจะหาบแข่งมาวางบนเสื่อที่เตรียมไว้ ซึ่งหาบแข่งที่ใช้มี 4 เ่ง มีหัวหมู 1 เ่ง ไก่ 3 เ่ง ขนมหั่วต้มมัด ขนมหเทียน ผลไม้ และมีเงินปึกที่หาบแข่งจะปักที่บาทก็ได้เพื่อแทนขวัญของคนที่ทำพิธีและมีผ้าดำล้อมรอบแข่งทั้ง 4 ใบ เพื่อไม่ให้ขวัญเศร้าหมอง ก่อนขึ้นบันไดจะเรียกขวัญให้กินน้ำกินท่า ขันหมากจะมีถ้วยข้าว เหล้าและขันน้ำ

เมื่อวางแข่งทั้ง 4 ใบเรียบร้อย หมอมดเริ่มทำพิธี ซึ่งตอนที่หมอมดทำพิธีจะมีไทยโซ่งโห้รับเพื่อความสนุกสนานและดีใจ พอทำพิธีเสร็จเอาผ้าดำออกแล้วหาบแข่งขึ้นบ้าน โดยให้หัวเมียหาบ 1 หาบ เป็นเคล็ดลับว่าทำสิ่งใดจะได้สุขสบาย แต่ถ้าไม่ใช่หัวเมียกันก็จะใช้คนอื่น เช่น ในกรณีหัวเมียอยู่ ไม่ว่าจะใช้แทนกัน

เมื่อขึ้นบ้านลูกหลานจะวงเชือกให้ผู้เสนนั่งต่อหน้าแม่ผมห ต่อจากผู้เสนแล้วก็เป็นลูกหลานซึ่งเป็นลูกเขย ลูกสะใภ้แต่งชุดสี หลังจากตั้งเชือกเสร็จก็ร่าวง ส่วนผู้ที่อยู่ข้างล่างก็ร่าวงและร้องเพลงเพื่อความสนุกสนาน

การต่อเงาหัว

เตรียมผ้าแพรสีแดง สีขาว ยาว 1 วา สำหรับบังตะวัน (ความร้อน) เวลาต่อเงาหัวเพื่อแก้เคล็ดเงาหัวไม่มี ก็ต่อให้โดยแม่ผมหจะเสี่ยงด้วยไม้มอ ถ้าเสี่ยงได้คู่ก็แปลว่าต่อเงาหัวได้ แม่ผมหทำพิธีแยกไม้กันนับว่าได้ไม้จำนวนคู่หรือคี่ ถ้าได้จำนวนคู่ถือว่าดีถ้าได้จำนวนคี่ถือว่าไม่ดี เมื่อจะทำพิธีเสี่ยงคนที่ไปเฝ้าเสนและลูกก็จะช่วยกันใช้ผ้าแพรบังตะวัน เรียกว่า บังตะวัน ตาเวน แต่ต้องระวังไม่ให้ผ้าถูกเจ้าเสื่อเพราะเชื่อว่าไม่ดี ส่วนลูกหลานจะเอาเงินเสียบหมวกต่ออายุ (ใช้เงินแทนการต่ออายุ) จากนั้นนำถั่วลิสง ๓ น้ำตักใส่ถ้วย ลูกและหลานจะจับตัวเจ้าเสื่อเพื่อไม่ให้ขวัญ

กระเจิง คนที่จับข้างหลังก็แต่น้ำมันในถ้วยทารอบๆคอ เรียกว่า เอามาจอดคอ คือ เป็นการรักษาด้วยน้ำมันเหมือนกับแขน ขาที่หักก็จะทาน้ำมัน เมื่อต่อได้แล้ว แม่แมคก็ให้อาฝ้าแพรวาและหมวกออก จะต่อหลายครั้งจนกว่าเสร็จพิธี บางคนยากต้องต่อประมาณ 7-8 ครั้ง หรือบางคนที่ต้องง่ายก็จะประมาณ 3-4 ครั้ง การต่อยากหรือง่ายขึ้นนั้นสังเกตจากการเลี้ยงไม้มอของแม่แมค หลังจากเสร็จพิธีทำพิธีตัดขอบกระโล้ง (กระดิ่ง) ก่อนตัดขอบกระโล้งจะทำการจูงเชือกวัว เชือกควาย ที่ใส่ในซ้าไก่ไก่ เป็นเชือกเส้นยาวที่ลูกหลานช่วยกันดึง 1 ครั้งพร้อมทั้งให้อาชาย 3 ครั้งคล้ายกับการแห่ จากนั้นจึงเริ่มทำพิธีตัดขอบกระโล้ง

พิธีตัดขอบกระโล้ง (กระดิ่ง)

การตัดขอบกระดิ่ง แม่แมคจะให้ลูกตา มาตัดขอบกระดิ่งโดยใช้ไม้ไผ่เหลาแบนขนาด 1 เซนติเมตร จับปลายทั้งสองด้านมาทำเป็นวงกลมแล้วเอาขอบไม้วงกลม ทำด้วยไม้ไผ่ครอบลงใส่ตัวเจ้าเสื้อ ซึ่งเจ้าเสื้อจะนั่งอยู่โดยจะไม่ถูกกับไม้เพราะเชื่อว่าจะทำให้พัวพันอยู่กับเจ้าเสื้อแก่ไม่ตกและจะทำการแปลงขวัญไม่ได้ถ้าทำไปคนที่เข้าพิธีจะไม่สบาย ไม่ดีในวันข้างหน้าซ้าไก่ไก่ก็ห้ามถูกเพราะเชื่อว่าถ้าถูกคล้ายกับหวงของไม่ให้บรรพบุรุษได้ถอนเอามา ปานเสื้อฝ้ามอบให้ปู่ย่า ตา ยาย

ตอนทำพิธีลูกตาจะนั่งตรงหน้าเจ้าเสื้อ ลูกตาที่ห้ามหัวหมูจะเอามีดมา 1 เล่ม เขียง 1 อัน ลูกตาจะเอาไม้วางบนเขียง ส่วนข้างหลังลูกตาจะมีคนคอยจับไม้เพื่อไม่ให้ถูกเจ้าเสื้อ ลูกตาจะฟันไม้ครั้งเดียวไม่ฟันเกินสองครั้งไม่ขาด เชื่อว่าวันข้างหน้าต้องแก่เคล็ด ซึ่งจะไปแก่เคล็ดกับพระหรือต่ออายุ เมื่อตัดไม้แล้วคนที่นั่งอยู่ข้างหลังจะเอาไม้ที่ขาดรวมกันแล้วนำไม้มาวางในซ้าไก่ไก่ เจ้าเสื้อจะอยู่ในวงครอบแสดงว่ามีเคราะห์เมื่อตัดแล้วจะหลุดจากวงครอบ หลังจากเอาไม้ไผ่ที่ตัดใส่ในซ้าไก่ไก่แล้วคนเฒ่าคนแก่ที่ไปเฝ้าเสนจะไปยืนอยู่ที่หาบ พอตัดขอบกระดิ่งแล้วคนเฒ่าคนแก่จะดึงแขนเจ้าเสื้อ แล้วพูดว่า กลับมาบ้านเรา หายเจ็บหายไข้ กลับมาแล้วก็ให้อายุมันขวัญขึ้น

หากนั้นเตรียมแปลงขวัญโดยลูกตา มีก็คนที่นำหัวหมูมา 1 หัว ส่วนหญิงสาว 1 คน ต่อไก่ 1 ตัว หญิงสาวถ้าไม่ใช่ผีเดียวกันก็รวมกันไม่ได้เชื่อว่าไม่ดี ถ้าไม่มีไก่จะใช้เหล้าและเงินใส่แทนไก่เป็นการแก้เคล็ดว่าได้ทำให้แล้ว หลังจากแปลงขวัญแม่แมคจะผูกแขนให้เจ้าเสื้อรวมทั้งลูกหลานทุกคน คนที่ไปเฝ้าเสนจะผูกแขนให้เจ้าเสื้อด้วย จากนั้นหาข้าว น้ำให้แขกกินสำหรับสิ่งที่อยู่ในซ้าไก่ไก่ก็แบ่งปันให้แม่แมคครึ่งหนึ่ง

พิธีที่เกี่ยวกับถนนหรือผีฟ้า

1. พิธีเสนเต็งหรือเสนผีน้อยจ้อย

เป็นพิธีเช่นไหว้ผีฟ้าหรือถนนเพื่อเป็นการไล่ตัวพ่อแม่ที่ถูกจับขังอยู่บนฟ้า เนื่องจากว่าไปทำผิดต่อถนน เมื่อพ่อแม่ต้องการความช่วยเหลือจึงมาเข้าฝันหรือทำให้ลูกเจ็บป่วยรักษาที่ไหนไม่หายจึงไปให้หมอเอื้องคว่าเกิดจากอะไรหรือเป็นอะไรร้ายแรงถึงไม่หายสักที เมื่อหมอเอื้องดูแล้วพบว่า ผีเรือนลูกถนนจับไว้จะต้องทำพิธีเสนเต็งเพื่อเป็นการไล่ตัวผีพ่อแม่จากถนน โดยบนไว้ว่าถ้าหายเจ็บป่วยเมื่อใดจะทำพิธีเสนเต็งให้ เมื่อหายแล้วต้องทำตามในสิ่งที่ตัวเองได้บนไว้จะหลีกเลี่ยงไม่ทำไม่ได้จะทำให้เกิดโทษยิ่งขึ้น ในการทำพิธีเสนเต็งนี้ต้องใช้แม่ผดเป็นผู้ทำพิธี โดยเจ้าของบ้านที่จะทำพิธีต้องไปบอกแม่ผดก่อนเพื่อนัดวันทำพิธี เมื่อถึงกำหนดเจ้าของบ้านต้องเตรียมเครื่องเซ่นให้พร้อมดังนี้

- ไก่ 12 ตัว สำหรับผีผีน้อย ถ้าเป็นผีผู้ท้าวต้องใช้ไก่ 24 ตัว
- กระบอกไม้ไผ่ใส่น้ำ 4 กระบอกสำหรับผีผีน้อย ถ้าเป็นผีผู้ท้าวใช้ 8 กระบอก
- เหล้า 2 ขวด
- ควายปั้นด้วยดินจำนวน 30 ตัว หรือมากกว่าก็ได้เพื่อสะดวกในการหยิบใช้

ก่อนงานพิธี 1 วันต้องนำข้าวสาร หมากพลูไปให้แม่ผดเพื่อเป็นการเตือนให้แม่ผดเตรียมมาทำพิธี วันทำพิธีเสนเต็งต้องหาเด็กผู้หญิง 2 คน เรียกว่า คนสาว (เด็กสาวที่ยังไม่มีประจำเดือน ไปเชิญแม่ผดมาทำพิธีในตอนเช้า ก่อนเริ่มทำพิธีต้องมีการงายหมอ คือ การเลี้ยงอาหารเช้าแก่แม่ผดและญาติพี่น้องของผู้ป่วยที่ถือผีเรือนเดียวกันที่มาร่วมพิธี ในระหว่างทำพิธีต้องท่องคาถาภาษาไทยทรงดำเพื่อเชิญถนนลงมารับเครื่องเซ่นจะได้หายโรคที่ผีพ่อแม่ได้ทำความผิดไว้ ในการประกอบพิธีต้องมีการเสี่ยงทายด้วยไม้อัดเสี่ยงทายของแม่ผดมีลักษณะแบนๆ คล้ายไม้เสี่ยงทายของจีน ซึ่งผดเป็นผู้อธิษฐานว่าถ้าถนนลงมารับเครื่องเซ่นก็ขอให้ไม่ว่าทั้งสองอัน ถ้ายังเสี่ยงไม่ได้ก็ต้องเสี่ยงทายใหม่ให้ได้ตรงตามที่อธิษฐานไว้ต่อจากนั้นต้องทำพิธีเชิญขวัญผู้ป่วยกลับมาอยู่กับตัวด้วยจึงเสร็จพิธี

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องวัฏจักรชีวิต

1. พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด

นับตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิจนถึงวันคลอด ผู้เป็นแม่คงทำงานตามปกติไม่มีการพักผ่อน โดยเชื่อว่าการออกใช้แรงงานนั้นจะทำให้คลอดลูกง่าย เมื่อมีอาการเจ็บท้องก่อนคลอดจะทำพิธีเช่น ผีเรือนเรียกว่าวานขวัญผีเรือน การประกอบพิธีกรรมให้หมอขวัญเป็นผู้ทำพิธีฆ่าไก่ 1 ตัว เช่น ให้ผีญาติพี่น้องที่ตายทั้งกลมหรือตายในขณะคลอดลูกกินก่อน เพื่อไม่ให้มารังควาญรบกวนในขณะคลอด เมื่อเด็กคลอดพ้นจากครรภ์มารดาแล้ว ก็จะตัดสายรกซึ่งเรียกว่าสายแห่ยาวประมาณ 2 ข้อมือ อาบน้ำเด็กน้อยด้วยน้ำอุ่น แล้วนำไปวางไว้ในกระด้ง รองนกระทั่งสายรกลุดออกมา เมื่อสายรกลุดพ้นออกจากครรภ์แล้วนำไปล้างบรรจุใส่กระบอกไม้ไผ่ที่เตรียมไว้แล้วนำไปแขวนที่คอบไม้ใหญ่ในป่าบึงแห่งซึ่งเป็นป่าสำหรับทิ้งรกเด็กแรกเกิด โดยแขวนสูงจากพื้นดินระดับเสมอศีรษะคนเดินผ่าน ส่วนแม่ก็ให้ล้างชำระทำความสะอาดร่างกายเล็กน้อยแล้วนั่งอยู่ไฟเรียกว่า อยู่กำเดือน เมื่อถึงเตาไฟให้หันหน้าเข้าหาเตาไฟ เอามือควักเขม่าควัน ไฟมากิน หลังจากนั้นดื่มน้ำร้อนอยู่ไฟ และอาบน้ำร้อนที่ต้มผสมใบไม้ซึ่งเป็นสมุนไพรพื้นบ้านจนครบเดือน การอยู่กำหรืออยู่ไฟ ภายหลังคลอดเริ่มอยู่ไฟตั้งแต่วันแรกเป็นเวลา 30 วัน ในระยะแรก การอยู่ไฟจะนั่งอยู่ที่เตาไฟตลอดเวลา 3 วัน เรียกว่า อยู่กำไฟ แม่กำเดือนหรือหญิงที่อยู่ไฟจะต้องระมัดระวังเรื่องอาหาร รับประทานได้แต่ข้าวเหนียวนึ่งกับเกลือคั่วหรือเกลือเผาจนครบ 3 วัน จึงจะออกกำไฟ ในระยะนี้จะมีญาติพี่น้องและผู้ใกล้ชิดมาเยี่ยมเยียนและอยู่เป็นเพื่อนตลอดเวลา เมื่อออกกำไฟแล้ว ให้ไปสระผมที่ท่าน้ำ แต่จะไม่อาบน้ำ ใช้ผ้ารัดเอวไว้ผืนหนึ่งพร้อมกับคาดผ้าฮ้ายผืนใต้ไฟ (ชุดติดไฟ) ทับไว้อยู่ข้างนอก เพื่อให้เกิดความอบอุ่นแก่ร่างกาย เมื่อกลับมาถึงเรือนแล้วทำพิธีเช่นผียาไฟโดยใช้ไข่ไก่ 1 ฟอง ไปวางไว้ตรงที่ทารกคลอด ทำพิธีสู่ขวัญให้แก่เด็กน้อย สู่ขวัญนมและสู่ขวัญที่นอนเพื่อขอให้ช่วยดูแลรักษาและเลี้ยงดูเด็กน้อยที่เกิดใหม่ ส่วนแม่ใช้ไก่ต้ม ข้าวต้ม ขนมน จักใส่สำหรับทำพิธีสู่ขวัญ หลังจากนั้นเมื่อถึงเวลากลางคืนก็ให้แม่และเด็กน้อยย้ายไปนอนบริเวณที่นอนตามปกติ แต่ผู้เป็นแม่จะต้องอยู่ไฟ ต่อไปจนกระทั่งครบ 30 วัน จึงออกจากอยู่กำเดือน อาหารการกินในเวลาอยู่ไฟจะไม่รับประทานเนื้อสัตว์ทั่วไป มีแต่ผักและปลาบางชนิด เช่น ปลาดิ่ง ปลาแก้ม โดยนำมาปิ้งเมื่อครบ 20 วัน ฆ่าเป็ด 1 ตัว ทำพิธีเช่นผีเต่า จากนั้นจึงเริ่มรับประทานเนื้อสัตว์ได้ โดยเริ่มจากเป็ดก่อน ต่อมาเป็นไก่ หมู ปลาอย่าง ปลาไหลย่าง ห้ามรับประทานเนื้อสัตว์ใหญ่ เช่น เนื้อวัว เนื้อควาย จนกว่าจะออกจากกำเดือน โดยเฉพาะเนื้อควายเผือกห้ามรับประทานเด็ดขาด เพราะจะทำให้มีอาการแสดงอาจถึงตายได้

2. พิธีกรรมเกี่ยวกับการแต่งงาน

เป็นพิธีแต่งงานของไทยทรงดำ มีกำหนด 3 วัน บางครั้งจะจัดพิธีพร้อมกับการเสน เรีอน วันแรกฝ่ายชายจะทำพิธีเช่นผีเรือนที่บ้านเจ้าสาว โดยฆ่าหมู 1 ตัว ไก่ 8 ตัว ปลาปิ้ง 8 ห่อหาค 8 ห่อ พลุ 8 ห่อ เหล้าไห 2 ไห พร้อมกับเงินสินเลี้ยงหรือค่าน้ำนม 5 หมัน 2 บี ฆ่าควาย 1 ตัว เลี้ยง แยกที่มาร่วมงาน วันที่สองสะใภ้ใหม่จะไปหยามเรือนพ่อปู่แม่ย่า คือ ไปเยี่ยมพ่อแม่ของสามีตั้งแต่ ตอนเช้าเพื่อแสดงความเคารพ สะใภ้จะต้องมีของไปฝาก เช่น ผ้าเปียว (ผ้าคลุมศีรษะของผู้หญิงไทย ทรงดำ) ผ้าปู ที่นอน ชันใหม่ เสื้อ ถูย้อม ที่ทำจากฝีมือของตนเอง ส่วนพ่อปู่แม่ย่าจะให้เงินรับไหว้ จำนวน 5-10 หมันหรือให้สิ่งของตอบแทนตามสมควรแก่ฐานะ หลังจากนั้นก็จะไปบปไหว้ญาติ ผู้ใหญ่ของสามี จนกระทั่งถึงตอนบ่ายจึงเดินทางกลับไปรับประทานอาหารเรียกว่า กินฉายหัว ส่วนวันที่สามของพิธีแต่งงานเป็นวันสรุปเพื่อเก็บของที่ยืมมาจัดงานส่ง ทำอาหารเลี้ยงผู้ที่อยู่ ช่วยงาน ส่วนมากจะเป็นญาติพี่น้องเพื่อนสนิทและเพื่อนบ้าน ใกล้เคียง ธรรมเนียมดั้งเดิมของเผ่า ไทยทรงดำ ผู้เป็นชายจะต้องอยู่ที่บ้านของพ่อตาแม่ยาย มีกำหนดคนานถึง 12 ปี จึงจะมีสิทธิ์กลับคืน ไปอยู่กับพ่อแม่ฝ่ายสามีหรือปลูกเรือนใหญ่อยู่ใกล้ ๆ กับพ่อแม่และญาติฝ่ายสามี ต่อมาลดลงเหลือ 8 ปี ปัจจุบันลดลงเหลือ 4 ปี หญิงใดมีท้องนอกสมรสเรียกว่ามานทางจะถูกสังคมลงโทษ โดยถูก อำนาจการปกครองของหมู่บ้านปรับใหม่ทั้งชายและหญิงเป็นเงิน 1 หมัน 5 บี เรียกว่าเงินล้างน้ำ ล้างทำแล้วให้อยู่กินเป็นสามี-ภรรยากัน ถ้าหากฝ่ายชายไม่ยอมรับเป็นภรรยาจะต้องเสียค่าปรับใหม่ ให้แก่ฝ่ายหญิงเป็นเงิน 30 หมัน ในกรณีที่หญิงนั้นตายจะถูกชาวบ้านปรับใหม่เรียกว่าเสียขาวโดย ให้ฆ่าควาย 1 ตัวเพื่อเลี้ยงผู้มาช่วยงานศพแล้วมอบความรับผิดชอบการจัดงานศพให้ฝ่ายชาย รับภาระทั้งหมด การแต่งงานของชาวไทยทรงดำ จะเกิดขึ้นได้ขึ้นอยู่กับฝ่ายหญิง การเลือกคู่ครอง เป็นอิสระ เห็นได้ในประเพณีลงช่วงเล่น คอนบนลานกว้าง ซึ่งเป็นลานนวดข้าว ตกกลางคืน หลังจากทำไร่นามาแล้ว หญิงสาวจะมานั่งทำงานในลานช่วง เช่น ปั่นฝ้าย กรอไหม เย็บปักถักร้อย ต่ำข้าว ฯลฯ ลานนี้เปิดโอกาสให้หนุ่มสาวพบปะกัน หนุ่มสาวจะนัดเจอกันหลังลงช่วงเสร็จแล้ว ระหว่างคุยกันห้ามชายแตะต้องตัวหญิงสาว ถ้าแตะต้องตัวถือว่าผิดผี ผู้ชายต้องเอาดอกไม้ รูปเทียน เหล้า หมากพลูและเงิน จำนวนหนึ่งมาขอมาผีเรือนและพ่อแม่ฝ่ายหญิง เมื่อชายหญิงตกลงใจที่จะ ใช้ชีวิตร่วมกันแล้ว ฝ่ายชายต้องไปสู่ขอหญิง มีการหมั้นและเรียกสินสอด หลังแต่งงาน หนุ่มสาว ต้องแยกครัวเรือนจากพ่อตาแม่ยายทันที การแต่งงานต้องแต่งในเดือน คู่เท่านั้น

3. พิธีเกี่ยวกับการตาย

ประเพณีชาวไทยทรงดำเมื่อมีคนตายในหมู่บ้านจะมีการยิงปืนขึ้นฟ้า 3 นัด เพื่อเป็นสัญญาณบอกกล่าวแก่ชาวบ้าน ซึ่งทุกคนจะหยุดทำงานจนกว่าจะนำศพไปฝัง ภายหลังจากตายบรรดาญาติพี่น้องจะช่วยกันอาบน้ำศพ จากนั้นก็แต่งตัวด้วยชุดเสื้อผ้าของชาวไทยทรงดำ นำผ้าแพรสีขาวมาเย็บเป็นถุงบรรจุศพแล้วใช้ไหมเย็บติดให้เรียบร้อย บรรจุลงในโลงศพโดยใช้ผ้าคลุมหน้าศพไว้ผืนหนึ่ง กรณีเด็กน้อยตายจะไม่ประกอบพิธีกรรมตายวันไหนให้นำไปฝังในวันนั้น ส่วนคนหนุ่มสาวถ้าตายตอนกลางคืนในเช้าวันรุ่งขึ้นให้ฆ่าหมูหรือวัว ควาย 1 ตัว ทำอาหารจัดสำรับทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย กินเรียกว่า เฮ็ดงาย พอถึงตอนเย็นก็นำไปฝัง ส่วนคนวัยกลางคนหรือผู้สูงอายุตายเก็บศพไว้ 1-2 คืน แล้วจึงนำไปฝังและฆ่าหมูหรือวัวควาย 1 ตัว เฮ็ดงายให้ผู้ตายในเช้าของวันที่จะนำไปฝัง การทำพิธีฝังฆ่าหมู 1 ตัว อุทิศให้เรียกว่า หมูเข่าขุม หลังจากนั้นอีก 3 วัน จะทำพิธีเฮ็ดเฮียว ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ โดยนำเครื่องเฮียวไปส่งให้ที่ป่าช้า เมื่อเสร็จพิธีฝังศพ ผู้ไปร่วมพิธีศพทุกคนจะลงไปอาบน้ำชำระร่างกายและสระผมในแม่น้ำ เพื่อชำระสิ่งอัปมงคลทั้งหลายออกจากร่างกาย พอถึงตอนเย็นหมอขวัญจะทำพิธีสู่ขวัญให้แก่ครอบครัวของผู้ตายและผู้ที่ไปส่งศพ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ทุกคน หลังจากนั้นครอบครัวของผู้ตายจะจัดสำรับอาหารไปทานอุทิศให้ที่หลุมฝังศพผู้ตายเป็นเวลา 7 วัน พอครบวันที่เจ็ด เขยยกจะทำพิธีเชิญขวัญหรือวิญญาณของผู้ตายขึ้นไปเป็นผีเรือน โดยนำไปไว้ค้ำในสุดของเรือนเรียกว่ากะล่อหองเพื่อปกป้องคุ้มครองลูกหลานและสมาชิกในครอบครัวให้อยู่ดีมีสุขตลอดไป หลังจากนั้นเมื่อครบรอบวันตายทุก ๆ 10 วัน จะจัดพาข้าวเป็นสำรับเล็ก ๆ ทำพิธีเช่นผีเรือนเรียกว่า เสนเทวดาปาดตง หรือมือปาดตง นำไปวางไว้ที่ห้องผีเรือน โดยใช้อาหารจากที่สมาชิกในครอบครัวรับประทานในชีวิตประจำวัน ส่วนการเสนปาดตง พิเศษจะทำในช่วงเวลาที่ได้ผลผลิตจากการเก็บเกี่ยวข้าว ทำพิธีเสนปาดตงเพื่อทานข้าวใหม่ให้ผีเรือนกินก่อนสมาชิกของครอบครัว เป็นการแสดงความกตัญญูทวดที่ต่อผู้มีพระคุณเพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่ครอบครัวและลูกหลาน จะเชิญหมอเสนามาประกอบพิธี เริ่มตั้งแต่การเอาผีลงเรือน และการเอาผีขึ้นเรือน การเอาผีลงเรือน ถ้าผู้ตายถึงแก่กรรมในบ้านเรือน และตั้งศพไว้ในบ้านก่อนจะเคลื่อนย้ายไปประกอบพิธีต่อที่วัด เจ้าภาพจะเชิญหมอเสนามาทำพิธีเรียกขวัญ (ช้อนขวัญ) คนในบ้านก่อนไม่ให้ติดตามผู้ตายไปอยู่ที่อื่น การช้อนขวัญ เริ่มด้วยหมอเสนาถือสวิงเดินนำหน้าขบวนและทำท่าช้อนไปรอบ ๆ บริเวณที่ตั้งโลงศพของผู้ตาย ตามด้วยเจ้าภาพ ซึ่งเป็นเจ้าของบ้าน เดินถือเสื้อผ้าของคนในบ้านหนึ่งชุด บรรดาญาติพี่น้อง และบุตรหลานทั้งหมดเดินตามหลัง เมื่อวนสามรอบแล้วต้องเข้าไปในห้องผีเรือน เพื่อไหว้ผีเรือนให้ช่วยคุ้มครองอันตราย หรือเคราะห์ร้ายทั้งปวง และให้ขวัญของแต่ละคนกลับมาอยู่กับตนเอง หลังจากนั้นจึงทำพิธีเคลื่อนย้ายศพจากเรือนไปวัด โดยจัดขบวนแห่ให้

สวยงาม เพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้ตายมีการตกแต่งด้วยธง การเอาผีขึ้นเรือน จะทำเมื่อบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ในบ้านตายเท่านั้น เป็นการแสดงความกตัญญูต่อผู้ตาย มิให้วิญญาณของผู้ตายต้องเร่ร่อน เป็นการเชื่อเชิญวิญญาณของผู้ตายให้เข้าไปอยู่ร่วมกับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว เพื่อจะได้คุ้มครองบุตรหลาน หมอเสน จะเป็นผู้กำหนดวันเอาผีขึ้นเรือนและเตรียมพิธี หลังจากเผาศพผู้ตายเรียบร้อยแล้ว วันรุ่งขึ้นหมอเสนจะเก็บอัฐิของผู้ตายบรรจุโกศส่วนหนึ่ง เพื่อให้บุตรหลานนำไปบูชา ณ ห้องผีเรือน ส่วนอัฐิที่เหลือจะใส่ไหนำไปฝังยังสถานที่ที่เตรียมไว้ในป่าช้า และนำบ้านเล็ก ๆ ทำด้วยตอกไม้ไผ่เรียกว่า หอแก้ว ปลูกครอบบนบริเวณที่ฝังไหอัฐิไว้ หากผู้ตายเป็นชายเช่น บิดา ปู่ ตา ฯลฯ จะตกแต่งหอแก้วให้สวยงามด้วยธงไม้ไผ่สูงประมาณ ห้าวา เรียกว่า ลำกาว พร้อมทั้งนำผ้าดิบ สีขาวขลิบรอบ ๆ ขอบผ้าด้วยผ้าสีต่าง ๆ สลับกันสามสีคือ แดง เหลือง ดำ ผูกติดกับยอดไม้ไผ่ให้มี ความยาวพอเหมาะกับลำกาว ปลายยอดลำกาวติดรูปหงส์ตัวเล็ก ๆ ทำด้วยไม้จู้แกะสลักงดงาม เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนพาหนะพาผู้ตายกลับไปเมืองแดน หลังจากนั้นจะนำอาหารมาเช่น ไหว้ผู้ตาย ทุกเช้าจนครบสามวัน แล้วหมอเสนจะรื้อหอแก้ว และลำกาวทิ้งหมดด้วยเชื่อว่าจะได้ไม่มีการตาย เกิดขึ้นในครอบครัวนี้อีก และนัดกำหนดวันเอาผีขึ้นเรือนตามความพร้อมของเจ้าภาพ เมื่อถึงวัน กำหนดเอาผีขึ้นเรือน หมอเสนจะเป็นผู้กล่าวเชิญวิญญาณของผู้ตายและทำพิธีเช่น ไหว้ในห้องผี เรือน โดยทำพิธีคล้ายการเสนผีเรือน เริ่มด้วยหมอเสนจะกล่าวเชิญวิญญาณของผู้ตายให้มารับ อาหารที่เตรียมไว้ก่อน แล้วจึงเชิญบรรพบุรุษตามลำดับรายชื่อที่จดไว้ในสมุดผีเรือน ให้มารับ อาหารจนครบทุกชื่อ เสร็จแล้วจึงทำพิธีสู่ผีเือนคือ การนำอาหารที่เหลือออกจากปานเือน ทั้งหมด หลังจากเสร็จพิธีเอาผีเรือนขึ้นเรือนเรียบร้อยแล้ว หมอเสนต้องทำพิธีสู่ขวัญ หรือเรียกขวัญญาติพี่น้องบุตรหลานในครอบครัวผู้ตาย

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านพิธีกรรมและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง

จากการสัมภาษณ์พบว่าพิธีกรรมที่ยังคงพบภายในตำบล ได้แก่ พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีเชิญผีขึ้นเรือน พิธีเสนกวัดไกว พิธีเสนปาดตง พิธีปาดตงข้าวใหม่ พิธีเสนเรือน พิธีเสนหับ มด พิธีเสนตัว พิธีเสนเต็งหรือเสนผีน้อยจ้อย โดยเฉพาะพิธีเสนปาดตง พิธีปาดตงข้าวใหม่พิธีเสน เรือน พิธีที่เกี่ยวข้องกับการตาย ยังคงพบอยู่เสมอในตำบล ส่วนพิธีเสนตัว เสนหับมด เสนเต็ง แพบ จะไม่ปรากฏแล้วในตำบลหนองชุมพล ซึ่งสาเหตุที่บางพิธีกรรมยังคงอยู่มักเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง กับความเชื่อในผีบรรพบุรุษ เชื่อว่าเมื่อทำพิธีแล้วจะทำให้ผู้ที่อยู่อาศัยในบ้านเกิดความสุข ปลอดภัย ซึ่งถ้าหากไม่ทำแล้วจะทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือทำมาหากินไม่สะดวก ส่วนพิธีที่แทบ จะไม่ปรากฏในตำบลมักเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและความเจ็บป่วย ซึ่งสาเหตุของที่พิธี

เหล่านี้พบได้น้อยลงมีสาเหตุมาจากความเจริญทางด้านกาแพทย์และการสาธารณสุขในตำบล นอกจากภายในตำบลจะมีสถานอนามัยอยู่ 2 แห่งแล้ว ยังมีโรงพยาบาลเขาย้อยหรือโรงพยาบาลพระจอมเกล้าที่ตั้งอยู่ในเส้นทางคมนาคมที่สะดวก โดยมีนโยบายการส่งเสริมด้านสุขภาพจากภาครัฐผ่านการให้หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า(บัตรทอง) ส่งผลให้ชาวไทยทรงดำนิยมเข้าไปรับบริการด้านสาธารณสุขมากขึ้น โดย สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านขั้นตอนการเตรียมทางด้านอาหารที่ใช้ในพิธีกรรม ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เคยเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์เองมาเป็นการซื้ออาหารจากผู้ผลิตในตำบลหรือตามท้องตลาดทั่วไป ส่งผลให้อาหารที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเป็นอาหารไทยเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพของชาวไทยทรงดำในตำบลยังส่งผลต่อการเข้าร่วมพิธีกรรมของผู้ร่วมงานด้วย เช่น การประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมที่จะต้องเข้าทำงานตามเวลาที่กำหนด ดังนั้น การเข้าร่วมพิธีกรรมภายในตำบลของผู้ร่วมงานบางส่วนจึงถูกจำกัดลงด้วย

แนวทางต่อการสืบทอดวิถีชีวิตด้านพิธีกรรม

จากการสัมภาษณ์ชาวไทยทรงดำภายในตำบลพบว่าต้องการให้ลูกหลานสืบทอดพิธีกรรมเหล่านี้ต่อไปเนื่องจากมีความเชื่อว่าพิธีกรรมเหล่านี้จะทำให้ผู้อยู่อาศัยเกิดความปลอดภัยและสงบสุขโดยจากการสังเกตพบว่า ชาวไทยทรงดำภายในตำบลยังคงที่จะสืบทอดพิธีกรรมเหล่านี้ต่อไปแม้จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบบางอย่างของพิธีกรรมเหล่านั้นไปบ้างเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน โดยมีการประยุกต์เอาวิถีชีวิตแบบใหม่เข้ามาใช้ในพิธีกรรมเพิ่มมากขึ้นเพื่อความสะดวกแก่ผู้จัดพิธีกรรม แต่ยังคงไว้ซึ่งอิทธิพลในด้านการสร้างความสามัคคีในชุมชนและผนึกความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติอันเป็นสาระสำคัญที่แฝงไว้ในแต่ละพิธีกรรม

พิธีเสนาเรื่อน

ภาพที่ 18 แสดงพิธีกรรมเสนาเรื่อนภายในตำบลหนองชุมพล

ข้อวิจารณ์

การวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี โดยผู้วิจัยพบปัจจัยที่ทำให้วิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำเกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้

กระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ

จากการผลการวิจัยที่พบ จะสังเกตได้ว่า การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในด้านต่างๆของชาวไทยทรงดำมีผลพวงมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพ ซึ่งในปัจจุบันชาวไทยทรงดำในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพจากอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน

จากการพาประเทศเข้าไปสู่สังคมที่ทันสมัยตามแบบตะวันตกตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ซึ่งเน้นการสร้างสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการอุตสาหกรรมที่จะเกิดขึ้นภายในประเทศ ซึ่งข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่าได้มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งขึ้นภายในเขตตำบลหนองชุมพลจำนวน 22 แห่ง ซึ่งจากตัวเลขนี้จะพบว่าความต้องการแรงงานเข้าสู่ระบบการผลิตของโรงงานย่อมมีจำนวนมาก อีกทั้งค่าตอบแทนและสวัสดิการต่างๆที่ทางโรงงานอุตสาหกรรมให้กับทางลูกจ้างย่อมทำให้ชาวไทยทรงดำในชุมชนเปลี่ยนแปลงอาชีพเนื่องจากเป็นอาชีพที่ให้ผลตอบแทนเร็วและเหน็ดเหนื่อยน้อยกว่าการทำงานเป็นเกษตรกรรมที่ให้ค่าตอบแทนที่ช้ากว่าและต้องอาศัยธรรมชาติที่ไม่แน่นอน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ย่อมเกิดผลกระทบต่อการถ่ายทอดวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำอันเนื่องมาจากวิถีชีวิตเกษตรกรรมของชาวไทยทรงดำเป็นบ่อเกิดของประเพณีต่างๆในครอบครัวและในชุมชน อาจส่งผลประเพณีเหล่านี้อาจสูญหายไปจากชุมชนอันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพและค่านิยมที่เน้นความสะดวกสบาย

สอดคล้องกับความคิดเห็นของอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2545) ซึ่งได้ให้ทัศนะลงในบทความเรื่องกระบวนการทัศน์การพัฒนาของรัฐจากผู้ใหญ่ถึงหลุยส์ วิตตอง โดยกล่าวว่า เมื่อประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไปสู่ประชาธิปไตยมากขึ้นและโลกเริ่มเข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์ รัฐเพิ่มปัจจัยการมีส่วนร่วม ภูมิปัญญาชาวบ้าน เศรษฐกิจชุมชน การกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น ประชาสังคม ธรรมนูญ บวรย์เทศบาล เศรษฐกิจฐานราก เข้าไปในกระบวนการทัศน์การพัฒนาของรัฐ ดังนั้น การที่รัฐสร้างปัจจัยใหม่ของการพัฒนาความทันสมัยให้แก่ชุมชน เช่น การสร้างทุน การผลิตแบบใหม่ ค่านิยมและความรู้ใหม่ พร้อมกับสกัดกั้นหรือทำลายปัจจัยเดิมบางอย่างของชุมชนซึ่งรัฐเห็นว่าเป็นอุปสรรคของการพัฒนา เช่น ระบบค่านิยม ความรู้ ความเชื่อเดิม (ที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์) มิให้สามารถพัฒนาได้ตามกระบวนการเดิม ได้ทำลายระบบโดยรวมของชุมชนทั้งหมดให้แตกสลาย เพราะสิ่งที่ป้อนเข้ามาใหม่ได้มีคุณสมบัติเดียวกันกับสิ่งที่ถูกกำจัดออกไป ที่เห็นได้เด่นชัดที่สุดคือ ระบบการศึกษาแบบใหม่ของรัฐ (โรงเรียน) ที่เข้าไปทำลายกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ภายในชุมชน (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ซึ่งมีได้มีหน้าที่เพียงสร้างความรู้หากเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความสัมพันธ์เชิงสังคม ค่านิยมด้านศาสนธรรม ระดับปฏิสัมพันธ์ โครงสร้างสังคมแบบแนวราบ ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

ซึ่งสอดคล้องผลวิจัยของ บุญทวงศ์ เจริญผลิตผล (2544) ที่ได้ศึกษาการศึกษาการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชาวม้ง ภายใต้โครงการพัฒนาของรัฐในพื้นที่อำเภอพบพระ จังหวัดตาก จากผลการศึกษาพบว่า การอพยพชาวม้งออกจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร

นเรศวร และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก มาอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอ พบ พระ จังหวัดตาก จำนวน 17 หมู่บ้าน ทำให้เกิดการปรับตัวของชาวม้งทั้งผู้ที่ถูกอพยพ และชาวม้งที่ถูกยึดพื้นที่ทำกิน ทางด้านเศรษฐกิจ คือ การประกอบอาชีพ มีการเพาะปลูกพืช เพื่อขายแทนการทำ การเกษตรเพื่อยังชีพ มีการรับวัฒนธรรมจากสังคมเมืองเข้าสู่ชุมชน มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ประเพณี วัฒนธรรมที่มีอยู่ เกิดค่านิยมในสังคมเมือง มีการแข่งขันและเกิดการขัดแย้งทางการเมือง และการปกครอง มีปัญหาสังคมที่รุนแรง คือปัญหา ยาเสพติด และส่งผลให้เกิดปัญหาเด็กกำพร้า ตามมา เนื่องจากบิดา มารดา เสียชีวิต หรือ ถูกดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติด การปรับตัวของชาวม้ง ในพื้นที่การดำเนินโครงการพัฒนาของรัฐนี้ทำให้มีการ เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวม้งไปจาก สังคมดั้งเดิมไปสู่สังคมสมัยใหม่ ซึ่งมีทั้งสิ่ง ที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา และสิ่งที่มาทำลาย วัฒนธรรมของชาวม้งไปในขณะเดียวกัน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยในเรื่อง วิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี เพื่อศึกษาวิถีชีวิต การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งแนวทางต่อการสืบทอดวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี โดยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วิถีชีวิตทางด้านที่อยู่อาศัย

ที่อยู่อาศัยของชาวไทยทรงดำมีลักษณะรูปทรงโค้งเป็นกระโจมมุงด้วยแฝกและมีลักษณะยาวคลุมลงมาเสมอพื้นเรือนคลุมผนังบ้านรอบทุกด้าน ได้ถุนบ้านเปิดโล่งสร้างด้วยวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นเป็นสำคัญ เช่น ไม้ไผ่ ต้นไม้ต่างๆ หญ้า ภายในบ้านไม่มีการกั้นห้องจึงเป็นพื้นที่โล่งกว้างตามขนาดของตัวบ้าน บริเวณบ้านจะมีขี้ข้าวสำหรับเก็บข้าวเปลือก ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชาวไทยทรงดำในตำบลแต่เดิมนั้นจะแยกกันตั้งตามที่ทำกินของตนเอง

ปัจจุบัน ชาวไทยทรงดำได้เปลี่ยนรูปทรงของบ้านเป็นลักษณะคล้ายบ้านเรือนของคนไทยหรือสร้างเลียนแบบทรงยุโรป โดยวัสดุที่ใช้ได้เปลี่ยนไปใช้วัสดุที่ง่ายต่อการซื้อและทนทานมากขึ้น สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากชาวไทยทรงดำต้องการเปลี่ยนรูปแบบบ้านให้มีความทันสมัยขึ้นอีกทั้งรูปแบบของบ้านแบบเดิมนั้น ต้องใช้ช่างผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะทางซึ่งหาได้ยากในหมู่บ้าน รวมทั้งวัสดุแบบเก่าที่นำมาสร้างบ้านนั้น มีความไม่คงทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ ต้องทำการซ่อมแซมอยู่เสมอทำให้เสียทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายในการรักษา จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางรูปแบบของบ้าน สำหรับการขี้ข้าวพบได้น้อยลง เนื่องจากมีการทำน่าน้อยลงซึ่งมีสาเหตุมาจากสภาพดินฟ้าอากาศได้เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับดินที่มีความสมบูรณ์น้อยลงทำให้ผลผลิตข้าวลดน้อยลงเรื่อยๆ อีกทั้งค่าปุ๋ยและหญ้าฆ่าแมลงที่เพิ่มเข้ามาเป็นต้นทุนในการผลิตทำให้ชาวไทยทรงดำประกอบอาชีพทำน่าน้อยลงแล้วหันไปประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นภายในตำบลแทน

สำหรับแนวทางต่อการสืบทอดวิถีชีวิตด้านนี้ พบว่าชาวไทยทรงดำในตำบลต้องการให้มีการสร้างหรือจำลองรูปแบบบ้านเรือนแบบดั้งเดิมไว้เพื่อให้ลูกหลานชาวไทยทรงดำได้เห็นและมีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของตน สำหรับการส่งเสริมจากรัฐพบว่า ภายในตำบลหนองชุมพลยังไม่พบการส่งเสริมทางด้านนี้ แต่ได้มีการสร้างศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำเขาย้อยซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของเทศบาลตำบลเขาย้อยแทน

วิถีชีวิตด้านการแต่งกาย

ชาวไทยทรงดำได้มีเอกลักษณ์ทางการแต่งกายเป็นของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแต่งกายเข้าร่วมพิธีกรรมที่สำคัญของชาวไทยทรงดำ ซึ่งแบ่งการแต่งกายออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การแต่งกายของผู้ชาย การแต่งกายของผู้หญิง และการแต่งกายของเด็ก นอกจากนี้ชาวไทยทรงดำที่เป็นผู้หญิงยังมีการปักเกล้าตามช่วงวัยของตนเองอีกด้วย

ปัจจุบันการแต่งกายที่ใส่ในชีวิตประจำวันทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ได้เปลี่ยนไปใส่เสื้อผ้าตามสมัยนิยมเสียเป็นส่วนใหญ่ จะพบการแต่งกายแบบดั้งเดิมเฉพาะในกลุ่มของผู้สูงอายุเสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งชาวไทยทรงดำโดยทั่วไปจะใส่ชุดแบบดั้งเดิมก็ต่อเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ และช่วงการละเล่นทรงดำเท่านั้น โดยสาเหตุที่ชาวไทยทรงดำมีการเปลี่ยนแปลงด้านการแต่งกายนั้น เนื่องมาจากชาวไทยทรงดำรุ่นใหม่มีความต้องการที่จะแต่งกายให้กลมกลืนกับยุคสมัยและบุคคลภายนอกที่ต้องการติดต่อ อีกทั้งเพื่อความสะดวกในการประกอบอาชีพอื่นที่นอกเหนือจากการเกษตร

สำหรับแนวทางต่อการสืบทอดวิถีชีวิตด้านนี้ พบว่าชาวไทยทรงดำในตำบลต้องการให้มีการใส่ชุดแต่งกายแบบเดิมสำหรับร่วมพิธีกรรมต่างๆ ในตำบล รวมทั้งต้องการให้มีการส่งเสริมทางด้านเทคนิคด้านการตัดเย็บเสื้อผ้าของชาวไทยทรงดำในตำบล สำหรับการส่งเสริมจากภายนอกพบว่าองค์กรบริหารส่วนตำบลหนองชุมพลได้มีการสนับสนุนให้มีการจัดประเพณีไทยทรงดำขึ้น ซึ่งถือเป็นการกระตุ้นและรื้อฟื้นชาวไทยทรงดำในตำบลได้มีการใส่ชุดไทยทรงดำมาร่วมในพิธีกรรม ส่งผลให้เอกลักษณ์ทางการแต่งกายของชาวไทยทรงดำยังคงดำรงอยู่ในตำบล

วิถีชีวิตด้านการเกษตรและครัวเรือน

ชาวไทยทรงดำมีการประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำนา ดังนั้นจึงมีการผลิตเครื่องเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับการทำนาขึ้นเพื่อใช้ในชุมชน นอกจากนี้ยังมีการผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในครัวเรือนอีกด้วย ซึ่งนับได้ว่าเป็นกลุ่มชนที่มีฝีมือในการทำสิ่งของเครื่องใช้เองแทบทุกอย่างโดยเฉพาะ และมีลักษณะเฉพาะตัวที่เป็นเอกลักษณ์อย่างเห็นได้ชัดกว่าชนกลุ่มอื่นๆ

ปัจจุบันพบว่า ภายในครัวเรือนของชาวไทยทรงดำนั้นยังมีเครื่องมือเครื่องใช้บางประเภทใช้อยู่ในชีวิตประจำวันอยู่บ้าง แต่สำหรับเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับประกอบการเกษตรนั้นพบว่าไม่มีการใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว ยกเว้นแต่ใช้เพื่องานพิธีกรรมต่างๆเท่านั้น สำหรับสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเกษตรและครัวเรือนนั้นเกิดจากการที่ชาวไทยทรงดำได้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพขึ้นภายในตำบลจากการทำกานาเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่นๆ เนื่องจากช่วงหลายปีที่ผ่านมาฝนไม่ตกตามฤดูกาล ทำให้ชาวไทยทรงดำภายในตำบลไม่สามารถทำนาได้อย่างเต็มที่ รายได้จากการทำนาลดน้อยลง ประกอบกับการที่จังหวัดเพชรบุรีถูกจัดตั้งให้เป็นเขตส่งเสริมการลงทุนเขต 3 ก่อให้เกิดการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมขึ้นในตำบลอย่างรวดเร็ว ทำให้มีชาวไทยทรงดำบางส่วนได้ขายพื้นที่นํานาเพื่อให้นายทุนสำหรับการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม

แนวทางต่อการสืบทอดวิถีชีวิตด้านนี้พบว่า แม้ชาวไทยทรงดำส่วนใหญ่จะไม่ได้ใช้เครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้ในชีวิตประจำวันแล้ว แต่ยังคงมีการเก็บรักษาเครื่องมือเหล่านี้ไว้ โดยต้องการที่จะอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังที่สนใจได้ทำการสืบทอดต่อไป สำหรับการส่งเสริมจากภายนอกพบว่าได้มีการจัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้ไว้ในศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำเขาย้อย เพื่อให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชาวไทยทรงดำต่อไป นอกจากนี้ในช่วงของประเพณีไทยทรงดำ ก็ยังได้มีการจัดนิทรรศการและแสดงผลงานเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้เพื่อให้ผู้สนใจได้มาชมอีกด้วย

การเปลี่ยนแปลงทางด้านพิธีกรรม

ชาวไทยทรงดำได้มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ซึ่งสามารถแบ่งเป็นประเภทได้แก่ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษ ได้แก่ พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีเชิญผีขึ้นเรือน พิธีเสนกวัดไถว หรือเสนกวัดกาย พิธีเสนปาดตง พิธีปาดตงข้าวใหม่ พิธีเสนเรือน พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีผด ได้แก่ พิธีเสนหับมด พิธีเสนกินปาง พิธีเสนตัว พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับแถนหรือผีฟ้า ได้แก่ พิธีเสนเต็งหรือเสนผีน้อยจ้อย และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฏจักรชีวิต ได้แก่ พิธีการเกิด พิธีการแต่งงาน และพิธีการตาย

ปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์พบว่าพิธีกรรมที่ยังคงพบภายในตำบล มักเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในผีบรรพบุรุษ ส่วนพิธีที่แทบจะไม่ปรากฏในตำบลมักเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและความเจ็บป่วย ซึ่งสาเหตุของที่พิธีเหล่านี้พบได้น้อยลงมีสาเหตุมาจากความเจริญทางการแพทย์และการสาธารณสุขในตำบล สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านขั้นตอนการเตรียมทางด้านอาหารที่ใช้ในพิธีกรรม ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เคยเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์เองมาเป็นการซื้ออาหารจากผู้ผลิตในตำบลหรือตามท้องตลาดทั่วไป ส่งผลให้อาหารที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเป็นอาหารไทยเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพของชาวไทยทรงดำในตำบล ยังส่งผลต่อการเข้าร่วมพิธีกรรมของผู้มาร่วมงานด้วย เช่น การประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมที่จะต้องเข้าทำงานตามช่วงเวลาที่กำหนด ดังนั้น การเข้าร่วมพิธีกรรมภายในตำบลของผู้ร่วมงานบางส่วนจึงถูกจำกัดลงด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งนี้

1. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านโดยผ่านการสัมภาษณ์ของผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 65 ขึ้นไป ดังนั้นในจึงควรมีการศึกษาแบบคู่ขนานเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ทักษะคิดและค่านิยมของชาวไทยทรงดำรุ่นใหม่ที่มีต่อวิถีชีวิตของตนเองเพื่อก่อให้เกิดทราบถึงความรู้ความเข้าใจในกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองซึ่งผลที่ได้จะมีประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งต่อไป

2. ผู้ที่จะเข้าไปดำเนินการให้การศึกษาและพัฒนาในด้านต่างๆของหมู่บ้านควรรักษาข้อมูลระบบเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของหมู่บ้านและประสานงานกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง วางแผนการทำงานอย่างมีระบบโดยเน้นความร่วมมือของชาวบ้านเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปโดยราบรื่น

ข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพทางการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมเบื้องต้นในหมู่บ้านชาวไทยทรงดำในเขตจังหวัดเพชรบุรี ในครั้งต่อไปควรมีการศึกษาในบริเวณพื้นที่อื่นบ้างที่มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนที่แตกต่างกันไปเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาและพัฒนาชุมชนต่อไป

2. ควรทำการศึกษาข้ามวัฒนธรรม (Cross Culture Study) ของชาวไทยทรงดำที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ บ้าง เช่น ในแถบจังหวัดสุพรรณบุรี ราชบุรี นครปฐม เป็นต้น เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างที่อยู่ในแต่ละพื้นที่อันจะก่อให้เกิดความร่วมมือขึ้นระหว่างเชื้อชาติในแต่ละภูมิภาค

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- งามพิศ สัตย์สงวน. 2543. **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: รามาการพิมพ์.
- จური จุลละเกศ. 2514. **มานุษยวิทยาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2542. **วาทกรรมการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- เฉอมมาลัย ราชภัณฑาทักษ์. 2541. **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โครงการวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ณรงค์ เส็งประชา. 2541. **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไอเดียนสโตร์.
- นิยฐา หรุ่นเกษม. 2547. **อัตลักษณ์ในยุคโลกาภิวัตน์**. ใน **บทความวิจัยมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน** (Online). www.midnightuniv.org. 23 ตุลาคม 2550.
- นิเทศ ดินณะกุล. 2541. **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญทวงศ์ เจริญผลิตผล. 2544. **การศึกษาการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ของชาวม้ง ภายใต้โครงการพัฒนาของรัฐในพื้นที่อำเภอพบพระ จังหวัดตาก**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชนบทศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญยงค์ เกศเทศ. 2546. **สืบสานวัฒนธรรมชาติพันธุ์-ไทสายใยจิตวิญญาณลุ่มน้ำดำ-แดง**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท หลักพิมพ์ จำกัด.
- ปภาณี ฐิติวัฒนา. 2523. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์.

ปานทิพย์ คงยิ้มละมัย. 2546. พิธีเสนเอือนในวิถีชีวิตลาวโซ่ง : กรณีศึกษาตำบลหนองปรัง
อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาประชากรศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล.

ผจงจิตต์ อธิคมน์นันทะ. 2525. การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ฟิลาอาร์ท.

โพธิ์ แชนกล้าเจียก. 2537. ตำนานไทยพวน. กรุงเทพมหานคร: ก.พลพิมพ์พริ้นติ้ง.

พรพิมล ชันแสง. 2541. อินท่อน : ประเพณีการเล่นของลาวโซ่งอำเภอเขาย้อย
จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา,
มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภัททิยา ยิมเรวัต. 2544. ประวัติศาสตร์สิบสองจุไท. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

มนู อุคมเวช. 2548. ประวัติศาสตร์ไทดำในประเทศไทย (Online). www.oknation.net,
1 กุมภาพันธ์ 2554

เรณู เหมือนจันทร์เชษ. 2542. โลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: ความเชื่อเรื่องผี
ของไทยโซ่ง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด. อ้างถึง
สมทรง บุรุษพัฒน์. 2524. การเล่นคอนของลาวโซ่งที่บางกุ่ม. สถาบันวิจัยภาษาและ
วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. (อัคราณา).

_____. 2542. โลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: ความเชื่อเรื่องผีของไทยโซ่ง..
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด. อ้างถึง นำพวัลย์กัจริกษ์กุล.
2532. การศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ประชากร เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของลาวโซ่ง
ในจังหวัดนครปฐม. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เรณู เหมือนจันทร์เชย, 2542. **โลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: ความเชื่อเรื่องผีของไทยໄ໊.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด. อ้างถึง อัญชุลี บุรณะสิงห์. 2531. **วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำของคนตามระดับอายุในภาษาลาวໄ໊.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์และภาษาเอเชียอาคเนย์, มหาวิทยาลัยมหิดล.

_____. 2542. **โลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: ความเชื่อเรื่องผีของไทยໄ໊..** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด. อ้างถึง สุมิตร ปิติพัฒน์ และคณะ. 2521. **ลาวໄ໊.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิเชียร รักการ. 2529. **วัฒนธรรมและพฤติกรรมของไทย.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2547. **ทฤษฎีสังคมวิทยาและกลยุทธการพัฒนาสังคม.** กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุพัตรา สุภาพ. 2536. **สังคมวิทยา.** พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

สุมิตร ปิติพัฒน์ และ เสมอชัย พูลสุวรรณ. 2540. **ลาวໄ໊: พลวัตของระบบวัฒนธรรมในรอบสองศตวรรษ.**

_____. 2545. **ศาสนาและความเชื่อไทดำในสิบสองจุไทยสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม.** กรุงเทพมหานคร: โอ เอส. พรินติ้งเฮ้าส์.

สภาอุตสาหกรรมจังหวัดเพชรบุรี. 2548. **ทำเนียบสภาอุตสาหกรรมจังหวัดเพชรบุรีปีการบริหาร 2547-2549.** ม.ป.ท.

สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี. 2538. **แผนการลงทุนจังหวัดเพชรบุรี.** ม.ป.ท.

องค์การบริหารส่วนตำบลหนอง ชุมพล. 2548. ประวัติความเป็นมาตำบลหนองชุมพล (Online).
www.nongchumphol.com, 1 กุมภาพันธ์ 2554.

อมรรัตน์ เทพกำปนาท. 2548. กลุ่มประชาสัมพันธ์สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม
แห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม (Online). www.culture.go.th, 26 พฤษภาคม 2551.

อรศรี งามวิทยาพงศ์. 2545. กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลง:
จากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาความทันสมัย. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.
อ้างอิง ไพรัช กฤษณมณี. 2525. พัฒนาการเศรษฐกิจเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร:
คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อรศรี งามวิทยาพงศ์. 2549. กระบวนทัศน์การพัฒนาของรัฐจากผู้ใหญ่ลีถึงหลุยส์วิตตอง
(Online). www.Midnighttuniv.org, 26 พฤษภาคม 2551.

อาภรณ์ จันทร์สมวงศ์. 2541. วิถีชีวิตและสวนไทยในบริบทการพัฒนา : กรณีศึกษาชุมชน
ชาวสวน ในจังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยมหิดล.

อัมรินทร์ แรงเพชร. 2545. วงปีไม้แมน : ดนตรีในพิธีเสนของชาวลาวโขงในอำเภอเขาย้อย
จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา,
มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล
อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล _____
2. วัน-เดือน-ปีที่เกิด _____
3. ที่อยู่ _____
3. อายุ _____
4. สถานภาพ _____

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในชุมชนในด้านต่างๆ และสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง

1. ด้านที่พักอาศัย
  - 1.1 ท่านพบที่อยู่อาศัยแบบดั้งเดิมของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านของท่านบ้างหรือไม่
  - 1.2 รูปแบบบ้านเรือนของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านของท่านแตกต่างไปจากเดิมบ้างหรือไม่ อย่างไรบ้าง
  - 1.3 ท่านคิดว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปแบบบ้านเรือนของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านมีสาเหตุมาจากอะไร
2. การแต่งกาย
  - 2.1 ท่านพบการแต่งกายแบบดั้งเดิมของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านของท่านบ้างหรือไม่
  - 2.2 รูปแบบการแต่งกายของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านของท่านแตกต่างไปจากเดิมบ้างหรือไม่ อย่างไรบ้าง

ท่านคิดว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปแบบการแต่งกายของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านมีสาเหตุมาจากอะไร

3. เครื่องมือเครื่องใช้

- 3.1 ท่านพบเครื่องมือเครื่องใช้แบบดั้งเดิมของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านของท่านบ้างหรือไม่
- 3.2 รูปแบบเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านของท่านแตกต่างไปจากเดิมบ้างหรือไม่ อย่างไรบ้าง
- 3.3 ท่านคิดว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปแบบการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านมีสาเหตุมาจากอะไร

4. การไว้ทรงผม

- 4.1 ท่านพบการไว้ทรงผมแบบดั้งเดิมของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านของท่านบ้างหรือไม่
- 4.2 การไว้ทรงผมของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านของท่านแตกต่างไปจากเดิมบ้างหรือไม่ อย่างไรบ้าง
- 4.3 ท่านคิดว่าการเปลี่ยนแปลงทางการไว้ทรงผมของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านมีสาเหตุมาจากอะไร

5. พิธีกรรม

- 5.1 ท่านพบพิธีกรรมใดบ้างของชาวไทยทรงดำที่ยังคงอยู่ในหมู่บ้านของท่าน
- 5.2 ท่านคิดว่าสาเหตุของพิธีกรรมของชาวไทยทรงดำบางพิธีกรรม ที่หาได้ยากในหมู่บ้านของท่านในปัจจุบันเกิดจากอะไร
- 5.3 รูปแบบของพิธีกรรมที่ยังคงเหลืออยู่ในหมู่บ้านท่านในปัจจุบันมีความแตกต่างจากในอดีตอย่างไรบ้าง (ด้านขั้นตอนของพิธีกรรม จำนวนคนที่เข้าร่วมในพิธีกรรม)

ส่วนที่ 3 แนวทางด้านการสืบทอดวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในชุมชน

1. ท่านคิดว่าวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในอนาคตจะมีการสูญหายไปหรือไม่
2. ท่านคิดว่าวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำควรจะมีการสืบทอดต่อภายในหมู่บ้านของท่านหรือไม่ และถ้าหากควรมีการสืบทอดต่อ เป็นเพราะสาเหตุใด

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

หมู่ที่ 1 บ้านเนิน

1. นางเหม็ด แสงทอง   อายุ 77 ปี
2. นางแสง คำริห์   อายุ 80 ปี

หมู่ที่ 2 บ้านหนองชุมพลล่าง

1. นางหอย เฟื่องพันธ์   อายุ 78 ปี
2. นางนา คุ่มสวัสดิ์   อายุ 79 ปี

หมู่ที่ 3 บ้านหนองประดู่

1. นางชอม คุ่มสวัสดิ์   อายุ 81 ปี
2. นายจิ้น คุ่มสวัสดิ์   อายุ 82 ปี

หมู่ที่ 4 บ้านหนองโพธิ์

1. นางลา วงเวช   อายุ 79 ปี
2. นางแอ คงวัตร   อายุ 82 ปี

หมู่ที่ 5 บ้านหนองชุมพล

1. นางเช้า ลิ่มพริ้ม   อายุ 79 ปี
2. นางเสย คงประสพ   อายุ 69 ปี

หมู่ที่ 6 บ้านพุ่มวง

1. นายนิ่ม พันธุ์พวก อายุ 77 ปี
2. นางลอย พันธุ์พวก อายุ 75 ปี

หมู่ที่ 7 บ้านชฎหลังเต่า

1. นางทราย อางเอี่ยม อายุ 67 ปี
2. นายเที่ยง อางเอี่ยม อายุ 67 ปี

ประวัติการศึกษาและทำงาน

ชื่อ-นามสกุล

นางสาวรัชณี คุ่มสวัสดิ์

วัน เดือน ปี ที่เกิด

วันที่ 14 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2526

สถานที่เกิด

จังหวัดราชบุรี

ประวัติการศึกษา

ศึกษาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร

